

BEMUTATTÁK

A PÉCS2010 PROGRAMJAIT

2009. június 12-én Pécsen ünnepélyes ke-
retek között bemutatták a Pécs2010 –
Európa Kulturális Fővárosa program-
sorozat kulturális rendezvényeit. Az ese-
ményen részt vett Hiller István oktatási és
kulturális miniszter, valamint Csák Ferenc,
a tárca kultúráért felelős államtitkára is.
Hiller István a rendezvényen aláírta az 1,9
milliárd forintos összeg rendelkezésre
bocsátását, amely a kulturális rendezvé-
nyek megvalósításához szükséges.

A Pécs2010 programsorozat rendezvényei
között szerepel egyebek mellett az euró-
pai kultúrát meghatározó helyi, regionális
kulturális jelenségek elemzésével foglal-
kozó francia szervezet, a Les Recontres
konferenciája, a klasszikus és kortárs
művészeteket ünneplő Pécsi Tavasz Fesztí-
vál, majd ezt követi a Pécsi nemzetközi
kultúrhét című ifjúsági fesztivál, a 3. Ör-
dögkatlan összművészeti fesztivál és a
Magyarok 1. kulturális világfesztiválja,
amelyen a világ kiemelkedő, magyar szár-
mazású alkotó- és előadóművészei mutat-
koznak be. A fesztiválok mellett nemzet-
közi kiállításokon, komolyzenei, népzenei
és könnyűzenei koncerteken, színházi és
táncos előadásokon, filmvetítéseken, iro-
dalmi programokon és konferenciákon
vehetnek részt az érdeklődők.

AZ EURÓPAI VERSENYPOLITIKAI

BIZTOS AZ ONLINE ZENEI KERESKEDELEMRŐL

Neelie Kroes, az Európai Bizottság
versenypolitikai biztosa üdvözölte az
Online Commerce Roundtable (Online
kereskedelmi kerekasztal) páneurópai
zenei engedélyezési rendszer létrehozá-
sáért tett törekvéseit. A kerekasztalon részt
vettek a francia SACEM szerzői jogi
szervezet, az EMI multinacionális lemezki-
adó vállalat, valamint az Apple képviselői
is. A résztvevők egyetértettek abban, hogy
szükséges egy olyan engedélyezési gy-
akorlat kidolgozása, amely az egész Euró-
pai Gazdasági Térség online környeze-
tében alkalmazható.

„Szeretném bátorítani a zenei kiadókat és
a jogdíj-szervezeteket, hogy mihamarabb
igazítsák engedélyezési gyakorlatukat az
online környezethez.” – jelentette ki a biz-
tos, aki 2008 szeptemberében azért hozta
létre a kerekasztalt, hogy megvizsgálja az
online kereskedelem elé gördített akadá-
lyok leküzdésének lehetőségeit, hogy a
vásárlók könnyebben kihasználhassák az
internet nyújtotta lehetőségeket.

ÖRÖMTÁNC – ZENEI PÁLYÁZAT

A magyarországi népzene mai populáris
zenei igényekhez igazodó feldolgozásá-
nak támogatására hirdet pályázatot Örö-
mtánc címmel a Kultúrpont és a Dr. Média
Kft. kreatív zenészeknek. A beérkezett
műveket szakmai zsűri értékeli, de a kö-
zönség szavazatai alapján alakulnak ki a
helyezések. A pályázatra a következő
kategóriákban lehet jelentkezni:

– modern, 21. századi hangzású, populáris
zenemű népies változata;

– a népzene 21. századi modern átíratá-
nak, vagyis népzenei elemekre építkező,
korszerű hangzásvilágú, populáris, mo-
dern zenemű.

Pályázati határidő: 2009. július 30.

ÓKORI DRÁMÁKRÓL SZÓLÓ PROJEKT- HEZ PARTNERT KERESNEK

Az athéni World-Cef kulturális menedsz-
ment iroda társszervezőt keres az „Örök
szépség a görög tragédiában” című pro-
jektjéhez, amellyel az Európai Unió
Kultúra keretprogramja támogatására kí-
válnak pályázni. A szervezők olyan euró-
pai partnereket keresnek, akik a zene, a
színház, a tánc, a vizuális művészetek
vagy az oktatás területéhez kapcsolódó
munkát végeznek, és jól ismerik az ókori
drámák világát. A projekt célja, hogy
Aiszkhülosz, Szophoklész, Euripidész és
Arisztophanész művein keresztül új jelen-
tést adjon az ókori tragédiák és komédiák
kórusainak, és egy modern zenékre épülő,
fiatal résztvevőkkel készülő előadáson
keresztül mutassa be azt a közönségnek.

OLASZ ZENEI SZERVEZET TÁRSSZERVEZŐ LENNE

Az olasz Larino városban működő, 2008
őszén megalapított Institute for Music and
Art of Molise nevű zenei szervezet az
Európai Unió Kultúra programjában meg-
valósítani tervezett pályázatokhoz csat-
lakozna társszervezőként. Az intézmény
jelenleg oktatási központként működik, és
hamarosan európai képzési központ lesz.
Számos projekt fejlesztését tervezik,
főként zenei területen.

13. PÉCSI NEMZETKÖZI KULTÚRHÉT

2009. július 18. és 26. között rendezik meg
13. alkalommal a Pécsi nemzetközi kultúr-
hét ifjúsági fesztivált (ICWiP – Inter-

national Culture Week in Pécs), amelynek
2009-es alcíme: Globális válság – Szép új
világ lesz. A fesztiválon szó lesz többek
között az egyházak és vallások szerepéről
a fiatalok demokratizálódásában, a de-
mokrácia sajátosságairól Közép-Európától
Kelet-Afrikáig, a globális ifjúságról, a kör-
nyezeti értékekről, de szerepelnek a vi-
lág-zene, a jazz és a rockzene osztrák,
orosz, német, török és nyugat-balkáni
képviselői is.

FREEMUSE:

FEHÉR KÖNYV A VÍZUMKÉRDÉS RŐL

A Freemuse zenei szervezet a European
Council of Artists (Művészek Európai Ta-
nácsa, ECA), a European Live Music Forum
(Európai Élőzenei Fórum, ELMF), valamint
számos európai koncert- és fesztiválszerve-
ző együttműködésével fehér könyvet
jelentetett meg Visas – the discordant note
(Vízum – a disszonáns hang) címmel. A ta-
nulmány azt vizsgálta, miképpen befolyá-
solja a zenészek mobilitását a vízum-
kérdés. A kutatás eredményei szerint a
vízumkérelmek teljesítése olyan hossza-
dalmas és költséges, hogy nagyban akadá-
lyozza a kulturális projektek megvaló-
sulását. A fehér könyv javaslatokat tesz
közzé a helyzet megoldására, így többek
között azt tanácsolja, hogy a szervezők és
a művészek vízumáért egy iroda legyen
felelős, valamint felhívja a figyelmet arra
is, hogy az Európai Uniónak létre kéne
hoznia egy honlapot, amelyen naprakész
információk találhatóak a témával kapcsó-
latban.

Az EU Kultúra (2007–2013) keretprogramjá- nak 2010-re szóló felhívásai

A jogi személyiségű kulturális szervezetek most
öt kategóriában adhatják be pályázataikat az
Európai Unió Kultúra keretprogramjában:

- kulturális együttműködési tevékenységek
(0–24 hó) – beadási határidő: 2009. október 1.
- többéves együttműködési projektek (3–5 év) –
beadási határidő: 2009. október 1.
- európai jelentőségű kulturális szervezetek
működési támogatása –
beadási határidő: 2009. november 1.
- irodalmi fordítás –
beadási határidő: 2009. február 1.
- kulturális együttműködési projektek harmadik
országokkal –
beadási határidő: 2010. május 1.

A pályázattal kapcsolatosan minden információ
megtekinthető (folyamatosan frissített formában) a
www.kulturpont.hu/eukulturaprogram oldalon.

HAYDN ÉV. Megnyitotta kapuit a 2010. március 10-ig látogatható Joseph Haydn és Magyarország című kiállítás az MTA Zenetudományi Intézetében (ZTI). A kiállítás darabjai szinte kivétel nélkül hazai gyűjteményből származnak, de az Esterházy Magánalapítvány is hozzájárult a tárlathoz néhány festménnyel és berendezési tárggyal. A kiállítást az Országos Széchényi Könyvtárral (OSZK) együttműködésben készítette elő a ZTI, továbbá az OSZK egy egész sorozat olyan eredeti Haydn-autográfot átengedett, amelyet eddig csak a kutatók láthattak. A bicentenárium alkalmából az osztrák Haydn-Festspiele Eisenstadt útjára indította a World Creation projektet. A kezdeményezés célja, hogy 2009. május 31-én, az első bécsi klasszikus halálának 200. évfordulóján a világon minél több helyen felcsendüljön Haydn A teremtés című oratóriuma. Ehhez a kezdeményezéshez csatlakozott hazánk több nagyvárosa. Budapest mellett ezen a napon Sopron, Balatonfüred, Esztergom és Pécs is részt vett a világraszóló ünnepen. A zenei programok mellett egy nemzetközi zenetudományi konferencia is Haydnra emlékezett a mester halálának 200. évfordulóján. A Haydn-év alkalmából Haydn hétszer címmel nyílt kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban - abban az intézményben, amely a komponista személyéhez és zenéjéhez kapcsolódó források világszerte legjelentősebb gyűjteményét őrzi. A kiállítás június 27-ig látogatható. (A Haydn-év programjairól bővebben a 20. oldalon.)

STRÉM KÁLMÁN EMLÉKEZETE. A nagykanizsai születésű Strém Kálmán zeneszociológus, hangversenyrendező, a 20. századi magyar zenei élet egyik kiemelkedő személyiségének emléke előtt tisztelgett a Kanizsai Klasszikusok Kulturális Egyesület. Idén, a 75. születési évforduló előestéjén, Budapesten, a Zeneakadémia Nagytermében rendezett hangvereny az egyesület. Rév Livia (93), Párizsban élő, világhírű zongoraművész, aki 46 év távollét után Strém Kálmán tevékenysége révén robbant be a magyar zenei köztudatba, ezen a koncerten mondott búcsút a Zeneakadémia közönségének. Itt mutatta be az egyesület a Klasszikus és Jazz Kiadóval közösen, a Gramofon Könyvek sorozat újabb darabjaként megjelenő könyvét, amely Strém Kálmán életét és munkásságát dokumentálja. Másnap, május 29-én avatta fel az Egyesület Nagykanizsán, a Medgyaszay Művelődési Ház előterében Strém Kálmán mellszobrát, Gerő Katalin alkotását.

SZEGEDI RÉGIZENEI NYÁRI AKADÉMIA. Szegeden idén augusztusban egy hétig a régizenéé lesz a főszerep az Accademia Capricciosa és a Pásztortűz Kulturális és Hagyományőrző Egyesület kurzusán. Az egyhetes, augusztus 2. és 9. között megrendezendő kurzuson egyéni oktatásra és kamaraórákra is számíthatnak a résztvevők, s nemcsak zenészeket, de a historikus tánc iránt érdeklődőket is várják a szervezők. A jelentkezési határidő június 15., bővebb információk: accademiacapricciosa@gmail.com.

MAGYAR SIKEREK HEGEDŰN ÉS CSELLÓN. Gorizia városa és a Zene határok nélkül nevű szervezet idén is megrendezte az Alfredo e Vanda Marcosig hegedű- és csellóversenyt. Az európaiak számára hirdettet megmérettetésen a még tanuló fiatal tehetségek vehettek részt. A magyar indulók három kategóriában is a legjobbnak bizonyultak. Markó Gitta a 11-14 év közöttiek kategóriája első helyét érte el. Pusker Ágnes a fiatal felnőtt mezőnyben indult, és szintén a legjobbnak járó díjat vehette át. A csellisták közül Agárdi Eszter a 12-14 év közötti kategória első díját kapta.

GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGI KAMARAZENEI FESZTIVÁL. Kilenc és huzonkét év közötti amatőr hangszeresekből és énekesekből álló együtteseknek rendez kamarazenei versenyt a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola december 11-13. között. Jelentkezési határidő: szeptember 30. Az I. Budapesti Gyermek- és Ifjúsági Kamarazenei Fesztiválra 9 és 22 közötti budapesti és Budapest környéki zeneiskolások jelentkezhetnek. A versenyre legalább két, eltérő korszakból származó és más stílusú darabot kell választaniuk a jelentkezőknek.

GERGIJEV LETT A LEGJOBB. Valerij Gergijev nyerte el a brit Királyi Filharmonikus Társaság és a BBC közös zenei díját a karmesterek kategóriájában. Az Egyesült Királyság legnevesebb klasszikus zenei elismerését 1989 óta ítélik oda minden évben. A 12 kategória idei díjazottjai között a hangszeres előadók kategóriájában Janine Jansen kapta az elismerést, olyan előadókat megelőzve, mint Daniel Barenboim és Steven Isserlis.

ABREU ÉS PETER GABRIEL POLAR-DÍJAS LETT. A venezuelai El Sistema zenepedagógiai rendszert megalapító José Antonio Abreu és Peter Gabriel kapják 2009-ben a Polar-díjat. A kitüntetettek 2009. augusztus 30-én vehetik át XVI. Károly Gusztáv svéd uralkodótól az egymillió svéd koronával járó elismerést.

RATTLE NEM TÁVOZIK. Sir Simon Rattle marad a Berliini Filharmonikusok vezetője 2018-ig. Az eredetileg 2012-ig szóló szerződés meghosszabbításáról május 13-án nyilatkozott a karmester. 2002 szeptemberében Rattle egy tíz évre szóló szerződést írt alá a zenekarnál, elődje, Claudio Abbado tizenhárom évig állt a zenekar élén, míg Herbert von Karajan 34 évig. Az elmúlt évben sok találgatás övezte Rattle jövőjét Berlinben, a zenekar végül egyhangúlag mellette döntött. A filharmonikusok intendánsa, Pamela Rosenberg eközben bejelentette, hogy 2010-től otthagyja hivatalát, így utódját már keresik.

ÁTADTÁK A VILÁG ELSŐ ORGONASZIMULÁTORÁT A MŰVÉSZETEK PALOTÁJÁBAN. Ez a világ első olyan hangszere, amelynek konstrukciója az orgonamechanikát egy komplex számítógépes programmal ötvözi. A szimulátor játszóasztalán 12 hangszín-kombináció érhető el. Mivel a szimulátor sokkal kevesebb kezelőszervvel rendelkezik, használata jóval egyszerűbb, így az orgonálni kevésbé (vagy egyáltalán nem) tudók is megtapasztalhatják a nagytermi orgona hangzásának élményét.

ELHUNYT NICHOLAS MAW 73 ÉVES KORÁBAN, Washingtonban érte a halál a brit zeneszerzőt. Legnagyobb sikereit a 80-as években érte el Odyssey című szimfonikus darabjával, amelynek ősbemutatóját a BBC Proms-on tartották. A mű 1992-es felvételét, amelyen a Birminghami Szimfonikusokat Simon Rattle vezényli, Grammy-díjra jelölték.

FELSŐÖRSI ZENEI ELITKÉPZŐ. A 10-20 éves korosztályba tartozó tehetséges, ugyanakkor hátrányos helyzetű gyermekeket várják abba a tervek szerint 2011 májusára elkészülő oktatócentrumba, ahol zenei ismeretek mellett informatikai és médiaképzést is kapnak a fiatalok. Az ifjakat olyan ismert művészek oktatják majd, mint Kocsis Zoltán, Ránki Dezső, Snétberger Ferenc, Roby Lakatos és Lendvai József. Szociálisan hátrányos helyzetű roma és nem roma gyermekek kerülhetnek be az intézménybe, továbbá évente mintegy 30 gyermeket külföldről is fogadnak, ezért a képzés magyar és angol nyelven zajlik majd.

JOHANNES MARIA STAUD LETT ILLÉS MÁRTON UTÓDA. Az osztrák komponista kapta idén a húszezer euróval járó Paul Hindemith-díjat. A kitüntetett augusztus közepén a Schleswig-Holstein-i Zenei Fesztivál ünnepi koncertjén veheti át a rangos kitüntetést. A zsűri indoklása szerint Staud rafinált kompozíciós technikájáért részesült az elismerésben.

MAESTRO. Megjelent Várkonyi Judit Lukács Ervinről szóló memoárkötete az Európa Kiadó gondozásában. A gazdagon illusztrált kötet a Magyar Állami Operaház archívumából és Lukács Ervin albumából kölcsönzi képanyagát.

KÖZÖS ZENEI FESZTIVÁLT ÉS TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKOT RENDEZETT A KOLOZSVÁRI MAGYAR OPERA ÉS A BUDAPESTI HAGYOMÁNYOK HÁZA, amely így kívánt tisztelni Farkas Ferenc, Lajtha László és Veress Sándor zeneszerző, a Bartókot és Kodályt követő nemzedék legjelentősebb magyar zenei alkotóinak művészetét. A tudományos ülészeket ünnepi hangverseny előzte meg a Kolozsvári Zeneakadémia koncerttermében, ahol autentikus széki, mezőszegi és moldvai csángó népzene hangzott el, majd Farkas Ferenc Rhapsodia Carpatianáját, Lajtha László Erdélyi szvitjét és Veress Sándor Négy erdélyi táncát játszotta a Kolozsvári Magyar Opera zenekara.

ELHUNYT KÓTÉ LÁSZLÓ HEGEDŰMŰVÉS. Hatvannyolc éves korában Budapesten, súlyos betegségben elhunyt Kóté László hegedűművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem nyugalmazott tanára. Kóté László 1961 és 1980 között az Országos Filharmonia szólistája volt, 1966-tól a Zeneakadémia tanára. Hét éven át volt vendégprofesszor a Tokiói Musashino Musicae Zeneművészeti Főiskolán. A hegedűművész 2005-ben megkapta a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt kitüntetést.

TIZENKÉT MAGYAR VERSENYZŐ A MEZZO OPERAVERSENY MÁSODIK FORDULÓJÁBAN. A New York-i, gdanski, budapesti, párizsi és bergeni elődöntők után Szegedre 56 versenyzőt, köztük 12 magyar énekest várnak az Operaverseny és Fesztivál a Mezzo Televízióval középöntőjére május végére. Az első fordulóra csaknem 400 versenyző jelentkezett 41 különböző országból.

ÚJ BÉRELTRENDSZER ÉS VILÁGHÍRŰ VENDÉGEK A GYŐRI FILHARMONIKUSOKNÁL. Négy béreltsorozatot indít az új évadban a Győri Filharmonikus Zenekar, változtatva ezzel korábbi béreltsztruktúráján; az ősszel induló szezonban olyan vendégek is fellépnek majd a filharmonikusokkal, mint a japán Musashino Zeneakadémia Zenekara.

EGYEDÜLI MAGYAR VERSENYZŐKÉNT KUN ÁGNES ANNA JUTOTT BE A PLACIDO DOMINGO ÁLTAL ALAPÍTOTT OPERALIA ÉNEKVERSENYRE. Az 1200 jelentkezőből kiválasztott 40 énekes július 25. és 27. között mérheti össze tudását. A versenyt először rendezik meg hazánkban, az elődöntőnek és a döntőnek Budapest és Pécs ad otthont. A zsűri elnöke Placido Domingo lesz. Az Operalia válogatóján a bíráló bizottság egy másik versenyre is keresett jelölteket: a Concours de Geneve-re 35 énekest választott ki a nívós zsűri, és Kun Ágnes Anna itt is a meghívott művészek között szerepel.

KÖLTÖZNEK A MÁV SZIMFONIKUSOK. Mivel a Zeneakadémia, novemberben kezdődő felújítása miatt, egy időre kiseik a koncerthelyszínük közül, a MÁV Szimfonikus Zenekar a Budapesti Operettszínházba hirdette meg hagyományos bérelteit. Az együttműködés a tervek szerint nem csak időszakos lesz: a jövőben közös béreltsorozatot is indítanának, ahol több műfaj is (opera, operett, musical) szerepelne a kínálatban.

ISMÉT CHOC-DÍJAT KAPOTT A BARTÓK ÚJ SOROZAT, ezúttal a 2. szvitet, a Román táncokat, a Román népi táncokat és a Táncszvitet tartalmazó korongért. Diapason d'or elismerésben részesült továbbá a Miskolci Szimfonikus Zenekar Toldi-lemeze. Mindkét albumot a Hungaroton adta ki.

MAGYAR KARMESTERNŐ A VILÁGVERSENY DÖNTŐJÉBEN. Egyedüli magyarként jutott be a világ legnagyobb karmesterversenyének, az 51. Besançoni Nemzetközi Karmesterverseny döntőjébe Meskó Ilona zeneszerző-karmester, a Ventoscala Szimfonikus Zenekar alapító-karmestere. A rangos megmérettetés történetében még soha nem fordult elő, hogy magyar, ráadásul egy női karmester túljutott volna a válogatón. A szeptemberi döntőben csak első helyezettet hirdetnek, a fődíj 12 000 euró.

REGISZTRÁLT EGYÜTTES LETT A BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG ZENEKARA. Hosszú krízis után rendeződni látszik a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarának sorsa. Az együttes szerződést kötött a XVII. kerületi önkormányzattal, valamint sikerült regisztrálniuk az előadóművészeti törvény értelmében a második kategóriában.

TIZENÖT ÉVES A DANUBIA. Az Óbudai Danubia Zenekar június 6-án a Zeneakadémia Nagytermében tartott évadzáró koncertjén ünnepelte fennállása 15. évfordulóját. A karmester Héja Domonkos volt, a zenekar alapítója és művészeti vezetője, aki a koncert első felében Prokofjev V. szimfóniáját vezényelte. A második részben a művészek Óbudai Danubia Zenekar feliratú pólóba bújva folytatták a muzsikálást. Batta András, a Zeneakadémia rektora méltatta a zenekar 15 éves működését, a felhangzó zeneművek pedig a repertoár építésének fontos állomásairól szóltak. (Bővebben a 8. oldalon.)

Elismerés a brácsásnak

A Magyar Állami Operaház zenekarának szólamvezető brácsása, Soltész Valéria vehette át a Komor Vilmos-émlékplakettet. Az operaházban tartott ünnepségen Käfer György klarinétművészt, R. Micsinyei László harsonaművészt és Cseresznyés Gyula brácsaművészt 25 éves tagságuk alkalmából köszöntötték.

Kovács János első karmester úgy jellemezte Soltész Valériát, mint aki biztosságot ad a dirigensnek, ha egy operaelőadáson ott ül a brácsaszólam első pultjánál. „Soltész Valéria mindent tud a muzsikáról, ami megtanulható, és ezt a tudást képes átadni a kollegáknak” – fogalmazott Kovács János.

Soltész Valéria a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanárképző karán végzett. Tanulmányai idején a KISZ Központi Művészegyüttes szimfonikus zenekarának tagja, a diploma megszerzése után a Postás Zenekar szólamvezetője, majd 1971-től az operazenekar tagja. Játszott a Budapesti Fesztiválzenekarban, az Osztrák-Magyar Haydn Zenekar alapító tagja. Zenekari munkája mellett számos kvartett és kamarazenekari koncert résztvevője, például a Liszt Ferenc Kamarazenekarral. Soltész Valéria, akinek férje, Kaszás Mihály, a Nemzeti Filharmonikusok szóló timpanistája, fia pedig Münchenben elsőéves karmesterképzősként már a második zenei diplomája megszerzésén fáradozik, egy mondatban fogalmazta meg hitvallását: a család és az operaház a mindenem.

A díjátadó ünnepségen Käfer György klarinétművész és Cseresznyés Gyula brácsaművész zenekari tagsága 25. évfordulójára alkalmából egy-egy jubileumi gyűrűt vett át Kovács János első karmestertől. R. Micsinyei László harsonaművész személyes okokból később veszi át a gyűrűt. Az ünnepelték valamennyien megkapták Komor Ágnestől az édesapjáról szóló könyv új, bővített változatát, amelyet a Balassi Kiadó jelentetett meg, és amelyet az ünnepi eseményen mutattak be.

Komor Vilmos Kossuth-díjas, érdemes művész emlékére 1978-ban lánya, Komor Ágnes hárfaművész kezdeményezésére alapította a nevét viselő díjat az operaház. Azóta minden évben a karmester születésének évfordulóján adják át az operaház zenekari tagjai közül annak a művésznak, korrepetitornak vagy karmesternek, aki művészi

munkája vagy emberi magatartása alapján arra leginkább érdemes. A plakett Borsos Miklós alkotása.

Komor Vilmos (1895–1971) 1920-ban került az operaház zenekarába mélyhegedűsnek. 1921 és 1928 között a Budapesti Filharmoniai Társaság főtákaraként tevékenykedett. Számos modern művet ismertetett meg a közönséggel, nevéhez fűződik Bartók Béla Falun című művének ősbemutatója is. Sikereket aratott a Berlini Staatsoper Zenekara, a drezdai Staatskapelle, a lipcsei Gewandhausorchester élén, Lipcsében egy ideig a főigazgatói munkakört is betöltötte.

(Művész-világ.hu)

Költözés egy év múlva?

Nyáron kezdték el a Miskolci Egyetem kezelésében álló belvárosi Zenepalota kivitelezési munkáit, melynek során felújítják a Bartók-termet, és új épület-szárnyal bővül az épület. A zenészek ideiglenesen az Egyetemvárosban költöznek. Az 1926–27 között épült Zenepalotában működik a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola mellett az egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézete, mely a felújítás befejezéséig, 2009 őszéig az Egyetemvárosba költözik. Az Észak-Magyarország napilap értesülése szerint a mintegy egymilliárd forintos beruházás – egy évet késve – idén nyáron kezdődhet el. Dr. Mang Béla, a Miskolci Egyetem fejlesztési rektor helyettese, az Országos Felsőoktatási és Tudományos Tanács elnöke elemzte az eddig felmerült nehézségeket, akadályokat, melyek miatt nem haladtak előre az ügy.

A munkálatok 2008. augusztus 1-jén indultak volna. A szerződéstervezet már a minisztériumban volt, amikor a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) azzal utasította el, hogy egy készülő uniós irányelv szabályainak nem felel meg. (Az akkor érvényben levőnek megfelelt, támogatásra talált volna.) A KSH-val folytatott konzultáció során arra jutottak, hogy egy új kockázati elem beiktatásával áthidalható a probléma, amit a jogszabályváltozás okozott.

A rektorhelyettes szerint egy év alatt befejeződhet a Zenepalota felújítása és mindkét intézmény: az egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézete és a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola is visszaköltözhet.

Az úgynevezett PPP (public-private partner-

ship) konstrukcióban átalakított létesítmény éves bérleti díja 165 millió forint lesz, a szerződés 20 évre szól. Addig az építő, egyben beruházó tulajdona az épület. A bérleti díj összege meghatározott arányban megoszlik a Miskolci Egyetem, a szakközépiskola (azaz a fenntartó város) és az állam között.

(Észak-Magyarország)

YouTube a Carnegie Hallban

Immár itthon a két magyar muzsikus, Bátki Viktor brácsaművész és Bencze László nagybőgős, akik mindketten részt vehettek a YouTube Symphony Orchestra fesztivált tempójú, háromnapos munkájában, melynek eredményeként jött létre korunk egyik legrendhagyóbb komolyzenei koncertje.

Sokan kezelték fenntartással a YouTube vezetőinek ötletét, hogy online zenekart alapítsanak. Hogy végül mennyire lett online a produkció, az persze megítélés kérdése, mert csupán a jelentkezés és a próbajáték, valamint a koncert közvetítése zajlott a YouTube-on. Némi instrukciót kaptak ugyan a zenészek a darabokról az interneten is, de az érdemi munka valójában a háromnapos New York-i felkészülés során zajlott. A résztvevők kiválasztásában a karmesteré volt a végső szó, így aztán a Carnegie Hallban nem egy kedves amatőr zenekar, hanem profi, fiatal nemzetközi csapat lépett fel, amelynek nyaktörő tempót diktált a karmester.

– A YouTube-on a többi jelentkező próbajátékát is meg lehetett nézni, így tisztában voltam az erőviszonyokkal. Nem is lepődtem meg nagyon, hogy bekerültem, mint brácsaszólam-vezető. Viszonylag kevés amatőr zenésszel találkoztunk, a legtöbben amerikai és egyéb zeneművészeti egyetemekről jöttek, és mindenki tökéletesen felkészült a feladatra. Az, hogy 18 részletet adtunk elő, és hogy például Wagnertől a walkürök lovaglására csupán tíz perc jutott a próbán, persze nem tette lehetővé az igazi zenei elmélyülést, de ez a koncert nem is erről szólt – meséli a 29 éves Bátki Viktor.

– Tulajdonképpen egy lutri volt ez a zenekar, mert koncertje elsülhetett volna nagyon rosszul is, de sokévnnyi zenekari múlttal a hátam mögött elmondhatom, hogy a koncertélmény semmiben sem maradt el a megszokottól. A karmester, Michael Tilson Thomas zseniális volt, pontosan tudta, hogy ennyi idő alatt mit lehet kihozni egy ilyen produkcióból. Az viszont meglepett, hogy

az első próba kezdetén szinte népesebb volt a közönség, mint a zenekar. Úgy nézett ki az egész, mint egy focimeccs: tévéstábokkal és rengeteg újságíróval. Eközben azonban minden szólam munkáját világhírű művészek segítették, akik nagyszerű tanácsokat adtak nekünk – teszi hozzá Bencze László, aki évekig az Állami Hangversenyzenekarban, tíz évig a Fesztiválzenekarban, és ezzel párhuzamosan a Makám együttesben is játszott.

A YouTube Symphony Orchestra koncertje egyes kritikákat kapott. Akadt, aki odavolt a friss és rendhagyó előadásmódért, és voltak, akik fanyalogtak az apróbb pontatlanságok miatt. Az előadásról készült YouTube-videofelvételek némelyikén látni, hogy a szervezők az egész Carnegie Hall vetítőképernyőként használták, izgalmas, háromdimenziós hatásokat hozva létre. A projekt másokat is megihletett: Spanyolországban az Internet és Információs Társadalom napjára, május 17-ére készítettek elő egy virtuális online koncertet, amelyen élőben már nem is találkozhatnak a zenészek.

(Népszabadság)

Filmfónia

A 45 esztendő Miskolci Szimfonikus Zenekar tavaly őszi olyan szuperprodukción dolgozik, amely egyedülálló zenei és vizuális élményt nyújt majd a közönségnek.

A világ legismertebb, legsikeresebb filmzenéi, többek között a Star Wars, Harry Potter, Titanic, E.T., A Karib-tenger kalózái, a Házibuli hangzanak el Magyarországon még soha nem látott vizuál- és fénytechnikával kiegészítve. A nagyzenekar óriásszínpadon, kétszáz négyzetméter mozivásznon látható látvány-show és olyan fénytechnika segítségével, amit eddig csak nyugati stadionok könnyűzenei koncertjein lehetett látni. Az est karmestere, az együttes művészeti vezetője Kovács László, házigazdája Stohl András, meghívott énekes a Megasztrár 4 győztese, Király Viktor lesz.

Starker János tiszteletbeli professzor lett

Tiszteletbeli professzorává választotta az Egyesült Államokban élő Starker János világhírű magyar származású gordonkaművészt a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem; a professzori oklevelet és az Akadémia emléklapját Polgár Viktor New

York-i főkonzul adta át az Indiana állambeli Bloomingtonban.

A Zeneakadémia szenátusa ezzel a címmel ismerte el a csellista művészetét, oktatói munkásságát és a muzsika szolgálatában töltött életpályáját. Starker János a tiszteletére adott vacsorán elmondta, hogy örömmel fogadja el a Zeneakadémia professzori kinevezését, hiszen Magyarországhoz a legszorosabb kötelék a Zeneakadémián keresztül fűzi.

Az 1924-ben Budapesten született művész 1948-ban települt át az Egyesült Államokba; több világhírű zenekarnak volt vezető csellistája. A 20. század második felének egyik legkiválóbb gordonkaművésze, a cselló koronázatlan királyának tekintik. Tanulmányait a Liszt Ferenc Zeneakadémián kezdte, ahol 15 éves korában diplomázott. A II. világháború után néhány évig a Magyar Állami Operaház és a Budapesti Filharmonikusok szóló csellistája volt.

A tengerentúlon először a Dallasi Szimfonikus Zenekarhoz, majd a New York-i Metropolitan Opera zenekarához szerződött. 1953-tól a Chicagói Szimfonikus Zenekar szólistája lett, majd 1958-ban Bloomingtonban telepedett le, s azóta az Indiana University cselló tanszékének professzora, 1961-től tanszékvezetője. Világszerte gyakran koncertezik szólistaként és kamaraegyüttesek tagjaként is; Bach, Frescobaldi, Brahms, Beethoven, Franck és Hindemith műveinek avatott előadója.

Zeneszerzőként saját művein kívül régebbi szerzők, például Schubert és Beethoven szerzeményeinek átirataival is elismerést aratott; több mint 60 lemezfelvételt készített. 1972-ben George Washington-díjjal, 1986-ban Toscanini-díjjal tüntették ki; a magyar kulturális kormányzat 1983-ban Kodály Érem, 1992-ben Pro Cultura Hungarica Emléklap kitüntetésben részesítette. 1998-ban Bach szólófelvételeiért Grammy-díjat kapott.

(Kárpátinfo)

Dupla fuvolistasiker

Fiatal fuvolistáknak köszönhetően újabb nemzetközi sikernek örvendhetünk. A Prágai Nemzetközi Fuvola-versenyen kettős magyar siker született: Acsai Tímea második, Somogyi Júlia harmadik díjat nyert. Mindketten Kovács Lóránt tanítványai.

Acsai Tímea jelenleg a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem másodéves hallgatója.

A húszéves ifjú tehetség tavaly a bukaresti Nemzetközi Fuvola- és Klarinétversenyen harmadikként végzett, a Hartai Fuvola-versenyen pedig a fődíjat kapta meg. 2007-ben Thessalonikiben, az első Európai Nemzetközi Fuvolaverseny győztese lett a 18 év alatti korcsoportban.

Somogyi Júlia az intézmény végzős növendéke, számos verseny díjazottja, aki már 2000-ben 1. díjat nyert Kaposváron, egy évvel később pedig a prágai verseny győztese lett. 2007-ben Thessalonikiben a Felnőtt kategóriában 2. díjat hozott el, tavaly a párizsi Jean-Pierre Rampal Nemzetközi Fuvolaverseny különdíját érdemelte ki.

Fújtak – győztek!

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem több fúvós hallgatója is kiemelkedő eredményt ért el az április 30. és május 5. között Csehországban rendezett Brnói 7. Nemzetközi Versenyen. A zeneszerzés tanszék versenyén Bella Máté Insomnia – kommentárokkal című műve bizonyult a legjobbnak.

A csehországi megmérettetésen a trombitások versenyén az első helyezett és az abszolút győztes Vanyó Gábor lett, második helyen végzett Siket István, harmadik díjat kapott Pecze Balázs. A kürt szakos hallgatók közül Kállai Tibor, Farkas Tamás és Gulyka Péter harmadik lett, Farkas Ferenc pedig különdíjban részesült. A nemzetközi fúvós megmérettetésen a harsona és a tuba tanszak is remekelt: harsonán második helyezést ért el Kovács Balázs, harmadik díjat kapott Tóth Márk, tubán pedig a második díjas Keresztesi Bálint mellett abszolút nyertes és első díjas lett Beregi András.

Az intézmény zeneszerzés tanszéke nemrég növendékei számára rendezett versenyt, melyen 7 és 15 perc időtartamú zeneművekkel nevezhettek. Az első díjat Bella Máté harmadéves hallgató vihette haza Insomnia – kommentárokkal című művéért. Második és harmadik helyezést a másodéves Tornyai Péter szerzett ...about time és ...au langue de la pleine lune című darabjaival.

A legjobb előadásért járó elismerést Herman Péter, Rohmann Ditta, Stankowsky Endre és Solti Árpád kapta. A díjakat az Artisjus és a Zeneakadémia Alapítvány ajánlotta fel. A Bozay Alapítvány különdíját megosztva vehette át Solti Árpád Pulzációk II. és Derecskei András Etude pour piano című művéért.

Elmarad az esküvő

Hetek óta tart a találgatás, vajon frigyre lép-e az Óbudai Danubia és a Telekom Szimfonikus Zenekar. Bár a zenekarok vezetői hétpecsétes titokként kezelték a kérdést, zenész berkekben éppúgy napi téma volt a terv megvalósíthatóságának esélye (vagy esélytelensége), mint a hivatalos szerveknél. A folyamatot a Telekom Zenekart fenntartó cég indította el, amikor nyilvánvalóvá tette, hogy a zenekar támogatása nem tart örök időig, sőt, belátható időn belül akár meg is szűnhet. Súlyosbította a helyzetüket, hogy a nehezen feltornászott

önkormányzati támogatás mértéke elenyésző a többi, önkormányzati támogatóval vagy fenntartóval rendelkező zenekarokhoz képest. Bár a zenekar jelenlegi vezetője többször is az együttesével szembeni diszkriminációról beszélt, a valóságban a költségvetési támogatás (ÖM keret) a költségvetési törvényben meghatározott – tehát nem megkerülhető – módon nem a zenekarokat, hanem a fenntartókat támogatja, elsősorban az áldozatvállalásuk arányában. Ilyen módon a Magyar Telekom Zenekar a maga ötmillió forintos önkormányzati támogatásával egy szinten állt a Gödöllői Szimfonikus Zenekarral. A „toplistát” egyébként a BFZ, közel 450, illetve a Miskolci Szimfonikusok mintegy 345 milliós önkormányzati támogatással vezetik. (Lásd: Zenekar 2009/3.) Ugyanakkor az önkormányzati támogatás majd' háromszorosát ítélte meg a Telekom Zenekar számára a kuratórium javaslatára a miniszter, ami legfeljebb „pozitív diszkriminációként” fogható fel, különösen, ha figyelembe veszik a 210 milliós fenntartói (Telekom) támogatást, valamint azt, hogy más zenekarok összehasonlíthatatlanul nagyobb terheket viselnek a magas alkalmazotti létszám miatt. A sok találgatás közepette az igazi bombát a Heti válasz Online robbantotta, amely először írt a titokzatos tervekről, a „megmaradás” elképzelt receptjéről és a „boszorkánykonyha” szakácsairól. Ebből kiderült az is, hogy a tizenöt éves Danubia Zenekar is bajban van, annak ellenére, hogy az ÖM keret kapcsán ők is csak „pozitív diszkriminációról” beszélhetnek. A nagy terv időközben – a jelek szerint – kútba esett. Sem a „vőlegény”, sem a „menyasszony”, de még az „örömszülők” sem akarnak esküvőt. Kik a vesztesek? Még nem tudjuk! De azt sejthetjük, hogy nyertek (egyelőre) azok, akik nem kerültek utcára az összevonás miatt, és a közönség, amely továbbra is két, markáns stílusú zenekar és karmester produkcióiban gyönyörködhet – ameddig a fenntartók is úgy gondolják.

Lapunk a mára kialakult legfrissebb helyzettel és tervekkel kívánja megismertetni az Olvasót.

(A Szerk.)

15 éves az Óbudai Danubia Zenekar

Összevonás helyett őszi bérlet

Az Óbudai Danubia Zenekar bízik a folytatásban

Akadtak meglepetésvendégek, s múltidéző hangulat jócskán az Óbudai Danubia Zenekar 15. születésnapjának koncertjén, amelyet június 6-án, a Zeneakadémián tartottak. Az estről, amely hatalmas sikert aratott, élő felvétel is készült. A telt ház előtti ünneplés ellenére nehéz időszak vár a másfél évtizedes együttesre. A zenekar ugyanis csak a második kategóriába tudta magát regisztrálni, s a jövő szezonnak csupán az első felére hirdetett bérletet. S bár május végén szó volt arról, hogy a Telekom Szimfonikus Zenekarral összevonják a társulatot, ez az együttműködés végül nem jött létre. Az Óbudai Danubia Zenekar helyzetéről, terveiről Póta György ügyvezető beszélt.

I Honnan jött az ötlet, hogy összeolvadjanak a Telekom Szimfonikusokkal?

Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy az Előadóművészeti törvény szerint nem tudunk I. kategóriába regisztrálni idén saját erőnkönkből, felmerült megoldásként egy esetleges fúzió egy másik zenekarral. Végiggondoltuk, melyik együttes jöhetne szóba, s mivel a Telekom

Zenekarban sok muzsikusunk játszik, úgy véljük, ez jó megoldást jelenthetne, hiszen a két zenekarból erős együttes születhetett volna.

I Olyannyira dolgoztak ezen az összevonáson, hogy be is jelentették a zenészeknek. Végül miért biúsult meg az elképzelés?

Ahogy előkészítettük ezt a fúziót, azt az együttest fenntartó óbudai Kht. Felügyelő bizottsága elé tártuk, és ők jelezték, hogy meglátásuk szerint több eleme nincs kellőképpen előkészítve, így akkori adott formájában ellenzik a fúziót. Azt kérték, mindezt dolgozzuk át. Keller András azonban közölte, nem tud tovább várni, így meghíusult

ez az ötlet... S hiába sikerült remekül az elmúlt évad, a jubileumi szezonunk, nem rendelkezünk a törvényben előírt teljes, saját tulajdonú hangszerparkkal, a koncertszámunk és fizetőnéző számunk sem elegendő az elmúlt két év átlagában ahhoz, hogy az előadó-művészeti törvény szerint I. kategóriás együttes lehessünk...

I A kritérium-rendszerrel korábban hónapokon keresztül tárgyaltak...

Azért, amikor megszületett a végrehajtási rendelet, komoly meglepetések értek bennünket a szükséges tárgyi feltételek terén. Ekkor vált számunkra világossá, hogy 2010-ben semmiképpen sem tudunk az I. kategóriába tartozni. S azért is hirdettünk csak őszre bérleteket, mert nem tudjuk, ez a II. kategóriás lét mivel jár, mekkora támogatási összeghez jutunk így, s ebből hány és milyen előadásra futja... A két kategória kritériumrendszere közti minőségi és mennyiségi különbségekből ugyan sajnos arra lehet

következtetni, hogy a II. kategória kisebb súllyal szerepel majd a támogatási rendszerben is, azonban bizonyos optimista remények mentén bízunk azért abban, hogy az Előadó-művészeti Tanács respektálja majd az együttest, s így talán megközelítőleg úgy tudunk dolgozni, mint a korábbi években. Ráadásul számunkra is komoly probléma, hogy bezárt a Zeneakadémia, s még nem találtuk meg a megfelelő koncerthelyszínt...

I Hogyan tovább? Mit szolt a törzsközönségük ahhoz, hogy csak a fél szezonra hirdettek bérletet?

Megértették a kialakult helyzetet, s meglepő módon még nagyobb volt az érdeklődés a bérleteink iránt, mint az elmúlt években. Talán a nagy keresletben az is benne rejlik, hogy most négy koncert árát tudja a közönség megfizetni... Az őszi bérletben ugyanis négy előadást tartunk, kettőt még a Zeneakadémián és kettőt a Művészetek Palotájában. Izgalmas programokkal várjuk a kö-

zönséget, hiszen emlékkoncertet adunk Chopin halálának 160. évfordulóján, hangversennyel búcsúozunk a Zeneakadémiától, s olyan szólisták muzsikálnak velünk, mint Szilasi Alex, Bogányi Gergely, és ismét dirigálja az együttest José Cura. A Nemzeti Színházzal is rendszeresen dolgozunk a jövőben, Óbudával pedig igyekszünk még intenzívebbé tenni a kapcsolatot. Kérdés, hogy hogyan tudunk még többször, még hangsúlyosabban megjelenni a kerületben. Ennek formáiról még tárgyalunk. Az Óbudai Társaskörben is adtunk már hangversenyt, tulajdonképpen oda befér egy kisebb együttes, s kamaraszimfonikus koncerteket tervezünk azon a helyszínen. Nagyon remélem, hogy nyár végére már okosabbak leszünk, s akkor jobban tudjuk tervezni a következő időszakot. Bízom abban is, hogy a szezon másik felére szintén meghirdethetjük a bérletsorozatunkat. Jelenleg keressük a lehetőségeket, és igyekszünk minden kapaczkodót megragadni. R. Zs.

Óbuda kulturális életének meghatározó szereplője

Két esztendeje kötött együttműködési megállapodást a Danubia Zenekar Óbuda-Békásmegye Önkormányzatával. Az együttes kerületi feladatairól, az eltelt időszakról Szabó Magdolna, a kulturális területet felügyelő alpolgármester beszélt.

I Két esztendővel ezelőtt lett az együttes fenntartója az óbudai önkormányzat. Milyennek találja az elmúlt időszakot? Teljesítette az Önök elvárásait az együttes?

Rendkívül sikeresnek tartom az elmúlt időszakot. Az Óbudai Danubia Zenekar a kerületi kulturális élet meghatározó szereplőjévé vált. A kerületben is számos alkalommal lépnek fel - így hagyományosan ők adják az Újévi koncertet a Kiscelli kastélyban, az ő Fő téri koncertjükkel veszi kezdetét az Óbudai Nyár rendezvénysorozat. De a kerület határain túl is képviselik Óbudát, pél-

dául a Zeneakadémián vagy a Művészetek Palotájában adott koncertjeiken, illetve külföldön. Így például ebben az évbenVarsóban az Óbudai Danubia Zenekar nagy sikerrel szerepelt a magyar-lengyel barátság napja és az 1848-49-es forradalom tiszteletére rendezett ünnepi ülésen.

I Mit tartanak az együttes legfontosabb feladatának?

A legfontosabbnak azt tartjuk, hogy tovább tudják folytatni azt a magas színvonalú művészi tevékenységet, amely az elmúlt 15 év alatt jellemezte az együttest. Számunkra fontos, hogy ez a művészi teljesítmény Óbudához kötődik, és ezáltal nemcsak a kerület jó hírnevét öregbítik, nemcsak az óbudai önkormányzat művészet- és kultúrapártoló szemléletét közvetítik, hanem azt is, hogy nagyon sok óbudai polgárhoz jut el közvetlenül a zenekar segítségével az igényes zenei kultúra. Kiemelkedően fontosnak tartjuk azt a kulturális missziót, amit a zenekar a kerületi iskoláknak és óvodáknak nyújtott speciális programon keresztül teljesít.

I Jelentős összeggel támogatják a zenekart. Mivel tudja az önkormányzat még emlékezetesebbé tenni a zenekar 15 esztendő születésnapját?

A zenekar töretlenül élvezi Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat támogatását, ami ebben a jubileumi évben kiemelkedő anyagi támogatásban nyilvánult meg.

I Mennyire érzik az itt élők a sajátjukénak a zenekart, s mennyiben változott ez az elmúlt két esztendőben?

A III. kerületben élő zeneszerető közönség a sajátjának érzi az Óbudai Danubia Zenekart. Évről-évre többen ismerik meg őket és jönnek el a koncertjeikre. Erre nagyszerű alkalmat teremtenek a zenekar ingyenes fellépései a kerületben, illetve a Társaskörben adott koncertjei.

I Hogyan képzelik el a következő időszakban az együttműködést, hiszen a zenekar anyagi nehézségei és a Zeneakadémia bezárása miatt kevesebb koncertet tudnak adni?

Az Önkormányzat lehetőségeihez mérten továbbra is szeretné támogatni a Zenekart. A támogatás mértékét majd a 2010. évi költségvetés elfogadásakor tudjuk pontosan megmondani.

A támogatás konkrét összegét a jelen pillanatban azért sem tudjuk megnevezni, mert az önkormányzatok számára is számos kérdés bizonytalan a jövő évre vonatkozóan.

! Jövőre valószínűleg – az előadó-művészeti törvény szerint – az együttes a második kategóriában pályázhat. Mit szól ehhez a fenntartó önkormányzat?

A törvény általi besorolást – ami, reméljük, nem a minőségre vonatkozik – nem az önkormányzat alkotta. Véleményünk szerint a Danubia Szimfonikus Zenekar első kategóriájú, és reméljük, hogy az állam ennek megfelelően fogja támogatni.

! Mit szölkáltak abhoz az elképzeléshez, mely szerint összevonták volna az Óbudai Danubia Zenekart a Telekom Szimfonikus Zenekarral és Bartók Béla Szimfonikus Zenekar született volna a két együttesből?

Nem hiszem, hogy ez az összevonas az együttes érdekeit szolgálta volna. Jó a zenekar, jó a közönség, érdemes így folytatni.
R. Zs.

Telekom Szimfonikus Zenekar – szeptembertől ismét új névvel

Keller András szerint nem lehet leradírozni a magyar kultúra egyik jelentős szereplőjét

A következő szezonról már új néven lép a közönség elé a Telekom Szimfonikus Zenekar. Nagyszabású béreltsorozatokat terveznek, s többek között az UMZE kamaraegyüttessel is rendszeresen együtt dolgoznak majd, bár anyagilag nincs túl könnyű helyzetben a zenekar. Ezért is lettek volna hajlandóak fúzióra lépni az Óbudai Danubia Zenekarral, egyeztetési problémák miatt azonban ez az összeolvadás meghiúsult. Keller András, a Telekom Szimfonikusok vezetője bizik azonban abban, hogy orvosolják az ÖTM-keret elosztásánál történt – vélekedése szerint – igazságtalan döntést, s így a szezon második felére sem kell likviditási gondokkal küzdeniük.

! Mi miatt döntöttek úgy, hogy részt vesznek ebben a fúzióban a Danubia Szimfonikusokkal? Milyen előnyöket tartogatott volna mindez a Telekom Szimfonikus Zenekar számára?

Nagyon későn jutott el hozzám ez az ötlet, május 1-jén, akkor, amikor már többek fejében kezdett érlelődni ez az elgondolás. Május 5-én tárgyaltam minderről először a Danubia vezetőivel. Érdekes volt az elképzelés, bár nagyon nem egyezik az alapvető elveimmel. Azt gondolom ugyanis, hogy Magyarországon, ahol ennyi tehetség van, nem szabad zenekaroknak megszűnniük... Nehéz szívvel támogattam tehát azt az ötletet, hogy két együttesből egy legyen, ugyanakkor tagadhatatlanul láttam az összeolvadás előnyeit is. A Telekom Zenekar ugyanis nagyon nehéz helyzetbe került az ÖTM-keret elosztásakor született, tökéletesen diszkriminatív és megsemmisítő

döntéssel. Ennek következményeként nekünk a második félére nincsenek megfelelő forrásaink... A Danubia Zenekar pedig II. kategóriás együttes lesz, hiszen nem tud megfelelni a kritériumoknak, miközben jelentős támogatást kapott. Logikus volt a részükről, hogy ezt az összevonaszt szorgalmazták, hiszen egyértelműen kiderült, így nem tudnak továbbmenni az addigi útjukon abban a volumenben, ahogy ők mindezt nagyon szépen csinálták tizenöt éven keresztül. S azért támogatták ők is az összevonaszt, hátha így a náluk megtegmentett értékekből közösen meg tudunk menteni valamit...

! Sokan például az Óbudai Danubia Zenekarból a Telekom együttesben is muzsikálnak.

Igen, jó néhány szerződötetett zenészem a Danubiában is rendszeresen szerepel.

Emellett akad egy másik kör is, hiszen az elmúlt két évben én építettem ki nagyszerű, fiatal zenészekből azt a kiegészítő kört, amelyeknek tagjai rendszeresen játszanak nálunk, s a Danubia Zenekar kiemelkedő muzsikusi is köztük vannak. Nekünk főleg anyagi segítséget jelentett volna mindez, nekik pedig biztosabb jövőt. Négy hét tárgyalást követően azonban kénytelen voltam azt mondani, hogy részünkről ez a fúzió tárgytalan. Több hét munkája után, amikor én megpróbáltam egy közös szezon egyedül összegyűrni, kiderült, hogy azoknak a tárgyalófeleknek, akikkel folyamatosan egyeztetek, nincs meg a kellő kompetenciája a fúzió realizálásához...

! Azt hallottam, a felügyelő bizottság nem értett egyet ebben a formában a tervvel...

Kiderült, nem készítették elő ezt az esetleges fúziót megfelelőképpen, mi pedig négy

hétig mindent ennek alapján intéztünk... Így május 31-én lemondtam az együttműködést. Nem szolgáltatathatom ki a Telekom Szimfonikus Zenekart egy másik zenekar felügyelő bizottsága jövőbeni döntésének. Így is kicsúszunk az időből a bérletárusítással, s nem lehetett tudni, hogy a felügyelő bizottsággal mikorra sikerülne megállapodnom... Azt kezdtem látni, hogy az ő számukra bizonyos névhasználat fontosabb a szakmai, művészi szövetségénél.

■ Említette, hogy a szezon második felében így a Telekom Zenekar is lehetetlen helyzetbe kerül. Mit tudnak tenni? Ha jól emlékszem, akkor tavaly is körülbelül ugyanennyi pénzt kaptak az ÖTM-keretből, mint idén...

Minden nézőpont kérdése. Bárki, akinek megmutatja ezt a listát, s összehasonlítja az adatokat, akkor azt érzi, aránytalanul kevés az a 14 millió forint, amelyet a mi együttesünk kapott. A többieknek ugyanis jóval százmillió feletti a támogatásuk. Mi is I. kategóriának megfelelő paraméterekkel rendelkezünk, s akkor még nem is beszéltem a szakmai színvonalról. A törvény azt nem veszi figyelembe, hogy egy együttesnek van-e szponzora vagy sem. A Telekom ugyanis nem fenntartója a Telekom Zenekarnak, hanem szponzora. Azt is tudják, hogy az együttesünket a távközlési alapítvány működteti. Úgy tűnik, gond van a törvény értelmezésével...

■ A magasabb összeget, a 100 millió forint fölötti támogatást az önkormányzati zenekarok kapták...

De ebben a kategóriában nemcsak az önkormányzati zenekarok szerepelnek, hanem azok az együttesek, amelyek nem államilag kiemelt támogatást kapnak!

■ Attól is függ azonban az állami támogatás mértéke, hogy az önkormányzattól mekkora összeget kap az együttes...

Nem az a kérdés, hogy egy önkormányzat mennyit ad. Az a kérdés, hogy a magyar kultúra szereplőit mennyire támogatják. A Telekom 102 éves zenekar, a második legidősebb együttes. A Magyar Telekom azt a gáláns gesztust teszi, hogy komoly összeggel támogatja a magyar kultúrát. Kiválasztott egy együttest, s ezzel átvette a gondok egy részét, de ettől még nem lett az övé a zenekar. Mindezt azzal kell honorálniuk, hogy ezért a támogatásért ezt a zenekart büntetik?! Ez nem normális dolog, erre nincsenek magyarázatok... 400–500 millió forintból lehet megfelelő módon működtet-

ni egy olyan komoly szimfonikus zenekart, amely nagyszámú produkciót hív életre. A bizottság is ennek tudatában hozta meg a döntését. Így azonban, ha csöppnyi igazságérzetük van, akkor a Telekomnak is 100 millió nagyságrendű összeget kellett volna kapnia. Így ez a 14 millió egyértelműen diszkriminatív döntés volt. Ez azt jelenti, hogy vagy annyira jók vagyunk, hogy muszáj ellehetetleníteni bennünket, vagy a döntéshozók hibát követtek el, s valamilyen módon szeretném, ha ezt orvosolnák.

■ De gondolom, hasonló nagyságrendben kapott pénzt a MÁV Szimfonikus Zenekar is...

Ők négyszer akkora összeget kaptak, mint mi. Nem érdemes bármilyen összehasonlításban nézni ezt. Nyilvánvalóan nem lehet más zenekartól elvenni pénzt, hiszen az elosztásnál nem történt törvénytelenység. Remélem, ezt az aránytalan helyzetet békés úton sikerül rendezni. Nem szabad hagyni, hogy a Telekom Zenekart megszüntessék. Én sem fogom hagyni, és ennek az országnak sem szabad hagyania. Azt hiszem a zenész világban elég egyértelmű, hogy ez az egyik legjobb hazai zenekar. Ezért is fontos a magyar kultúrának.

■ Mit fognak tenni?

Ha nem javul a helyzet, akkor nyilvánvalóan más lépéseket kell tennem. Nem lehet leradírozni a magyar kultúra egyik jelentős szereplőjét! Visszatérve az előadóművészeti törvényhez, azt is gondnak tartom, hogy a törvény néz bizonyos számokat, azzal viszont nem foglalkozik, hogy ki hány különböző programot játszik. Ha egy zenekar megtanul egy műsort, eljátssza néhányszor, az profitot eredményez. Ha hetente új műsort tanul be, azért, mert társadalmi funkciót is betölt – vagy mert hosszú távú repertoárt épít –, akkor a produkciókhoz sok ember kell, és jelentősen nőnek a költségek. Érdemes volna elgondolkozni azon, hogy a Telekom Szimfonikus Zenekar teljesen új repertoárt épít, új közönségnek. Minden héten új programot tanul be. A törvény hatalmas hibát követ el, ha mindezt nem veszi figyelembe. Ezt is mérlegelni kell a kvóták között...

■ A törvény vitája során nem jelezték ezeket az észrevételeiket, javaslatokat?

Megmondom őszintén, beszélgettem néhány emberrel, s amikor azt kérdeztem, hol helyezkedik el a vonósnegyesem ebben a törvényben, akkor azt mondták, nem számít, nem legális, nem vagyunk ugyanis

cég... Ettől kezdve a magam részéről ezzel nem is foglalkoztam. Számomra ez nevenséges. Nonszensznek tartom, hogy egy együttes kulturális súlya nem számít. Ez így nem kultúrtörvény... Meg kellene különböztetni a fontosat a kevésbé fontostól, a jót a rosszabbtól. Ehhez viszont senki nem veszi a bátorságot. Ez roppant elszomorító...

■ S tett már lépéseket?

Észrevételeinket eljuttattuk a minisztériumba. Szeretnénk békés úton rendezni ezt a helyzetet. Akkor fogunk különböző fórumokon protestálni, ha már más megoldást nem látunk. Ez a zenekar megérdemli azt, hogy tisztességgel álljanak hozzá. Mérédeken felfelé ívelő pályát fut be, s ezért a zenészek rengeteget dolgoznak.

■ Mit tesznek a szezon második felében?

Arra számítunk, hogy megoldódnak a problémák, minden bérletünket meghirdetjük június második felében. Mi mindenképpen zenélni fogunk. Előre haladunk, mert ez a hivatásunk.

■ Milyen programokat terveznek a következő szezonban?

Ránki Dezső a rezidens művésznünk a következő évadban, az UMZE kamaraegyüttes a következő három évben a partnerzenekarunk, ebből is látható, hogy milyen komoly terveink vannak.

■ Mi a helyzet a Telekom támogatásával?

Nagyon pozitív módon alakult a dolog. Meggyőződésem nekem és a Telekom vezetőinek is, hogy egy kulturális együttest több lábon állva lehet a megfelelő módon működtetni. A következő szezontól már nem Telekom néven fogunk működni.

■ Már tavaly is beszéltek erről, a 2008-as beszélgetésünk címe is az volt: A Magyar Telekom Zenekar nem a Telekomé, hanem Magyarországé...

A Telekom és közöttünk megszületett az a megállapodás, mely szerint ők lesznek a fő szponzorai ennek az új néven működő együttesnek. A névváltoztatást egyébként szeptember elején szeretnénk bejelenteni. Ezzel a Telekom azt is elősegíti, hogy új befektetők is az ügy részeseivé váljanak. A következő két esztendőben az eddigieknél kisebb, de még mindig Magyarországon egyedülállóan módon jelentős, a legnagyobb, magáncég által adott támogatással segítenek bennünket. Komoly és tiszteletre méltó dolog, hogy ők hitet tesznek a kultúra támogatása mellett!

R. Zs.

Szombathelyi „búcsú-szimfónia”

Az idei szezon utolsó bérletes előadásának szünete után a közönséghez fordult és váratlanul bejelentette, lemond zeneigazgatói feladatairól Alpaslan Ertünger. Döntésének okairól és további terveiről kérdeztük a török származású karmestert, aki 2007-ben írta alá öt évre szóló szerződését a zenekarral, s aki most úgy érzi, eljött az ideje, hogy továbblépjen.

„Reményeim szerint a jövőben is fogok találkozni a színpadon a zenekarral és a közönséggel”

I Mi vitte arra, hogy váratlanul, a nyilvánosság előtt jelentse be, hogy le kíván mondani a Savaria Szimfonikus Zenekar zeneigazgatói posztjáról?

Május 21-i koncertünk a szezon legutolsó bérletes előadása volt. Egy művész számára fontos, hogy az őt és a közönségét érintő változásokat, illetve bármilyen hírt közvetlenül közölhessen a saját közönségével. Bejelentésem tartalma csupán az volt, hogy szándékaim szerint ez az utolsó bérletes hangversenym a Savaria Szimfonikus Zenekar Zeneigazgatójaként.

I Hogyan fogadták a hírt a zenekar tagjai? Nem gondolta, hogy veszélyeztetheti az utolsó bérletes előadáson nyújtott művészi teljesítményt egy ilyen rajtaütésszerű bejelentés?

Egyáltalán nem. Az utolsó három évadon túlmenően a Savaria Szimfonikus Zenekarral több éves karmesteri tapasztalatom van. Ennek köszönhetően a zenekar a hangverseny első és második részében ugyanúgy teljesített, mint az ezt megelőző hangversenyeken.

I Úgy tudom, a karmesteri feladatokat szívesen ellátná a továbbiakban is, mi az, amit biztosan nem vállalna és miért?

Köszönöm ezt a kérdést. A sajtóban jelent meg ez a hír. A „szívesen” szót soha nem használtam, mert számomra egyértelmű, hogy egy zenész szívesen van a színpadon. A nyilatkozatomban azt hangsúlyoztam, hogy az adminisztratív posztról kívánok lemondani. Úgy folytattam a beszédemet, hogy „reményeim szerint a jövőben is fogok találkozni a színpadon a zenekarral és a közönséggel”. Ezt az is alátámasztja, hogy már vannak aláírt szerződéseim nyári fellépésekre és a jövő évad hangversenyeire is. Summa summarum, szándékom, reményeim, kívánságom az, hogy ne kelljen adminisztrálni. Egy ember, művész, karmester csak azért vállaljon felelősséget, amit saját maga dönt és cselekszik, ne mások cselekedeteiért és döntéseiért.

I Mi bizonyult elegendő oknak arra, hogy a batározott idejű, 2012-ig szóló szerződését felbontsa, és hogy meghirdetett fellépéseket mondjon le? Miben nem tudtak megegyezni a zenekar vezetésével?

Természetesen azt, amit aláírással igazolva vállaltam, továbbra is vállalom. Az igazgató úr a legutolsó sajtótájékoztatómon velem egyetértésben azt nyilatkozta, hogy „egy nyugati példát fogunk statuálni.” Én

ezt úgy értelmezem, hogy a továbbiakban is egy békés, nyugodt együttműködés aktív partnerei maradunk, ahogy eddig volt. A jövő évadot teljesen előkészítettem és a zökkenőmentes működésnek minden feltétele adott. Felajánlottam a további segítségemet is, ha szükséges.

I Nem tart-e attól, hogy nem tesz jót a renoméjának egy ilyen, gyakorlatilag a közönség előtt zajló szakítás?

Azt látom, hogy itt nincs szakításról szó. Csupán egy másik fajta együttműködés kezdetéről. Nyugati példákban nagyon gyakori, hogy a művészeti vezető egy adminisztratív személy. A vezető karmester viszont egy aktív művész, aki felelős a saját hangversenyeiért. Sokat tettem a Savaria Szimfonikus Zenekarért. A Bartók Terem felújítási folyamatában több munka és döntés mögött szerepel a nevem. Ilyen a színpadi világítás – amit saját kezűleg terveztem és amire mindmáig senkitől nem kaptunk panaszt – a stúdió kialakítása és működtetésének megalapozása. Ennek sikeréről és minőségéről tanúskodnak az élő hangverseny-felvételeink, amelyek még nem jelentek meg kereskedelmi forgalomban, de amelyeknek a terjesztése más csatornákon már elindult. De ilyenek a székek is, amelyeken a zenekar tagjai ülnek, és még sok mást is felsorolhatnék. Nem beszélve a zenekar művészi színvonalának növeléséről és azokról a szerződésekről, amelyek a zenekar jövőjét gazdasági területen is pozitívan befolyásolják.

I Hogyan képzeled el a jövőt? Megkeresték-e más zenekartól? Hol folytatja a pályafutását?

Természetesen mindig voltak felkérések, most is vannak. A közeljövőben Európa rangos zenekaraihoz vagyok meghívva. Ezen túlmenően teljesülni látszik az a vágyam, hogy minél többet a zenével, a kreatív munkával, az alkotással foglalkozhassak. Most, hogy kevésbé foglal le az adminisztráció, újra leülhetek zongorázni, amit – három évvel ezelőtti balesetem és a balkezem sérülése után – egy időre kénytelen voltam szüneteltetni. Egy színpadi művésznek a színpad az élete. Ott érzi magát a legjobban, szinte az az otthona. A nyilatkozatomban az is szerepel, hogy van, amikor eljön az ideje, hogy az ember továbblépjen. Eljött az ideje, hogy továbblépjek, hogy jobban átadjam magam a zene és az alkotás örömeinek. *Bilkei Éva*

Nyitás az osztrák közönség felé

Nyitna az osztrák közönség felé, és arculati megújulásban látja a kitérési lehetőséget Mérei Tamás, a szombathelyi Savaria Szimfonikus Zenekar márciusban kinevezett igazgatója, akít elsősorban arról kérdeztünk, hogyan képzei el a folytatást a török származású zeneigazgató, Alpaslan Ertüngealp lemondása után.

I *Hogyan szembesült azzal, hogy Alpaslan Ertüngealp lemond a zeneigazgatói posztról?*

Május 21-én volt az idei szezon utolsó bérletes hangversenye, a szünet után a zeneigazgató úr a közönség felé fordult és abbéli szándékának adott hangot magyarul és aztán németül, hogy meg kíván válni a zeneigazgatói posztról. Ez teljesen váratlanul ért mindenkit – mind a zenekart, mind engem –, de természetesen tiszteletben tartom a szándékát, és igyekszem ennek megfelelően tovább működtetni az intézményt. Az ezt követő tárgyalásokon elsősorban arra a problémára kellett megoldást keresnünk, ami abból adódott, hogy Alpaslan Ertüngealppal zeneigazgatóként lett megkötve 2007-ben az öt évre szóló szerződés. Külön karmesterként tehát nem lett szerződötve, ugyanakkor a karmesteri teendőket továbbra is szívesen ellátja, csak a művészeti vezetésért nem vállal felelősséget a továbbiakban. Ezt, a zenekarral és a fenntartóinkkal egyeztetve átmeneti időszakra magamra vállaltam. Tekintve, hogy zenész

vagyok, remélhetőleg meg tudom majd oldani a feladatot, de hangsúlyozom, hogy ez átmeneti megoldás, hiszen ez erősen karmesterhez kötött feladat. Amennyiben tehát Alpaslan nem vállalja a továbbiakban, abban az esetben deklaráltan ráléptünk a elválás útjára. Meglehetősen sok lekötött koncertünk volt a nyárra, három szabadtéri fellépés Szombathelyen, egy olasz turné, a Bartók-szeminárium, és itt a teljes jövő évad összes előadása is, amelyet a Budapest Filharmónia Kht.-vel közösen háromoldalú szerződésben már rögzítettünk.

I *Hogyan tovább?*

A közalkalmazotti szerződést közös megegyezéssel június 2-án felbontottuk a zenekar és a zeneigazgató úr között. Innentől kezdve hivatalos kapcsolat nincs közöttünk, csak mint karmesterrel próbáltunk megegyezni Alpaslan Ertüngealppal. A tárgyalás a nyári koncerteket illetően sajnos sikertelen volt. Bár a zenekar szerződve volt június 5-én, Kalocsán a XVII. Kék Madár Fesztivál nyitóhangversenyére Mozart Requiem-jének előadására, a sikertelen tárgyalás folyamánként Alpaslan Ertüngealp ezt a koncertet egy nappal az előadás előtt lemondta.

A helyzet a zenészeket is meglehetősen megviseli, de az első számú tényező ebben a helyzetben mégis a felelősség kérdése. Felelősség a közönség iránt, akik joggal várnak el magasszintű, pozitív élményt a pénzükért, a fenntartóink felé, akik az együttesbe fektetett milliókért szintén joggal várják el a jó produkciót, a nyugalmat, rendezettséget. A harmadik tényező pedig a felelősség a nemes ügy, a művészet szolgálata iránt. Nekem mindezt biztosítanom kell. A kérdés elsősorban az, hogy mekkora kockázatot vállalhatunk. A zeneigazgató úr lépései sorozatosan kiszámíthatatlanok voltak az elmúlt időszakban. Neki 2012. augusztus 31-ig határozott idejű szerződése volt. Az, hogy a lemondásáról még engem sem tájékoztatott előzetesen, már önmagában is elgondolkodtató, ezt követően pedig több, az ő nevével meghirdetett, nem kevés pénzért reklámozott hangverseny is áldozatául esett a vele történt sikertelen egyeztetésnek, a kalocsai hangverseny le-

mondásáról már nem is beszélve. Az események következményeként a Filharmóniával együtt arra a döntésre jutottunk, hogy a jövő szezonunk bérletes hangversenyei kapcsán nem tartunk igényt Alpaslan tevékenységére. Nagyon szomorú ez, különösen annak tükrében, hogy a programokat ő állította össze, de egyszerűen ilyen helyzetben a további együttműködés nem lehetséges.

I *Ön viszonylag rövid ideje, március elseje óta tölti be az igazgatói posztot. Milyen elképzelései, tervei vannak rövid-, illetve hosszú távon az együttessel kapcsolatban?*

A pályázatomban és munkába lépésem első pillanatától kezdve deklarált célom, hogy az a negatív tendencia, ami a zenekar életére az elmúlt másfél évtizedben jellemző volt, a gazdasági világválság ellenére megforduljon. Mindjárt leépítéssel kellett kezdenem a tevékenységemet, csak a személyi állományból húszmillió forint megtakarítása volt a feladat, tehát öt zenészüntől kellett megválni. Ezzel együtt figyelembe kell vennünk, hogy Szombathelyen a zenekari játék több mint száz éves, a szimfonikus zenekart még maga Kodály Zoltán is vezényelte, s ez a hatalmas érték ennek megfelelő felelősséget is ró a zenekar vezetőjére. Több ponton látom a kiutat ebből a helyzetből. Egyrészt nyitnunk kell a közönség felé. A hangversenyeink meglehetősen gyengén látogatottak, s ennek valószínűleg egyik oka a nem kifejezetten szerencsés műsorpolitika. Én a jövő szezonot tekintve a programot készen kaptam. Erősen Beethovenre koncentrálok a műsor a következő évadban, a szabadtéri hangversenyek műsorát illetően sikerült fontos lépéseket tennem. A körülbelül 150 ezer turista által látogatott Savaria Történelmi Fesztiválon a Savaria Szimfonikus Zenekar adja majd a záróhangversenyt, többek közt Webber musical részletekkel, és a Ben Hur, illetve a Spartacus című filmek betétdalaival, amelyek szorosan kötődnek a három napos fesztivál témájához. Emellett részt veszünk a Szent Iván-éji Vigasságok elnevezésű rendezvényen, és az egyébként hagyományos Fő téri, szabadtéri hangversenyünket is megtartjuk. A másik kitérési

pontot az arculat terén látom. A piacon meg kell felelni a marketing és reklám szakma igényeinek, ennek megfelelően komoly arculatváltáson esik át a zenekar, a logó frissítésétől kezdve a honlap átalakításáig. Ezentúl a honlapon keresztül – elsősorban az osztrák közönség igényeinek megfelelően – bankkártyával is lehet majd jegyet váltani a koncertjeinkre. Létezik egy állandó vendégkarmesteri cím az együttesnél, amelyet egy karmester hölgy, Hermine Pack tölt be, akinek révén megszokszorozódnak az

osztrák fellépéseink. A tőlünk tíz kilométerre fekvő Burgenland az egyetlen olyan tartomány Ausztriában, amelynek nincs saját zenekara. Bár a jövő szezonra már kivitelezhetetlen volt, határozott célom, hogy a jövőben kialakítsunk egy bérletet az ottani közönség megszólítására. Vagy a Bartók teremben elhangzó műsorunkat játszuk el ismét más helyszíneken, vagy egy külön bérletet indítunk akár több burgenlandi településen, sőt, még Steiermark területén is. Esetünkben fontos szempont lehet, hogy

sem szállásköltséggel, sem különösebben magas utazási költséggel nem kell számolniuk majd meghívóinknak. Remélem, hogy mihamarabb sikerül megtalálnunk zeneigazgatónk utódát, és a „leépítéses, lemondós” zaklatott időszakot egy rendezett, nyugodt, a fő prioritásunkra, a művészi munkára fókuszáló, épülő korszak követi. A magam részéről mindent megteszek e cél elérése érdekében.

Bilkei Éva

Új próbateremben a Dohnányi Zenekar

„Fel kellene engedni a villamosra az új felszállókat is...”

Hollerung Gábor is örül az új próbateremnek

A levegőben még festékszag terjeng, az új ablakokat színes ragasztócsíkok foglalják keretbe. A termék többsége még üresen áll, s a legnagyobb helyiségben is csak székek sorakoznak, de a Budafoki Dohnányi Zenekar már megtartotta első próbáját újonnan elkészült otthonában. Sok év után talált állandó próbahelyre az együttes. A Kerepesi úti épület korábban használaton kívüli ebédlő volt, amely egy esztendő kemény munka árán lett muzsikálásra alkalmas helyszín. Az együttes zeneigazgató-karmestere, Hollerung Gábor az otthon-építés nehézségei mellett a következő szezonról és az előadó-művészeti törvény hatásairól is mesélt.

I Úgy ballom, Ön irányította a munkát is, amelynek során a honvédségi, üresen álló ebédlőből próbaterem lett. Nem is tudtam, hogy egy karmesternek az átépítéshez is értenie kell...

Ma már mindenesnek kell lenni. Én is az vagyok. Napjainkban az már kevés, hogy valaki irányítja az együttest és dirigálja a hangversenyeket. A fund raising-gel is foglalkozni kell, ha valaki erre nem hajlandó, azt pl. a tengerentúlon már nem is alkalmazzák. Annak viszont, hogy belefolytam az átépítésbe, meg volt az az előnye, hogy így valóban

olyan lett a próbatermünk, amilyenek elképzeltük. Persze, muszáj volt azért néhány dologban kompromisszumokat kötnünk, hiszen az átalakítás hatalmas költségekkel járt, még úgy is, hogy a legtöbb esetben próbáltunk olcsóbb megoldást választani. Az épületet tíz esztendőre béreljük, s ebből az átalakítással már eltelt több mint egy esztendő... Nagy boldogság viszont, hogy végre megtarthattuk itt, a Kerepesi úton, az első zenekari próbát. A saját próbatermet már három-négy esztendővel ezelőtt megígérttem az együttesnek... Ebben a helyiségben

most már akár kórossal együtt is tudunk dolgozni. Akad azért még néhány tennivalónk, hiszen az akusztika miatt szükség van még függönyökre, s egy nagy drapériára is...

I Hogyan sikerült előteremteni minderre a pénzt?

Kaptunk támogatást az Oktatási és Kulturális Minisztériumtól, emellett a Budafoki Önkormányzat is adott hozzá pénzt. Maga a felújítás több száz millióba került volna, ehhez képest azonban jóval alacsonyabb összegből elvégeztünk mindent.

Ebedlőből próbaterem

■ Hol muzsikált eddig az együttes?

A Rottenbilller utcában, ahol a Talentum Kulturális Fórum van. Ez a terem az Akadémiai Kórus otthona, azt az együttest már három évtizede vezetem, a Dohnányihoz később, csak 1989-ben érkeztem... Nagyon jó, hogy itt végre nem kell a termen osztozkodni, egy másik együtteshez alkalmazkodni, és a szólampróbáknak is van külön helyük. Ezek a helyiségek a földszinten helyezkednek el, az emeleten pedig az irodák kaptak helyet. Lassan kezdünk be rendezkedni.

■ A kórus is fontos szerepet kapott abban, hogy megteremtse a Dohnányi Zenekar közönségét...

Mára azonban már megszületett az együttes törzsközönsége is. De valóban, a kialakításában a kórusnak jelentős szerepe volt. Arra egyébként kimondottan büszke vagyok, hogy a nézőink közül sokan az egykori kórustagjaim gyermekei. A közönségnevelés ugyanis a kezdetektől fogva jelentős figyelmet kapott nálunk. Ahogy azt is nagy eredménynek érzem, hogy a kórus – a tagjai közül sokaknak – életre szóló kötődést jelent. S ez azért is lényeges, mert ma is az a jellemző, hogy a komolyzenei koncerteket az idősebb korosztály látogatja... A Dohnányi Zenekar Megérthető zene sorozatában, a hangversenyek első részében beszélek a művekről, s talán ez is segít abban, hogy több fiatalnak legyen kedve koncertre látogatni. Az, hogy milyen stabil a zenekarunk törzsközönsége, abban is megmutatkozik, hogy az együttesnek 100-200 emberből álló fan clubja is van. Sokan mindenhová, még Zemplénbe is követik a társulatot.

■ Idén is várják a programsorozatra augusztus 7-e és 16-a között az érdeklődőket...

A fesztivál rezidens együttese a Budafoki Dohnányi Zenekar, s olyan neves hazai és nemzetközi művészekkel muzsikálunk együtt, mint Jaakko Ryhänen, világhírű finn basszus, illetve Sümegi Eszter. Velük augusztus 9-én, Sárospatakon egy romantikus operagálán a XIX. századi operairodalom legnépszerűbb áriáit (Verdi, Donizetti, Beethoven) adjuk elő. Augusztus 12-én a nagybőgő Paganinije, az egyiptomi-német Nabil Shehata lesz a zenekar vendége, aki a koncerten szólistaként Koussevitsky elképesztő technikai tudást igénylő nagybőgőversenyét játssza, emellett karmesterként is bemutatkozik. A harmadik estünket én dirigálok, augusztus 14-én, a Disznókő Szőlőbirtok traktorgarázsában olyan népszerű filmzenék csendülnek fel, mint a James Bond, a Harry Potter, a Gladiátor, az Indiana Jones, a Jurassic park, A Karib-tenger kalózai, a Titanic vagy a Rózsaszín párduc. Emellett olyan klasszikus zeneművek is hallhatók, amelyeket filmek betétszámaiként használtak. Ilyen például Elgar: Enigma-variációk (Ausztrália), Sibelius: Finlandia (Die Hard 2), Wagner: A walkűrök lovaglása (Apokalipszis most), Mascagni: Parasztbecsület – Intermezzo (Keresztapa), Csajkovszkij: 1812 (V vendetta), illetve Händel: Lascia ch'io pianga (Farinelli a kasztrált). Ez is jelzi, a Budafoki Dohnányi Zenekar szereti az izgalmas zenei kirándulásokat.

■ A következő szezonban Önök hogyan pótolják a Zeneakadémiát?

Mi is az Olasz Intézetet választottuk, ami bár remek helyszín, sajnos azonban míg a Zeneakadémiára 950-en fértek be, addig ebbe a terembe csupán 600-an. Ez bennünket azért is állít nehéz helyzet elé, mert a költségvetésünk egyharmadát a bevételből kell előteremtünk... A szokott koncert-

sorozatokkal várjuk egyébként a következő szezonban is a közönséget, lesz Universitas, Megérthető zene, Budafoki Hangversenyesték, a Zeneértő leszek, a Megérthető zene junior, s a jövő évadban is folytatjuk a Rádióval és a Honvéd Férfikkal közös Vox Fortissima sorozatunkat. Különösen szívesen viselem a Honvéd Férfikar sorsát, akik számára ez a sorozat tudásukhoz és rangjukhoz méltó lehetőséget biztosít. A Művészetek Palotájában is koncertezünk, és ismét megrendezzük az Énekel az ország! című sorozatunkat. A sorozatot negyed százada indítottuk, amikor is a budapesti középiskolások vállalkoztak arra, hogy a zeneirodalom nagy oratóriumait együtt elénekeljék. Azután jött az ötlet, hogy mindezt tegyük országossá. Már négy alkalommal szerveztük meg ebben a formában, és a sikert jelzi, hogy az idén 15 város 19 kórusa, mintegy 450 énekes vett részt a projektben, jelentős időbeni és anyagi áldozatot is vállalva. Minél keményebb munkát folytatunk, annál többen jelentkeznek. A hangversenyt egy országos zenei tábor előzi meg, ami igazi családi eseményné vált. A tábor ideje alatt zenei óvodát is szervezünk, s amíg a szülők énekelnek, a kicsik is elsajátítanak egy produkciót... Egyébként a betanult művet a felnőttek kórusával a Művészetek Palotájában, telt ház előtt mutattuk be.

■ A gazdasági válság a bérleteladásoknál már érzékelhető volt?

Szerencsére nem fogyott kevesebb bérlet, mint korábban, a bevételünk pedig valamennyivel több is lett, de ez annak köszönhető, hogy kénytelenek voltunk emelni az árat. Ez azért sajnos, nálunk kicsit visszaesésnek számít...

■ Az előadó-művészeti törvény kritériumai alapján állította össze a következő szezon? Sikertült már azt a hangszerparkot megteremtenie, ami komoly gondot jelentett az együttesnek az I. kategóriába kerülésnél?

Nem a kritériumrendszer pontjai, hanem a megszokott metódus alapján terveztem meg a szezon. Most is azt mondom, akad néhány nehezen teljesíthető pontja az I. kategóriának, ilyen például a 22 ezres fizetőnézőszám. Ki lehet számolni, hogy a budafoki, 380 férőhelyes teremben ehhez hány koncert kellene... Egyébként pedig a Klauzál Házban tartott hangversenyekre szóló bérleteket adjuk el elsőként, úgy érzem, a kerület most már egyre inkább büszke a zenekarára. Ez abban is megnyil-

vánul, hogy támogatásként 70 milliót kapunk az önkormányzattól, ami komoly összeg. Ebből a pénzből súlyos milliókat áldoztam a hangszerparkra, és kompromisszumokkal, de maradéktalanul tudtuk teljesíteni az I. kategóriába kerülés feltételeit. Mindez azonban a rendelkezésemre álló 250 millió forintból nem volt egyszerű. Nálunk ugyanis az volt a szokás, hogy a tagok a saját instrumentumaikon muzsikáltak, mert erre futotta... Annak is nagyon örülnék, ha a fizetéseket versenyképesebbé tudnám tenni... A legtöbb zenekarnál jelentősen magasabbak a bérek, mint nálunk. Nem csoda, hogy amikor a Rádiózenekarnál két állást meghirdettek, rengetegen jelentkeztek a státuszokra. Végül két Dohnányis zenész bizonyult a legjobbnak a meghallgatáson...

I Többször hangot adott annak, hogy fenntartásai vannak az előadó-művészeti törvénnyel kapcsolatban...

Igen, mert úgy vélem, lényeges pontjai nincsenek tisztázva. Például az, hogy mi számít koncertnek... Hiszen egy Wagnerestet nem állíthatunk be ugyanolyan értékűnek, mint amikor hárman elmennek játszani egy iskolába... Azt sem tartom igazságosnak, hogy nekem minden kon-

certteremért, még a budafoki teremért is fizetnem kell, míg pl. a vidéki zenekarok legtöbbjének nincs ilyen gondja. Így nagyon egyenlőtlennek tartom a pályát. Úgy vélem, szükség lenne arra, hogy végre ne olyan döntéseket hozzanak, amelyek csak papíron tűnnek jónak... Vagy pl. azzal, hogy előírják a kötelező hangszerparkot, valóban arra ösztönzik az önkormányzatokat, hogy több pénzt adjanak? Ez egy új fenntartó önkormányzat esetében elég valószínűtlen. És tegyük a szívünkre a kezünket: a mai zenekarok hangszerparkja még a rendszerváltás előtti időkből származik, egy azóta alakult, folyamatosan alulfinanszírozott zenekar esetében az esélyegyenlőség látszatáról sem beszélhetünk. Az egész zenekari szakmának az volt az alapvető elvárása az elmúlt évtizedben, hogy az az együttes számít teljes értékű szimfonikus zenekarnak, ahol a tagok legalább 70 fős létszámban főállású zenészek. Mi ezt keserves küzdelem árán elértük. Több mint 80 embernek kell munkát adnom, ez sem egyszerű feladat. Furcsamód a művészeti törvény alapkritériumaiból ez is hiányzik.

I Hol tart most a zenekarépítés folyamatában?

Úgy vélem, mostanra sikerült elérnünk, hogy az együttes igen magas színvonalúvá vált. Ha más zenekarokhoz hasonlóan kapnánk négy-ötszázmillió forintot, hihetetlen teljesítményekre lennénk képesek... Az együttes tehetséges, nagy tudású, lelkes fiatal zenészekből áll, s hogy mennyire magával ragadó a muzsikálásuk, azt talán a közönség visszajelzése is tükrözi. Emellett a vendégművészeink is nagyon dicsérik az együttest. Nem tartozom ugyan azok közé, akik könnyen elégedettek, de tényleg úgy vélem, hatalmas tudás birtokában vannak. Én ezt az értéktérmet egyik módjának tartom. Ezért is tesz szomorúvá, hogy azt érzem, a zenei világban azok, akik már egyszer feljutottak, s ott ülnek a kocsin, nem szívesen engednek fel mást. Pedig fel kellene engedni a vilamosra az új felszállókat is... Én hiszek abban, hogy minden új felszálló, a mi esetünkben az új nemzedék mindenki pozícióját erősítheti azzal, hogy egy gazdagabb, színesebb zenei élet keletkezik, és mindaz az érték, amit az új generáció teremt, jótékonyan hathat az egész zenei élet szemléletére, struktúrájára, adott esetben finanszírozására is. Együtt bizonyosan erősebbek vagyunk.

R. Zs.

„A Wagner-napokról nem tudunk lemondani”

A Művészetek Palotájának sorozata új közreműködőkkel bővül

Nagy sikerrel, táblás házak előtt zajlik a Budapesti Wagner-napok sorozata, s már a jövő évi fesztiválra is árulják a jegyeket. A következő esztendőben gyerekprogrammal és más kísérőrendezvényvel is kiegészül a fesztivál.

A jövő évi programba már a Magyar Állami Operaház Zenekara is bekapcsolódik, s elképzelhető, hogy más együttesekkel is bővül a közreműködők sora.

Csonka András vezérigazgató-helyettes az eredmények, tervek mellett azonban arról is beszámolt, az anyagi megszorítások mennyiben érintik a Művészetek Palotáját.

I Mit tart az idei Wagner-napok legkiemelkedőbb eseményének?

Azt, hogy a siker kitart, hogy mindezt tovább tudjuk csinálni, és nem kellett lemondani a rendezvényt vagy a szereplőket

pénzhiány miatt. Ahogy annak is nagyon örülök, hogy a tavaly nagy sikert aratott, bayreuthi sztár, Linda Watson ismét szerepel a fesztiválon, s mellette idén olyan új művészeket is sikerült elhozni a Budapesti

FOTO: PÁLYA ZOLTÁN

Számos bíráadásban és promóciós anyagban maradt homályban, hogy a Rádiózenekar is részt vesz a produkcióban

Wagner-napokra, mint Waltraud Meier, Iréne Theorin vagy Eric F. Halfvarson. Egyébként azt is látjuk, hogy a ház teljesítő-képességének a maximumát ezzel a tíz előadással elértük.

■ Minden kulturális intézmény küzd a gazdasági válság hatásaival, a csökkenő büdzsével. Milyen a helyzet a Művészetek Palotájában?

Ez nálunk is komoly gondot jelent, hiszen 5%-kal csökkentették az állami támogatásunkat eleve az indulásnál, s aztán további 10%-át zár alá helyezték, de persze ez nemcsak nálunk, hanem minden más intézmény esetében is így történt. Bár ez már jelentős csökkenés, a Wagner-napokról nem tudunk lemondani, már csak amiatt sem, hiszen már régen leszerződöttünk, s most a 2010-es szerződéseken dolgozunk. Ez ugyanis a nemzetközi gyakorlat, s a külföldi vendégek nem tudnak figyelemmel lenni arra, hogy itthon éppen milyen a helyzet. Egy kulturális intézmény esetében a több éves tervezés nagyon lényeges... Támogatásunk csökkenése miatt azonban sajnos kénytelenek voltunk néhány programról lemondani az őszi szezonban. Ezt olyan produkcióknál tettük meg, ahol még nem

voltak megkötött szerződések. Így kevesebb programunk lesz ősszel, de mindent elkövetünk azért, hogy ezt a közönség ne vegye észre. 2010-ben ünnepeljük az öt éves születésnapunkat, amelyre nagyon jó programot állítottunk össze. Az anyagi megszorítások ellenére remélem a jubileumi sorozat kellően nagyszabású lesz.

■ Megértem, hogy a Wagner-napok sorozatáról nem akartak lemondani, hiszen ez a Művészetek Palotájának legnagyobb visszhangot kiváltó produkciója...

Igen, de ennek a sorozatnak megvan az ára... A szcenikai megvalósítás költsége ma már jóval kevesebb, mint az első esztendőben, hiszen készek a díszletek, s az üvegfal is ledolgozta már az árát, de az így megmaradt többletet sajnos elvitte a rossz forint-euró árfolyam... Szerencsére a 2010-es Wagner-napok már jelentősen olcsóbb lesz, részben az operaházi együttműködésnek köszönhetően. Amiatt is alacsonyabb költségvetésű lesz jövőre a fesztivál, hogy a Ringet csak egyszer játsszuk, de emellett három Trisztán és Izolda-előadást tervezünk.

■ Kicsit csodálkoztam, hogy Fischer Ádám azt nyilatkozta, más neves kar-

mestert is szeretne a jövőben bevonni a Wagner-napok sorozatába...

Jövőre és 2011-ben is ő vezényli az összes előadást, de az utána következő esztendőben már elképzelhető vendég dirigensek meghívása, bár konkrétumokról még nem beszélgettünk. Természetesen a művészeti vezetés továbbra is az ő kezében összpontosul.

■ Ismét fellép a Budapesti Wagner-napokon a Nemzeti Énekkar.

A kitűnő kórus már az első Parsifal előadásokban is szerepelt, a Rádiózenekar mellett. Akkor a Rádióval átfogó megállapodást kötöttünk az egész produkcióra. A darabhoz hatalmas kórusra van szükség, ezért a jövőben számunkra az lenne a legjobb megoldás, ha erre egyetlen együttessel tudnánk megállapodni, aki megszervezi maga mellé a kíséretet. Most három kórus adja ki a létszámot és ennek a szervezése nem a legegyszerűbb feladat számos szempontból...

■ Idén a Rádiózenekar muzsikál az összes előadáson, jövőre azonban már az Operabáz együttessel is bővül az előadók sora, hiszen a dalszínbázzal

közösen állítják színpadra a Trisztán és Izoldát

A Budapesti Wagner-napok hatalmas feladatot jelent, különösen úgy, hogy egymást követő esteken kerül színre a Ring, s ez bármely együtttest komoly megterhelés elé állít. Ezért is volt szükség arra, hogy a Trisztán bemutató létrehozásába már más együtttest vonjunk be. Az már látható, hogy a Trisztán és Izoldát nagy várakozás előzi meg, hiszen Wagner népszerű operái közé tartozik, s régen játszották Budapesten. 2011-ben nem lesz műsoron a Ring, kérdés viszont, hogy az arra az évre tervezett új bemutatót a Trisztán felújítása mellett meg tudjuk-e valósítani a dalszínház zenekarával, hiszen őket az Ybl-palotában folyó munka is jelentősen lefoglalja, így egy új produkcióval járó próbafolyamatra nem valószínű, hogy jut idejük...

■ A Rádió Zenei Együtteseinek sajtótájékoztatójáról megjelent tudósításban az szerepelt, hogy a Rádiózenekar jövőre még részt vesz a Wagner-napokon is. Ez azt jelenti, hogy a következő esztendőekben már nem?

Az még nyitott kérdés, hogy a 2011-ben bemutatásra kerülő új produkciót melyik ze-

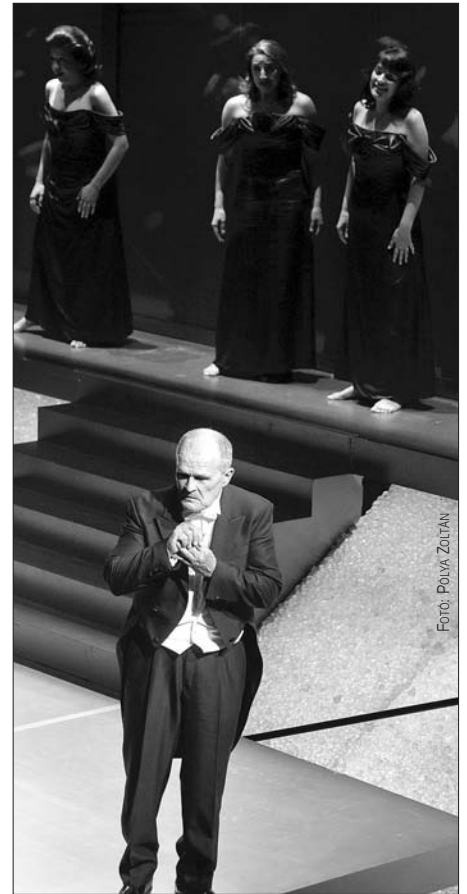
nekarral valósítjuk meg. A Trisztánt akkor is az Operaház együttesével visszük színre, s főként Fischer Ádám művészeti koncepciója határozza meg, hogy melyik produkciót milyen zenekarral, énekesekkel mutatunk be.

■ Fischer Ádám a nyilatkozataiban mindig hangsúlyozza, számára a Wagner-napok sorozata összeforrott a Rádiózenekarral...

A Ringet most biztosan a MR Szimfonikusok tudja legjobban, ha legközelebb műsorra tűzzük, akkor elsősorban rájuk számíthatunk majd. Az együttes a próbákon és az előadásokon kiváló teljesítményt nyújt. Látszódik az, hogy a Rádiózenekar tagjainak nagyon jó feladatot, kihívást jelent a Wagner-napok. Szeretik a sorozatot és jól is muzsikálnak. Jövőre még lesz együttműködés a Rádió Zenei Együttesével, utána pedig meglátjuk...

■ Akkor ezek szerint az, hogy a Rádiózenekar és -énekkar munkájában időről-időre félamatőrök is részt vesznek – lásd Üljön mellénk sorozat –, nem csökkentette a színvonalat...

A Wagner-napokon mutatott teljesítményük magas színvonalú, s ez számít.

A Rajna kincse – Alberich szerepében Hartmut Ecker

Expresszív és vad Wagner

Összeállítás a külföldi kritikákból

A Művészetek Palotájában színre kerülő Budapesti Wagner-napok sorozata nagy nemzetközi visszhangot keltett. A külföldi kritikák kiemelik a zenei megvalósítás magas színvonalát, valamint – a promóciós anyagokból és egyéb hírekből igen gyakran kifejeztett – Rádiózenekar kiváló játékát. Néhány részletet idézünk a tavalyi, 2008-as programról megjelent írásokból.

„Fischer, aki Sinopoli halála után örökölte meg Jürgen Flimm bayreuthi Ringjét, az akkori szereplők nem csekély részét hozta el a Duna partjára. A legkiemelkedőbb talán a Siegfried-ben fellépő Siegfried és Brünnhilde alakítója, a titáni erővel éneklő

tenor, Christian Franz, valamint a minden szexepiljét latba vető Evelyn Herltzius.

De legalább ennyire izgalmas, a zenekar, amely operajátásban szinte járattan, az MR Szimfonikusok ugyanis rádiózenekar. S amit Fischer ezzel a zenekarral művel, annak semmi köze sincs a 2001/2002-ben, Bayreuthban hallottakhoz. A kamarazenei elemek tartósan teret engednek nagy érzelmi megnyilvánulásoknak – a már-már Thielemannos hévnek. Expresszív és vad Wagner, rég nem hallottunk ilyet.” (Mannheimer Morgen / Stefan M. Dettlinger)

A Neue Freie Zeitungban C.M.C. monogrammal jelent meg A nibelung gyűrűje Budapesten, Négy nagyszerű Wagner-est című írás.

„Már a „Gyűrű” előestéje, amely A Rajna kincseként ismert, tökéletes volt, és nagyon

sokat ígért a következő előadásra. És az ígért teljesült. Fischer Ádám nagyszerűen vezényelte a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarát, és nagyon finom érzékkel irányította az énekeseket a cselekményen keresztül. Ő meg akar győzni, hogy a világ legjobb produkcióihoz képest a Művészetek Palotájában megtartott Wagner-ünnepnek nincs szégyellni valója. Kétség nem férhet hozzá, hogy itt egy zenei hőstettet hajtottak végre, amely abszolút nem magától értetődő, és a Művészetek Palotája teljesítőképességének kitűnő bizonyítványaként szolgál.”

Sikeres kísérlet! a címe a V.P. monogrammal jegyzett cikknek, amely szintén a tavalyi élményekről számol be a Kronen-Zeitungban.

„Fischer Ádám, aki 2001 óta Bayreuthban bizonyított Wagner-karmester, a budapesti

■ *Fischer Ádám azt nyilatkozta, az idei a konszolidáció éve a sorozatban, hiszen most látszódik, hogyan működik mindaz, amit az elmúlt évek alatt felépítettek.*

Már az is világos a számunkra, hogy bár most mindegyik produkció felújítás, eljuttottunk a teljesítőképességünk határára. Többször nem tartunk tíz előadást, mert rettentő megterhelés elé állítja a házat. Eddig is nagyon feszített volt a próbarend, hiszen korábban a bemutatókra való felkészüléskor a fényeket, a vetítést kellett összhangba hozni a színpadi történésekkel. Miután lement a színpadi próba, a műszaki stáb hajnalig dolgozott azon, hogy minden-
nel készen legyen. Pengeélen táncolt minden. Most már elárulhatjuk azt is, hogy tavaly az egyik előadásunk majdnem meghiúsult. Előadás közben elromlott a háttérvetítést vezérlő gép, s a kollégáink lélekjelenlétének volt köszönhető, hogy egyáltalán le tudott menni a produkció, és szerencsére a közönség mindebből nem vett észre semmit. De rettentő volt végigélnünk mindezt. Sajnos, a technikával bár-mikor történhet valami. A legnagyobb félelmünk leginkább az, hogy ne legyen beteg valamelyik szólista. Eddig nem volt ezzel probléma, mindig mindenki megjött,

s végigcsinálta az előadásokat. Az egyik legnagyobb nehézséget a szervezésben éppen az énekesek utaztatásának a logisztikája jelenti. A fellépő művészek ugyanis Budapest mellett máshol is szerepelnek, így állandóan jönnek-mennek. Most szinte közvetlen járatunk van Bécs és Budapest között. Van, aki 13 órakor befejezi ott a színpadi próbát, s 16 órától itt folytatja... Ezt a logisztikát nem egyszerű

működtetni, s a próbaidő is kevés. A kulcszereplők szerencsére tudják, mit kell tenniük, de vannak új beállók is...

■ *A telt házat látva, megéri.*

Szerencsére tényleg óriási az érdeklődés. Rengeteg a külföldi, közülük sokan interneten vették meg a jegyet. Utazási irodák is szervezik a csoportokat. De érdekes módon a Ring darabjai iránt sem egyforma az ér-

Richard Wagner-napokkal megvalósította dédelgetett álmát, és egymást követő napokon levezényelte A niebelung gyűrűjét. 2009-ben következik a Parsifal, utána a Trisztán, s 2013-ig más Wagner-művet is vezényelni fog. Fischer Ádám egy éles eszű, erősen lángoló intenzitású analitikus. (...) A Magyar Rádió Zenekara nagyszerű teljesítményt nyújtott. Fischer Ádám áradozott a zenekar lágy vonós-bangzásáról. A budapesti „Gyűrű” egy sikerült kísérlet, egy zenei esemény!”

Klaus Billand, a Der Neue Merker hasábjain számol be a Művészetek Palotájában hallott előadásokról:

...„A budapesti koncepció krédója mégiscsak a zene primátusa. És ez alapján a MR Szimfonikusok Fischer Ádám vezényletével jó Wagner-t hoznak. A karmester a színpad előtt, széles árokban lesüllyesztett zenekarral nagy ívelésű, transzparens, kerek, valamint dinamikus hangképet ér el, amely messzemenően kimeríti a Gesamtkunstwerk dimenzióit. Az ütősök azonban többször is túl bangosak és a fúvósok túl plasztikusak. (...)

„A Budapesti Wagner-Napok 2008-ban megmutatták, hogy az itt választott, félig szcenírozott koncepciót komolyan kell venni, ha szembeállítjuk azt a szcenikus előadásokkal, noha semmiképpen sem pótolhatja az utóbbit.”

A Heidenheim sajtókiadótól érkezett Jürgen Kanold írásának címe: A Rajna kincse a Dunán csillog, alcíme pedig Bayreuth Budapesten Fischer Ádammal.

„A Rajna Budapesten is folyik, ahol a Duna széles folyóként áramlik. A Rajna kincse a Das Rheingold magyarul, és Fischer Ádám az Esz-dúr hullámokat olyan nyugalommal vezényli, hogy szinte látjuk a mitikus mélységeket, ezalatt pedig a színpadon a videóváson megtelik piszkos vízzel és úszó sellőkkel. (...)

„Fischer Ádám kicsit fáradtnak látszik, de alig megy föl a pulthoz, a bámulatosan jó MR Szimfonikusok elé, nagyon is éberen vezényel: egy kamarazenei Wagnert, sokszínű, dinamikus, finoman rábangolva az elnyűtt istenek impozáns felvonulására.”

Újra Bayreuth Budapesten? a címe Martine D. Mergeay cikkének, amely a la Libre Belgique-ban jelent meg.

„A Ring bemutatásából hatalmas élményösszeg bontakozik ki sok csúcscsal és nébány mélyponttal. A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara ebben a produkcióban annyira otthon van, mint hal a vízben, szervesen összekapcsolódva karmesterével, és vele együtt vállalva azokat a kockázatokot, amelyek ugyanolyan nagyok, mint mindaz, ami itt ballbató és látbató.”

„Budapesti lecke Bayreuthnak” címet adta Kovács Sándor a Fidelio portálján megjelent kritikájának:

Az MR Szimfonikusokról nem tudok megbatottság nélkül szólni. Szeretném látni azt az együttest, amelyik ilyen mennyiségű és nehézségű zenét (a teljes Ring 16-17 óra!) ilyen kevés hibával, ennyire ibletetlen és lelkesen tud megszólaltatni. Kovács László, a betanító karmester fantasztikus munkát végzett. Nem irigylem a Bayreuthi Ünnepi Játékok felelős vezetőit. Budapest ugyan-csak feladta nekik a leckét.

deklódás. A legnépszerűbb A walkür, mindig ennek a produkciónak a jegyei fogynak el elsőként. A Rajna kincse a második a sorban.

■ *Fiatalokat is jelentős számban látni a nézőtéren. Már tavaly beszélgettünk arról, hogy szeretnék a kisebbek érdeklődését is felkelteni Wagner muzsikája iránt, ezért szeretnék bemutatni a Wagner für Kinder c. előadást..*

A legfelső emelet diákjegyei mindig elfogynak, sőt iskolák jönnek, elhozzák a diákokat. Nagyrészt annak köszönhető mindez, hogy egy olyan modern high-tech világot sikerült a színpadon teremteni, ami közel áll a fiatalokhoz. 2010-ben úgy tűnik, lesz gyerekeknek szóló darab is. Sikerült megállapodnunk a Wagner für Kinder rendezőjével, Matthias von Stegmannal, aki A szicíliai vecsernyét vitte színre az Operaházban,. A különleges, a Ring történetét egy órában elmesélő előadás a Fesztivál Színházban kerül majd színre. Nemcsak ezt a

Wagner darabot akarjuk bemutatni, hanem dolgozunk azon is, hogy hazai művészekkel más, gyerekeknek szóló Wagner-adaptáció is színre kerüljön 2011-ben és a további években. A Wagner für Kinder-t játszották már Bécsben, Tokióban és Zürichben is. Úgy tervezzük, hogy az egyik helyről bérelnénk a díszletet és a jelmezeket, így jóval olcsóbb lenne, s hazai művészekkel kerülne színre.

■ *Mit emelne ki a jövő évi sorozatból?*

Úgy néz ki, hogy Izoldát Susan Bullock fogja énekelni, Trisztánt pedig Christian Franz. Érdekessége az előadásnak, hogy ugyanaz a rendezőpáros, Szemerédy Alexandra és Parditka Magdolna állítja színre, akik a legelső produkciót, a Parsifalt. Nagyon tehetségesek mindketten, ilyen alapos felkészüléssel egy produkcióra ritkán találkozni. Náluk minden egyes részlet el van varrva, s minden mozdulat mögött koncepció rejlik. Nagyon jó velük dolgozni.

■ *Magas színvonalat sikerült elérniük az eltelt évek alatt, Mi jelenti innen a továbblépést?*

A nívót a legnehezebb tartani, de mindent elkövetünk ezért. Ahogy emellett az is lényeges, hogy újabb rétegeket nyerjünk meg az opera műfajának. Ha hosszabb távlatban gondolkodunk, és újra visszahozzuk a Ringet, akkor már másik rendezésben mutatjuk majd be, s az a nagy kérdés, hogy mindezt kivel csináljuk... Hatalmas felelősség, hiszen a mostaninál nem születhet rosszabb produkció, olyan megvalósítás, amely ellentétes a zenedráma lényegével. Törekszünk arra, hogy az előadások mellett más, a Wagner- napokhoz kapcsolódó, izgalmas produkciók is szülessenek. Idén a Hugo Wolf dalai és Wagner parafrázisai valamint Wagner Wesendonk-dalai hangzanak fel Wiedemann Bernadett és Virág Emese előadásában. Jövőre a Rádiózenekar játssza majd el a Ring zenekari részleteit Lorin Maazel válogatásában. Itt a lényeg Wagner művei népszerűsítésén van. R. Zs.

A Budapest–Eszterháza tengelyen

Erdődy Orsolya a Haydn-év programjairól és azok lehetséges folytatásáról

2008 márciusában, talán a korábbi zenei emlékek utolsó pillanatra hagyott szervezésén okulva a Hungarofest Kht-n belül létrehozták a KLASSZ Zenei Irodát, amely tulajdonképpen az ideai Haydn-évvvel debütál. Irodavezetőjét, a 2007-es németországi magyar évadról is ismert Erdődy Orsolyát a jelentősebb programok mellett az osztrákokkal való együttműködés lehetőségeiről is kérdeztük.

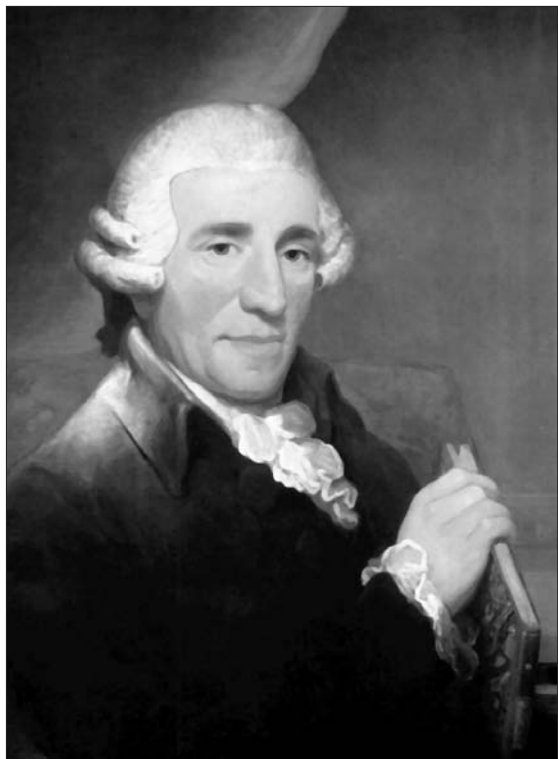
■ *A Haydn-év alapvetően két tengely körül forog, egyrészt a kibagyhatatlan főváros, másrészt Haydn egykori lakhelyeül szolgáló Fertőd-Eszterháza a két jelentős helyszín.*

Hármas tagolás mellett alakítottuk ki a Haydn-év programjait: a tavaszi időszak Budapestre esett, a nyári események fő helyszíne Fertőd lesz, ősszel pedig ismét visszatérünk Budapestre. Már maga a megnyitás is jelentős esemény volt, január 1-én a Művészetek Palotája A Teremtéssel indította az évet. Ezt a kezdeményezést hagyományteremtő céllal már korábban útjára bocsátotta az intézmény és Fischer Ádám, de nagyon örültünk, hogy összekapcsolhattuk a bicentenáriumi ünnepélyes megnyitásával.

■ *A Teremtés egyébként is visszatérő műve a Haydn-év koncepciójának.*

Május 31-én, a zeneszerző halálának évfordulóján Magyarország is csatlakozott az osztrákok „World Creation Day” elnevezésű kezdeményezéséhez, aminek az volt a célja, hogy ezen a napon a világban a lehető legtöbb helyszínen szólaljon meg ez az oratórium. Nálunk is sok ilyen előadás volt a fővárosban és vidéken egyaránt, de az év során többször hallhatjuk még A Teremtést például Sopronban vagy Győrben, a határnyitás megünnepléséhez is kapcsolódik egy ilyen koncert. Ez a „teremtésünk valami újat” kezdeményezés a Haydn-év vezérmotívuma lett.

■ *A Haydn-év hozta vissza a köztudatba Haydnt, mint operaszerzőt. Ebben fontos szerepe volt Fischer Ádámnak is, aki nem kis szerepet vállalt a jubileumi programsorozatban. A hátralévő időszakban is lesz fontos feladata?*

Fischer Ádám a gondolataival is meghatározza a Haydn-évet, azzal a szemlélettel – amit nemcsak egyedül ő vall a zenei világban –, hogy modernnek és megújítónak tekintti Haydnt, illetve azzal, hogy ritkán hallható műveket is bemutat, ilyen volt a tavaszi fesztivál keretében az Operaházban elhangzott Orfeusz és Euridiké, vagy a La Fedelta premiata, amit Zürichben vezényelt. A tavaszi fesztiválon emellett a Phile-

mon és Baucist is előadták a Vasúttörténeti Parkban. Ezek természetesen nem a Haydn-év produkciói voltak, de az irodánkunk többek között az is a feladata, hogy koordinálja és hirdesse mindazokat a programokat, amelyek az emlékévkapszán az országban zajlanak, hogy akár az idelátogató turisták, akár az itt élők értesüljenek a Haydn-év eseményeiről. A Fischer Ádám által alapított Osztrák–Magyar Haydn Zenekar egy kicsit keveset koncertezik Magyarországon ahhoz képest, hogy az együttes fele részben magyar zenészekből áll, s szerencsés lenne, ha nagyobb szerephez jutnának a hazai hangversenyéletben. Októberben a Művészetek Palotájában hallhatjuk őket, de más vidéki városokban is fellépnek az ős során.

■ *Említette a turistákat. Ők mennyire értesültek ezekről az eseményekről? A Bartók- és a Kodály-év egyik legnagyobb problémája az volt, hogy nem lettek időben meghirdetve.*

Magyar betegségnek tűnik, hogy nem tudjuk előre megtervezni és meghirdetni a programokat. Ha megnézzük a nyugati városokat, elég csak Bécsig menni, azt látjuk, hogy mindenhol legalább három

éves szerződéseket kötnek az intézményekkel, így természetesen sokkal könnyebb időben meghirdetni egy produkciót. A Haydn-évet a Klassz Zenei Iroda elég későn tudta elkezdni megszervezni, hiszen csak 2008 márciusában alapították meg. Az első feladatunk a 2008-as nyári fertődi fesztiválok hirdetése, szervezése volt, rögtön fejest ugrottunk a mélyvízbe, és ezzel párhuzamosan alakítottuk ki a Haydn-év programját. Már tavaly nyáron igyekeztünk ezekre felhívni főként a kifejezetten ezt a zenét kedvelő külföldi, Fertődre járó közönség figyelmét, és a jelek szerint ez sikeres is volt. Vannak visszatérő vendégek, csoportok, kulturális turizmusra szakosodott utazási irodák, erre a nyárra is akad bőven külföldi foglalás szerte a világból. Részben a Magyar Turizmus Zrt. külföldi képviselőin, részben a külföldi magyar kulturális intézeteken keresztül próbáljuk az idegen nyelvű kiadványokat terjeszteni.

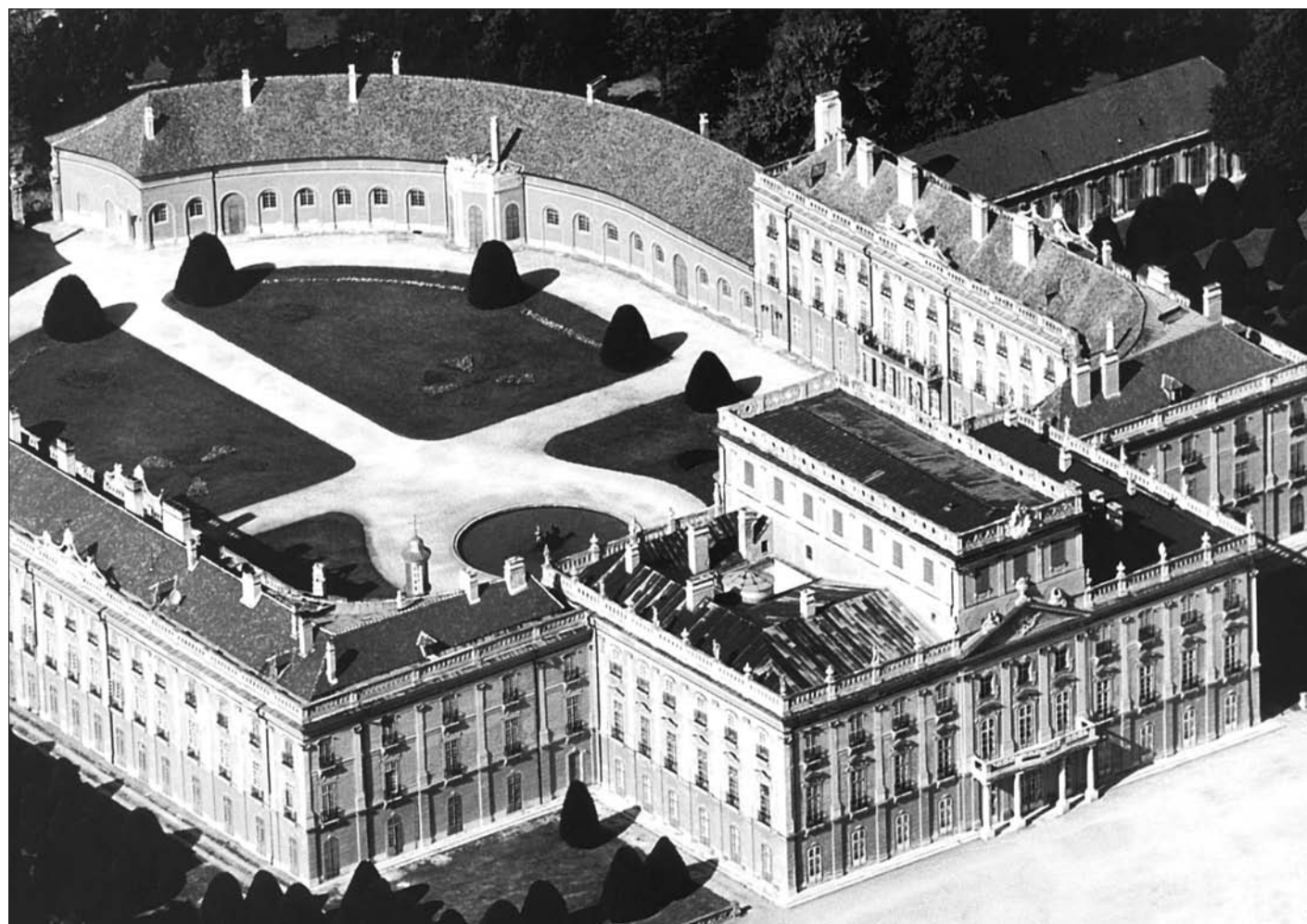
■ *Fertőd vonatkozásában mennyire sikerül együttműködni az osztrákokkal? A korábbi években ez nehézkesen működött.*

Megalakulásunk után az egyik első utunk Kismartonba vezetett. Ez egy kulturális régió, a két kastély összetartozik, hiszen közös a történelme. A Haydn-életműnek is akkor tesszük a legjobbat, ha azokat a műveket, amelyeket az egyik vagy a másik kastélyban írt, megpróbáljuk a keletkezés és az ősbemutató helyszínén előadni,

A Haydn év alkalmából a Fertődként ismert kisalföldi településrész visszakapta eredeti nevét, vagyis ismét „Esterháza” lett. A herceg Esterházy Antal jelenlétében megrendezett Esterházy-nap keretében adták át az egykori birtokhatárt jelző faragott kő határjeleket, amelyeket Ratatics Ottó, helyi mester készített. Esterházy (Fényes) Miklós az 1760-as években építtette meg Fertődön a nyugati nagy udvarokhoz hasonló kastélyát. Az elkészült épület-együttessel egy új település született, amely a családra utalva az Esterháza nevet kapta. 1950. május 16-án Esterháza felvette a Fertőd nevet, majd szeptember 7-én a korábbi Esterháza, immár Fertőd egyesült Süttörrel.

A kastélyban az avatást követően „Esterházy Fényes Miklós és tündérvilága” című multimédiás kiállítás is nyílt. A nagyszabású, 350 négyzetméteres, hetvenmillió forintból megrendezett tárlat először dolgozza fel és mutatja be a kastélyt építtető Esterházy Miklós herceg életét. Azt a mecénást és az esterházai „tündérvilágot”, amelyben a muzsikának és Joseph Haydn-nak kiemelkedő szerepe volt. A kiállításon a saját anyag mellett különböző közgyűjteményekből kölcsönözött, összességében mintegy 200 műtárgy látható. Nem csak a kastély saját gyűjteményéből kerültek ki a kiállítási tárgyak, hanem más közgyűjtemények is rendelkezésre bocsátották a témával kapcsolatos anyagokat. A látványt díszletszerű, játékos megoldások és a barokk vígasságokat megidéző animációk teszik teljessé.

hiszen akusztikailag, zenetörténetileg is ez felelne meg leginkább a daraboknak. Az első lépések jól sikerültek, az ez évi együttműködést is inkább csak az idő rövidege határolta be, az, hogy későn jelentkeztünk. Ma már a két kastélynak a kiállítások tekintetében közös a jegyértékesítése. Elsősorban a marketing területén tudunk együttműködni, kölcsönösen hirdetjük egymás programjait.

■ Feltételezem, hogy ez az együttműködés nem fejeződik be az év végén, és a Haydn-bicentenárium inkább csak egy jó apropója volt a közeledésnek.

A Haydn-év nem akkor lesz sikeres, ha ebben az évben sokan hallgatnak Haydnt és teltházzal mennek a koncertjeink, hanem ha sikerül felélesztenünk egyfajta érdeklődést a művei iránt. Mivel a Haydn-év alatt és utána is nagy erővel szervezzük a 2011-es Liszt-évet, továbbra is ott maradunk a régióban, és együttal Haydn-t sem felejtjük el.

■ Lesz utóélete az idej emlékévknek? Vannak olyan kezdeményezések, koncertek, amelyekből hagyományt kívánnak teremteni?

A Klassz-MR fesztivált mindenképpen folytatni szeretnénk Fertőd–Eszterháza május 31-i évfordulóhoz közel, de igazán azt találnánk szerencsésnek, ha a következő években ezt már az osztrákokkal közösen szervezhetnénk, és legalább az évfordulóhoz közeli napokban jobban összekapcsolódna a két kastély zenei kínálata. Reméljük, hogy az a rengeteg pénz és energia, amit a Haydn-évbe fektetett az állam és az irodánk, abban térül majd meg, hogy Haydn művei többet szerepeljenek majd a hangverseny-repertoárban, és talán kicsit szélesíteni is sikerül az öt kedvelők táborát.

■ Megalakult a Nemzetközi Liszt Társaság.

Több hónapos jogi előkészületek után június 12-én Budapesten megalakult a Nemzetközi Liszt Társaság. Erdődy Orsolya, a zenei emlékéveket koordináló KLASSZ Zenei Iroda irodavezetője elmondta: a 2011-es Liszt-év előkészületei 2006 óta két sínen mozognak: az egyik a jubileumi program megtervezése, a másik pedig kezdettől arra irányult, hogy ezek az előkészületek intézményesüljenek, és ennek az érdeké-

ben jöjjön létre egy Nemzetközi Liszt Társaság. Ez a szervezet összehozza a világban működő számtalan nemzeti Liszt-társaságot, amelyek közül az egyik legaktívabb éppen a magyar.

A Liszt-év előkészítése érdekében már a 2007-es németországi magyar évad keretében megrendezték az első Liszt-workshopot, amelyen akkor a szorosabb értelemben vett hét Liszt-ország zenei szakemberei, zeneakadémiai rektorai, a nagy Liszt-múzeumok vezetői és a zeneszerző életművéhez kötődő jelentős fesztiválok igazgatói vettek részt. A Liszt-workshop köre folyamatosan bővült, egyre több országból csatlakoznak, jelenleg különböző csoportokban folyik a munka.

A Nemzetközi Liszt Társaság elnöke Detlef Altenburg weimari zenetörténész professzor lett, a főtájkára pedig Erdődy Orsolya, a KLASSZ Zenei Iroda irodavezetője. – Az elnökség tagjait hét különböző ország delegálta, így maga a társaság is leképezi a liszti örökséget, azt, hogy Liszt Ferenc Európában mindenhol otthon volt – tette hozzá Erdődy Orsolya.

Pál Eszter

Szakmai érdekképviselet civil eszközökkel

Az elmúlt három év eredményeit összegezte legutóbbi, tisztújító közgyűlésén a Magyar Zenei Tanács

Lejárt három éves mandátuma a Magyar Zenei Tanács (MZT) elnökének, Victor Máténak, és alelnökének, Kovács Gézának, így a június 5-én tartott közgyűlés az elmúlt három év összegzése is volt. – Úgy tűnik, a tagság elégedett volt a vezetéssel, mert újabb három évre megválasztottak minket – mondta el lapunknak Victor Máté, aki hozzátette, a héttagú elnökség összetétele mégis változott, hiszen László Attila elnökségi tag mandátuma nem volt megújítható, így a helyére Wolf Pétert választották meg.

Az alapszabály szerint a Magyar Zenei Tanács elsődleges feladata a hazai zenekultúra érdekeinek társadalmi eszközökkel való képviselete, s az elmúlt három évre visszatekintve ezekkel az eszközökkel hatékonyan élt is a szervezet. – Részt vettünk különböző törvény- és rendelet-előkészítésekben, szakmai véleményünkkel beleszóltuk az államigazgatás működésébe, amelyet igyekeztünk folyamatosan figyelemmel kísérni. Sőt, mondhatjuk, hogy a tanács mostanra elérte azt a rangot, hogy ha az államigazgatási intézmények zenei kérdéssel kerülnek szembe, már maguktól is hozzánk fordulnak szakvéleményért. Az elmúlt években ez általában jól működött – mondta a szervezet elnöke. Victor Máté utalt arra, hogy az MZT komoly szerepet játszott az előadó-művészeti szervezetek decemberben elfogadott törvényének kialakításában is. – Mind az előkészítés, mind a pontos megfogalmazás folyamatában részt vettek a szakértőink, s tulajdonképpen sikerélménynek számít, hogy a kész törvény több pontján tükröződnek az elképzeléseink – mondta, majd hozzátette: – Gyorsan reagált az MZT a szerzői jogi törvény-módosítás tervezeteire is, amelyből talán a közbelépésünknek is köszönhetően sikerült jó néhány kedvezőtlen pontot kiiktatni. Írásban folyamatosan véleményeztük a média-törvény különböző, nyilvánosságra került

tervezeteit, s részt vettünk az ebben a tárgyban januárban a parlamentben tartott meghallgatáson is. Igyekeztünk tehát minden, a zenei életet érintő intézkedésekben állást foglalni.

A társadalmi eszközökkel való érdekképviselet része a különböző bizottságokban való részvétel is. – Folyamatosan, újra és újra delegálunk tagokat a Nemzeti Kulturális Alap zenei kuratóriumába, ahol szakmai oldalról mi koordináljuk a javaslattevéseket. A Magyar Zenei Tanács elnöke automatikusan tagja az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságának, és rengeteg alkalmi szakmai testület alakul, ahol szakvéleményt kérnek tőlünk, például színházigazgatói, zenekarigazgatói álláspályázatok kiírásakor – mondta el Victor Máté, aki hozzáfűzte: a Nemzeti Civil Alap-programnál 2008-ban megpályázott és elnyert támogatásnak köszönhetően még arra is sikerült pénzt fordítani idén, hogy szakmai programokat indítsanak. – Előrehaladott fázisban van a zene és a média viszonyát, illetve a zeneoktatás helyzetét elemző vitaanyag megszületése, amelyek alapján ösztől vitafórum sorozaton igyekszünk közös álláspontot kialakítani, egyfajta közös gondolkodást elindítani ezekben a témákban, a zenésztársadalom berkein belül. Ezen kívül elkezdtünk foglalkozni a magyarországi hangversenyhelyszínek felmérésével. Úgy gondolom,

vannak fehér foltok, tarthatatlan például, hogy egy olyan zenei hagyománnyal rendelkező városnak, mint Szeged, ne legyen hangversenyterme.

Victor Máté személyében állandó képviselete van a Magyar Zenei Tanácsnak a nemrég megalakult Kulturális Ágazati Szakmapolitikai Tanácsban (KÁSZT) is, amely a közelmúltban tartotta alakuló ülését. A kultuszminiszter mellett működő tanácsadó szervezet művészeti szakágában öt másik terület – színház, irodalom, képzőművészet, tánc, film – mellett Victor Máté a zenei területről delegált tanácsadó. – A tanácsban a törvények és rendeletek előkészítését véleményezzük. Az első ülésen a világörökség magyarországi helyszíneit szabályozó törvény előkészítése kezdődött meg, ennek a koncepcióját Schneider Márta szakállamtitkár ismertette. Természetesen ennek a törvénynek rengeteg kulturális vonatkozása van, így nagyon helyes, hogy vitára bocsátották. A következő ülésen előre láthatóan a Nemzeti Kulturális Alap működését vitatjuk majd meg. Az új adótervezet ugyanis megszüntetné azt a kulturális járulékot, amely az alapját szolgálta az NKA által kiosztott pénznek. Ezt az ötöslottó adóbevételének kilencven százaléka váltaná ki, amely nagyságrendileg körülbelül megfelel annak az összegnek, amelyet eddig kulturális járulék-ként szedtek be, sőt, még egy kicsit több pénzt is hozhat az NKA-nak.

A Zenei Tanács nemzetközi tevékenységéről Schanda Beáta, a Nemzetközi Zenei Tanács (IMC) alelnöke számolt be a közgyűlésnek. A világszervezet – egy 2008-as felmérés szerint – példaértékűnek minősítette a Magyar Zenei Tanácsot, s ezért is kezdeményezte az idén februárban rendezett pomázi konferenciát, melyen kelet-európai országok különféle zenei szervezeteinek küldöttei ismerkedhettek a magyar példával.

Új tag felvételéről is döntött a közgyűlés. Victor Máté örömmel nyugtázta, hogy a Magyar Könyv- és Szövegírók Egyesületével a szerzői tevékenység szakmai képviselete is megjelent a Zenei Tanácsban.

Bilkei Éva

Egészen speciálisan használta ki a Magyar Szimfonikus Körkép kínálta lehetőséget a **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar**, április 23-án hazánkban elsőként látva vendégül a nemzetközi zenei életben oly szélsőséges vélekedésre okot adó Gilles Apapot. A szólistáról szolt a koncert (a szó minden értelmében), mégis a zenekar volt a haszonélvezője. Gilles Apapról emlékezetes olvasmány-élményem, a Miasszonyunk bohóca jutott eszembe; a hegedűs a mindenkori közönség zenebohóca. Elmondható róla: így senki sem hegedül (ő az a koncertező művész, aki „asztalnál is megél”, sőt!). A beharangozás, az ismertető (a szólistáról írott frappáns idézetekkel) próbálta előkészíteni a közönséget – de amit hallottunk, azt előre aligha képzelhettük el. Az egyik szerint „istenáldotta tehetség, kétes ízléssel...”. Maga az állítás első részével maradéktalanul egyetértünk, a másodikat finomítani kell. Mert korántsem csupán „ízlés”-ről van szó. Az ízlés szubjektív kategóriájának vannak/lehetnek társadalmi-történelmi gyökerei, Apap „természetesség”-vágya azonban valami egészen más: imaginárius jelentéssel bír, ami mindvégig megmarad a saját értelmezésének. Térben tájékozott, stiláris jártassága lebilincselő – ugyanakkor az idő-kategóriát kizárólag folyamatosságában képes értelmezni. Mint egy színvak restaurátor, pillanatról-pillanatra kiszámíthatatlan, hogy mit tesz például egy Mozart-művel (a cadenzában visszaélve nemcsak a szerző-adta szabadsággal, de a hallgatóság toleranciájával is); – így viszont e meghökkenítő olyan provokáció eredménye, amelybe mint egyirányú utcába került. Hasonlattal éve: nem akrobata, hanem kigyóember; azzal a képességgel született, hogy hegedűjével elvárásoljon – közte és a hangszer között oly közvetlen a kapcsolat, mintha olyan materiális dolgokkal, mint például gyakorlás, kottaolvasás, memorizálás, sohasem került volna kapcsolatba.

A Mozart-művet szentségtörés volt vele műsorra tűzni – de zenekar ilyen mesterkurzust alig kap az életben! Nincs az az értő analízis, amelynek olyan bevilágító ereje lenne, mint játékának, mellyel (részben poénkodva) kommunikált a zenekarral: minden motívum értelmet kapott a nagy egészben, s aligha tagadhatjuk le, hogy amit az agogikákkal csinált, az mindig elementáris, zsigeri élményt adott. A külsőségek egy része még hasznos is: amikor szólistaként a pódium másik oldalára áll, óhatatlanul is galvanizálja a mélyvonóshangzást, s miközben körbejárja a vonósokat, olyan akusztikai hallásgyakorlatra ad lehetőséget a hangszereseknek, amelynek a hatása a későbbiekben is érződni fog játékokon.

Játszva tanít – bár ez, így megfogalmazva, távol esik egyéniségétől. Játékával elérte, hogy partnerei új szemmel, új füllel közelítsenek a már ismerthez. És nincs az a vonós, aki ne lesett volna el óhatatlanul is valami mesterfogást, trükköt a nagy varázslótól. Miasszonyunk bohócára visszatérve: kiválasztottak szerepe az – de nem szomorú, ha önként korlátozza saját életerét, aki tudása alapján többre képes? Az igazi csodatévők tudják: képesek csodákat tenni. Apap megelégszik a felszíni jelenségekkel (miközben játéka egészen másról tanúskodik).

Diplomatikus választás volt e koncertre karmesternek Kovács Jánost kérni fel, aki mindvégig ura volt a helyzetnek: humorral vette Apap poénjait, de arra mindig ügyelt, hogy az ő elképzelése is érvényesüljön (leszámítva a G-dúr versenymű kadencáit). Arra külön ügyelt, hogy ne együtt köszönje meg a szólistával a tapsot.

Vélhetően a közös próbák hatása érződött már a nyitó műsorszámokon is (Ligeti: Régi magyar társastáncok), amelyből stilizált-rokokó népi idillt varázsoltak, a szünet után Bartók 2. rapszódiaja esetében kamatozott a szólista népzenei érdeklődése és stílusismerete – ezúttal a csiszolt Dávid-szoborról derült ki, hogy milyen nyersanyagból készült. Enescu 1. román rapszódiaja vitális előadásban csendült fel. A befejező műsorszám, Liszt 2. magyar rapszódiaja hallatán néha az volt az érzésünk: már-már elhalványultak azok a metrikus keretek, amelyek keretében képesek kifejtetni hatásukat a zenei poénok, amelyekre ezúttal túlságosan is kihegyezték az interpretációt.

Ebben az évadban sok új oldaláról mutatkozott be a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar. Ez az est örökre felébresztette Csipkerózsika-álmukból a játékosokat. Csak nehogy feladják önazonosságukat, mindazt, ami korábban is értékesként a sajátjuk volt.

***

Előrelátóan tervezte április 25-i koncertjét a **Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar**, 18 órai kezdési időpontot választva. A Magyar Szimfonikus Körképbeli ideai szereplésükön – híven a korábbiakhoz – a Szent István Király Oratóriumkórus is fellépett, valamint a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola nőikara. Műsorukat a személyesség jegyében állították össze: az első részben Záborszky József Virágvasárnap passióját adva elő (szólisták közreműködésével), a második részben pedig Dvořák IX., Újvilágszimfóniáját szolgáltatták meg, mintegy függelékként a február 28-i Dvořák-maraton-

hoz, melyen ebben az évben nem vettek részt.

Záborszky József életművéből épp az „István”-együttesek a legismertebbek – szépséges, hogy legutóbb csaknem egy évtizede megszólaltatott passiójával ismét emlékeztetnek arra, hogy az együttes-alapító mester egyúttal zeneszerző is. Utóbb megbizonyosodhattunk róla, hogy a műsorközlő Zelinka Tamás találó szót választott, amellyel jellemezni lehet a művet: hangfolyam. Ebben rejlik speciális nehézsége; a több mint egy órányi terjedelem intellektuálisan áttekinthető, szövegében végiggondolható, de a zeneileg leginkább „végigjárszás” jellemzi a hangszeres szólamokat. A latin szövegű műben (magyar feliratozás jóvoltából szóról-szóra követhettük; bár némely nyelvi fordulatok ugyancsak meglepőek voltak; pl. „keresztre vele”) hömpölyög a történet, a kórus többfunkciós, a főbb szereplők dramatizáltan szólalnak meg. A felidézett történet mozzanatai már-már illusztratív zenei megjelenítést kapnak, különbözőségük mentén alakul a nagyforma. Az énekszólamokkal együtt haladó zenekari szólamok néha nehezítik az ideális arányok kialakítását; de az atmoszférateremtő zenekari háttérrel sem könnyű túlélnek. Ménesi Gergely a „pátyolgató” karigazgatók/karmesterek közé tartozik; a passióban elsősorban az énekesekkel törődött, s a hozzájuk csatlakozó mindenkori obligát szólamokkal. A vonóskart dicséri, hogy magárahagyott perceiben is igyekezett helytállni. De már a passióban megfigyelhetjük a vonószólamok közti jelentős eltérést: a II. hegedű szeret diszkrétan a háttérbe húzódní, a brácsa csak a szólistikus helyeken jeleskedik (de akkor igen), az I. hegedű várja, hogy ráirányuljon a figyelem reflektora, míg a mélyvonósok öntudatos dinamikájukkal tűnnek ki. A nagybőgő szólam – mint ennek a szimfóniában is szép példáját adta – remek erőkből áll; nemcsak hajlékonyan-mozgékonyan játszóak szólamukat, hanem funkciós érzékenységük is mindenkor kihallható. Érdemes lenne több figyelmet szentelni a pontos indításokra!

Ménesi Gergely alapos műismeret birtokában kiválasztott szólamokkal törődik – s bátran magára hagyja a többi. Veszélyes ez a módszer; de hatékonysága növelhető, ha időről-időre gondoskodik egy-egy közös együttindulásról. Amikor az elhanyagolt szólamok is nemcsak „egyszerre lépnek” a többiekkel, hanem együtt is lélegeznek (továbbmelve: lélegeznek, nemcsak szinte lélegzet-visszafojtva tartják a tempót). A kiválasztott szólamokkal való törődés egyébként leginkább az Újvilág-szimfónia II. tételében bizonyult

hasznosnak: csodálatosan kidolgozott fűvósállásokat hallottunk, olyan gyönyörködtető hangzás-arányok szálaltak meg, amilyenekkel ritkán találkozni. (Az érem másik oldala: néha korántsem érdemüknek méltánytalanul billenhet az arány.) A nagylétszámú zenekar esetében maximalizmusnak tűnhet a differenciált arányosítás számonekérése – de épp a nagy műgonddal játszott szólók és hangszercsoportok szólóállásai sejtetik: érdemes tovább emelni az igényszínvonalat. Oly módon, hogy valamennyi hangszeres fontosnak érezze szerepét a tervezett nagy egész kialakításában, tehát szívvel-lélekkel vegyen részt az előadásokban. Energia-tartaléka van az együttesnek, ezt bizonyította a ráadás, melyben a szláv tánc indokolatlanul gyors tempóját a fárasztó programot követően is győzték.

Nem lehet nem szólni arról a jelenségről, amely az „istvánosok” számára talán természetes, de tágabb viszonylatban aligha: a muzsikusság és zenekedvelő utánpótlás-nevelés terén csodálatos munkát végeznek a zenei élet neves és névtelen „háttér munkásai”; véletlenül se fordul elő, hogy kisgyerek akár csak megnyikkanjon! A családi zenehallgatások gyakorlata meghozta eredményét, általánosítva elmondható: az apróságok önként „viselkednek”. Előtte az egyik énekes tag két csemetéje ült, felnőtt-társaságban. A kislány végig figyelte, hűgát pedig, amikor belefáradt a muzsikába, lekötötte a látvány: tekintete elidőzött a karmesteren, egyik-másik muzsikuson, s néha körbejárt a termen. A gyermek a felnőtt-környezetben ösztönösen tapasztalásokat gyűjtött, gyakorolta magát abban, ami felszólításra kevésbé hangulatos: a megfigyelésben. Hasznosan töltötte az időt – közben csupán csak jól érezte magát, szerettei társaságában.

***

Furcsa, zavarbaejtő Mendelssohn-estet hallhattunk az Operaházban április 28-án. Az előző esti programot játszotta el ismét a **Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara**, Pier Giorgio Morandi vezényletével: a Hebridák-nyitányt, Lendvai József szólójával az e-moll hegedűversenyt, befejezésül pedig az A-dúr, „Olasz” szimfóniát. Az első részben mintha átértékelték volna a szerzőt, ami az ismert művek esetében azzal járt, hogy nélkülöznünk kellett megannyi szépséget, amelyekhez hozzászoktunk. Ennek elsődleges oka a kevésbé elhithető erejű tempóválasztásban rejlett. A Hebridák-nyitány nem jelentett több élményt, mint színvak beszámolója egy impresszionista kiállítás után. Szólt minden –

de egy hangosbemondó géphangjának érzéketlenségével. Folytatódott a csalódás, amikor a kétségkívül rendkívüli tehetség Lendvai József lépett színre. Tény, korántsem lehet könnyű, ki tudja, hányadszor játszani el ugyanazt a darabot. De hát az előadóművészet erről szól! Az eredmény ezúttal: lejátszotta. Szójátékkal oldva a kemény értékelést, közben valóban „lejátszott” volna megannyi konkurens szólistát, elképesztő hangszer tudásával. Csak épp a darab veszett el időközben, bár abban leginkább a karmester a vétkes. Persze, őt is meg lehet érteni: kapott egy valóban jól felkészült zenekart, akik azt csinálták, amit csak akar – sajnos, ő nem a darabra fókuszált, hanem a képlékeny anyaggal való foglalkozásban teljesedett ki művészi munkája. Hajtotta a tempót – de amikor nem a tempót, akkor a zenészeket; mintha mindig a következő hangra, motívumra akarta volna irányítani a figyelmet. Márpedig Mendelssohn műveiben nagyon nagy jelentősége van a jelenidőnek, a pillanatnak. Felszínes volt a produkció, nem pedig könnyed - itt elsuhantak egymás után a formarészek, anélkül, hogy maradandó akusztikus emléket hagytak volna. Morandi széles mozdulatokkal dirigált – más szerzők zenéjénél mennyire helyénvalóak lennének! – gesztusaival lesöpörte az olyan apró, kényes-érzékeny hangdízitményeket, amelyek tündértánc-karakterrel jelennének meg, és követhetlenné tette azokat a nyugodt hangokat, amelyeknek nem az indítása, nem is a továbbhaladása, hanem maga a teste jelené az élményt (ilyen hangok füzéréből alakulnak a felejthetetlen lassú melódiák!). A zenekar nem kapott semmi kivitelezhetetlen feladatot – talán még élvezte is néha az anakronisztikus „vadulást”. Szerencsére néha a muzsika volt erősebb: ellenállt, s adekvát léptekre készítette az előadókat. A rezések bizonyultak a legnehezebben eltávolíthatóknak a kedvelt-megszokott tónusoktól, karak-terektől.

Morandi másik mulasztása úgyszintén a zenekar jó felkészültségével magyarázható: a melódia-centrikus dirigens gyakran engedte meg magának, hogy a dallamjátékosokkal törődjön (ugyan, minek rajzolni az áradó dallamívet ennek a csellósólomnak, amely alig várta már, hogy megformálhassa a gyönyörű szólisztikus helyet?) – ahelyett, hogy kézben tartotta volna a kísérszólásokat, akik – kevésbé kárhözhatóan – amikor teljesen magukra maradtak, bizony, a kelletténél jelentéktelenebbül játszottak. Lehetett volna gondoskodni ritmikus tartásról, s érdemes lett volna kidolgozni a partitúrából nyilvánvalóan kitetsző váltásokat. Amikor változik a faktúra,

változik a hangvétel, hangulat – magától is, de mennyivel hatásosabb, ha megtervezetten! A IV. szimfóniára elcsitultak a kedélyek – közelített a szokott mederhez a hangzás. És bizonyonnyal az első részben talaját-vesztett hallgató is sokat edződött... S bár a legjobb indultal sem mondható átéltnek az előadás, a meglévő műismeret segítségével talált magának gyönyörködnivalót.

***

Ismét szép sikerrel lépett fel a Magyar Szimfonikus Körkép sorozatban vezető karmestere irányításával a **Duna Szimfonikus Zenekar**. Minden alkalommal megcsodálom azt az atmoszféra-teremtő igényt, amelynek köszönhetően hasonlóan intenzív hangzást kívánnak létrehozni a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben, mint otthonukban, a Duna Palota színháztermében. Tehát, nem a játék-mechanizmusukat ismétlik a megváltozott hangzástérben, hanem adekvát hangzást képzés kialakításán fáradoznak. Siker koronázza ezt a vállalkozást; legfeljebb annyiból lenne érdemes finomítani az arányokon, hogy – „bemerve” immár a tőlük telhető maximumot – a tetőpontoknál se tűnjék kevésnek a kulturált hegedű-hangzás (nem tőlük várnék erőltetett dinamikát, hanem a harsány rezektől némi visszafogottságot; s akkor még inkább robbanna a csúcspont!).

Érdekes (kicsit „vegyes”) műsorral jelentkeztek: a sorozatban kritériumként szereplő 20–21. századi magyar műnek Kovács Zoltán invenciózus kompozícióját választották. A Vae victis! tetszetős, akár első hallásra megtalálja utat a hallgatóhoz. Frappáns, hiszen lehet önmagáért is szeretni – ugyanakkor, több-kevesebb zenetörténeti ismeret birtokában ki-ki felfedezhet olyan szálakat, utalásokat, amelyek jóvoltából szervesen tartozik a hazai zeneirodalmi vonulatba. Nyilvánvalóan tudatos az utalás Bartók Concertójára (és/vagy Sostakovics Leningrádi szimfóniájára), s megannyi olyan szegmensre ismerhetünk rá, melyek korántsem idézetek – csupán a zenei nyelv választékos-ismert fordulatait alkalmazzák. Méltán aratott sikert. A műsor Silvestre Revueltas Sensemayá című kompozíciójával folytatódott, melyben jól érvényesült az együttes dinamikus játéka. A ritmusképletek éltek, a hosszabb-rövidebb szegmensek mindig megformáltak csendültek fel. Picit az volt az érzésem, kiszabadult a palackból a szellem; önfeledten „vadultak”, élvezve a dinamikai lehetőségeket. Tették mindezt biztos szólamtudás birtokában – s hiszem, hogy könnyebb az ilyesfajta túlzásokból lefaragni, mint (másik szélső végletként)

életre kelteni a kottaképet mechanikusan megszólaltató szólamokat. A harsányság jegyében folytatódott a program Liszt Haláltáncával. Oravecz György játszotta a szólót, kiváltképp a szólisztikus részleteket dolgozva ki; a kísérettel nemigen próbált kölcsönös kapcsolatot kialakítani. Deák András gondos irányításának köszönhetően zökkenőmentes volt a produkció, néhány belépés apró pontatlanságaival.

Az est második felében – miként a Szent István Király Szimfonikus Zenekar a közelmúltban – Dvořák-művet választottak; így teljesedik ki a maraton, az egy napba be nem sűrithető eseményekkel. A IV. szimfónia megszólaltatása nem egyenletesen tudta ébren tartani a figyelmet, de tény, hogy sok szép részletben gyönyörködhattunk. Amikor „leült” az előadás, akkor elkalandozott figyelmünk, de csakhamar visszatért a muzsikához egy-egy érdekes-új tematikus terület.

Deák András irányításával biztonságban érezhetik magukat a játékosok: alapos műismeret birtokában pontos beintésekkel mozdulatai nyomán követhető a tételek menete. Dicséretes, hogy sohasem foglalkozik oly intenzíven valamely szólammal, hogy a többieket el kellene hanyagolnia; osztott figyelmének köszönhetően aligha érezheti magát valamely szólam elhanyagoltnak. Ami a hangzásképpnek jót tenne (hosszú távon), az a még részletezőbb dinamikai differenciálás – most viszont örülhettünk a jól végzett munka eredményeképp létrejött teljesítménynek, s ebben osztoztak velünk a muzsikusok is. Birták erővel-energiával és figyelemmel a ráadást is, Delibes Coppéliájából a Csárdást. Szívesen adták – szívesen hallgattuk.

A Tavaszi bérlet 6. előadása volt ez a koncert – s a népes közönséget elnézve felmerült a gondolat: érdemes lenne olvasnivalóval is kedveskedni a hallgatónak, kiváltképp, amikor ritkaságok (érdekességek-újdomságok) is szerepelnek a műsoron. Ha már egyszer a Magyar Szimfonikus Körkép e tekintetben mostohagyerek a MüPa egyébként hasznos-értékes információs anyagokban korántsem szegény kínálatában...

***

Értékes programot kínált a Mesterbérlet május 5-i estjén hallgatónak a **MÁV Szimfonikus Zenekar**. Bartók-művek (a Két portré, valamint A kékszakállú herceg vára) keretezték a népszerű Csajkovszkij-művek csokrát (Andante cantabile, Noktürn, Variációk egy rokokó témára). A nyitótétel szólóját Stuller Gyula játszotta, aki később az est folyamán

mindvégig a koncertmester funkcióját töltötte be, a Csajkovszkij művek szólistája a sztárvendég Perényi Miklós volt (az ő neve jelenthette a legnagyobb közönségcsalogató „húzóerőt”), az egyfelvonásos szerepeit Wiedemann Bernadett és Kálmándi Mihály énekelte, a dirigens Takács-Nagy Gábor volt. Az utóbbi évek vonóskari nevelőmunkájának eredményét mérhettük le az est folyamán – s nyilván a neves szólisták is inspirálóan hatottak a zenekari vonósokra. Kétségkívül felkészült előadók kidolgozott produkciója került közönség elé. Itt kell megjegyezni, hogy mennyire kétélű az a – részben kényszerből – kialakult gyakorlat, hogy zenekarok köré szerveződött a hallgatóság. Amennyire hasznos, hogy kialakul egyfajta kapcsolat, amelyet erősít a törzsközönség feltérképezhető igényét kielégítő műsor-összeállítási gyakorlat, olyannyira szomorú, hogy célszerű csupán mérsékelten tágítani a kínálat skáláját, mert a drasztikus újítás megbosszulhatja magát. (Habár, van ellenpélda is – talán kivétel, amely erősíti a szabályt? –: felejthetetlen az a Schönberg Hegedűverseny, amelyet épp a MÁV Szimfonikus Zenekar közönsége fogadott vastapssal. Tanulságos lehet ez a fogadtatás olyan megfontolásból is, hogy nem mindig hasznos túl-didaktizálni az előkészítést, s aggályoskodva kímélni a szokatlantól a közönséget; érdemes hagyni hatni az értékesnek vallott művet – s ha méltó az előadás, a hatás nem marad el!) Tágabb perspektívából pedig még ennél is szomorúbb: a rendszeres hangversenylátogatók közül csak kevesen kísérik figyelemmel a bérletük kínálatán kívüli eseményeket. Bérlet ide, bérlet oda – ez a program teltházat érdemelt volna a MüPában!

Az egyvégteben, szinte ciklus módjára játszott Csajkovszkij-művek méltán arattak nagy sikert; ez egyben a hála és köszönet jele is volt, amiért az eme közegben ritkán hallható Perényi Miklós játékában gyönyörködhattunk. A lelkesedés jutalma ráadás Bach-tétel volt.

Stuller Gyula éteri tisztasággal szólaltatta meg az Ideális arcképet – a Torz esetében a karakterizálás diszkrétre sikeredett. Ugyanez a tendencia az egyfelvonásos esetében úgy jelentkezett, hogy a színekben (hangszínekben) részletezően kidolgozott előadás adós maradt a zenei struktúrában megkomponált feszültségekkel. Wiedemann Bernadett egészen az ötödik ajtó nagy C-dúr akkordjáig érthető szövegmondással énekelt, a későbbiekben problémát jelentett a szövegértés. Elképzelhető, hogy tudatosan karakterizálta ily módon Judit „talajvesztését”, amikor értelem és érzelem kettőssége helyett inkább

az indulatok motiválják. Kálmándi Mihály visszafogottságával sokat kockáztatott; jellegtelen kezdés után (melyből aligha alkothattunk képet a Kékszakállúról) szinte csak a régi asszonyok jelenetében mutatkozott meg hallhatóan, igazi formátumában. A MÁV Szimfonikus Zenekar nagy rutinnal rendelkező, érzékeny kísérő - ám leginkább áriák vagy együttes számok viszonylatában. Ők az egyfelvonásost óhatatlanul nagylélegzetű zenekari műként élték meg, tehát az énekesre-figyelő gesztusra csak ritkán maradt energiájuk. Igaz, Takács-Nagy Gábort is (aki korábban főként régebbi korok, kisebb apparátusra szánt műveit szokta vezényelni) lekötötte a partitúra, s maradéktalanul megbízott az általa elhanyagolt énekesekben. Ez eredményezett néhány kínos pillanatot (ami szerencsére csak műismeret birtokában tűnt fel), de összhatását tekintve olyan előadás jött létre, amely kiválóan alkalmas a művel való ismerkedésre.

A nagy élmény azonban rendre elmaradt; a vér-motívumot oly „természetesen” jelenítették meg, hogy – miként a horrorfilmek extrém látványvilága – szinte hatástalan maradt; a vakító fény-akkord is inkább csupán nagyon hangos volt. Leíró-illusztratív inkább, semmint átélhető. Igaz, a szólistákat is énekes-teljesítményként értékelhetjük legfeljebb, mert a szólammal való azonosulás, a belefeledkezés mozzanatai ezúttal (kiváltképp Kékszakállúnál) elmaradtak. Márpedig, ha nem elhithető erejük a szimbolikus misztériumjáték gesztusai, akkor marad az abszurd sztori – itt pedig jó esetben korántsem erről van szó! Kénytelenek vagyunk tudomásul venni: a sok-stílusú zenélés világában a bartóki zene hangzása immár klassziczálódott – s ahogy a szokatlan vesztett furcsaság-érzetéből, úgy csökken a „megfejtésére”, az értelmezésre-értésre irányuló szándék az előadók részéről. Márpedig ez a kiüresedett-formális Bartók-játék veszélyét rejti magában. Szerencsére mindig voltak-vannak ihletett művészek, akik egyszeri produkciójukkal ráébresztik a muzsikusok sokaságát a rejtett (s gyakran rejtve maradó) értékekre – s ilyenkor új lendületet kap a zene belső összefüggéseivel való foglalkozás. Bartók esetében, lévén világméretben is egyedülálló analitikus irodalma a szerző csaknem egész oeuvre-jének, ez korántsem bizonytalan vállalkozás!

***

Békés-bágyadt Brahms-Britten est: így jellemezhető röviden a Nemzeti Filharmonikusok

Klemperer-bérletének május 6-i estje. Az **Óbudai Danubia Zenekart**, a Nemzeti Énekkart és a Magyar Rádió Gyermekkórusát Antal Mátyás vezényelte. Meglepően gyér érdeklődés – meglepően indifferens előadás. Brahms remeke, a Variációk egy Haydn-témára kidolgozottan, ám lélektelenül szült; a karmester láthatóan nem kívánt ott és akkor formálni, irányítani a mű (egy-egy szakaszainak) felépítését. Ami zavaró momentumnak hatott, az a furcsa formai „áryalás”; ezúttal ritkán hallottunk plasztikus indulásokat, világos cezúrákat. Márpedig az 5 + 5 ütemes témadallam eleve izgalmas tud lenni, amennyiben az előadók jól tállják! Néha szinte elmosódtak a variációkon belüli szerkezeti elemek, kontúrról kizárólag a hangszerezésből adódó hangszín-váltások gondoskodtak. Csak a tétel vége emelkedett meg (igaz, hatásosan!) – de ez szolid kárpótlás volt az erőtlen-enervált, ily módon hosszadalmasnak tűnő előzményekért. Csalódást okoztak ezúttal a kórustételek is: Brahms Schicksalsliedje és a Nánie elidegenített objektivitással, személytelenül szült. Tehát, hiányzott a brahmsi intenzitás (mélység és magasság), s ezt az alap-érzést nem tudták feledtetni a legszebben megoldott zenekari szólósztikus részletek sem (pedig voltak, helyiérték-ranggal, szép számban). A Britten-féldő a szerző utolsó befejezett művével kezdődött (Óda az érkezőhöz), melyet – miként a két Brahms-kórus esetében – gondolatilag egybekomponálva követte a 150. zsoltár. Ez utóbbiban a gyermekkórus hangszíne jelentett üdítő újdonságot, s mintha a 7/8-os metrum óhatatlanul is pezsdítő hatást gyakorolt volna. Az est fénypontja a Variációk és fuga egy Purcell-témára című örökzöld volt. Perfekt szólamtudás birtokában ez a mű nem téveszti el hatását; ez történt most is. Tehát, voltaképp ugyanarról van szó (csupán fokozott mértékben), mint ami a Brahms-variációk esetében történt: hatott a hangszerezés. Amikor szólista-szituációba került, felébredt Csipkerózsika-álmából valamennyi zenekari tag: gyönyörködtetőek voltak a lassú dallamok, s hangulatok-karakterek sokaságát sorjáztatták az élénkek. Itt érvényesült igazán a Nemzeti Hangversenyterem pompás akusztikája; a hangszínjáték térélményt is nyújtott. (A komolykodóan is mosolyt fakasztó tuba-szólamra sokáig fogunk emlékezni, csakúgy, mint a mindig igényesen kidolgozott fuvola-szólamokra és a szólistaként a figyelem reflektorfényében magáralált oboa-dallamra.) A lebilincselő hangszerparádét követően a fuga külön magaslatra került (ez tudatosnak tűnt, visszarímelésnek a Brahms-variációk hasonló interpretációs koncepciójára). Nem

véletlen, hogy ráadásnak ez a zárószakasz került megismétlésre.

Közben, de főképp utána azon kellett elgondolkodnom: néha a könnyű a nehéz? Ha nincs megoldandó feladat, koncentrációt (erőfeszítést) igénylő tennivaló, akkor tétjét veszti a játék? S amikor nem igényelnek nagy odafigyelést az előadók, akkor a karmester szinte feleslegesnek érzi magát? Pedig lett volna tennivaló mindenkinek. Ha maguktól nem jut eszükbe, akkor a dirigens dolga lett volna, hogy rácsodálkoztassa az előadókat mindarra a szépségre, ami nekik köszönhetően kel életre. Mert a közönség csak azt hallhatja, ami megszólal, s a kölcsönös „tudjuk, miről van szó” hallgatólagos egyetértése aligha jelenthet esztétikai élvezetet. Évad-végi fáradtság? Nem jellemző egyébként a remek együttesekre. Tehát, talán a magától-értődés téveszthette meg őket; ezzel menthető-magyarázható, hogy pillanatnyilag mintha megfeledkeztek arról: a zenei reprodukció sohasem lehet passzív; minden egyes megszólaltatás egyben produkció is! Ettől tekinthető az interpretáció előadóművészetnek.

***

Május 15-én a Palota-bérlet befejező koncertjeként került sor az **Óbudai Danubia Zenekar** Beethoven-estjére. A szólista Frankl Péter volt, beugrásként a karmesteri feladatot Gál Tamás látta el. Beethoven-est, végre – a kétségkívül gazdag és változatos fővárosi kínálatban szinte ritkaság-értékűnek mondható. Persze, idén Haydn Év van – de majd jövőre lesz Beethoven-maraton is. Addig is hallhattuk a 3. Leonóra-nyitányt, a G-dúr zongoraversenyt és a II. szimfóniát.

Beethoven évszázados léptékekkel mérhető népszerűségét szinte magától értetődőnek tekintjük – amikor szerzői estjét halljuk, óhatatlanul is belegendolunk, mit is jelent az előadók újabb generációinak. A Danubia számára: problémamentes játszanivalót – ami viszont csak részben állja meg a helyét. Ebből a szemléletből az derült ki, hogy mennyi az ami e muzsika mélységéből-magasságából belefér a játékosok „látómezejébe”. Technikailag a szólamok nyilvánvalóan (tekintsünk el nagyvonalúan a gikszerektől). Ami ezúttal nem: az a tételek, illetve a ciklusok nagyformájának arányos felépítése. Menthető ez az alkalmi vendégkarmester tényével – de kétségtelen, hogy ezúttal keveseknek volt szívügye a műsor.

A szólistának mindenképp (ő már csak olyan!), ő – ki tudja hányadszor – megmártózt az érzések-hangulatok kavalkádjában, miközben időről-időre kényszeredetten alkal-

mazkodott kísérőiehez. Leginkább pergő futamai esetében jelentett problémát, hogy ha együtt indult és együtt is akart megérkezni a zenekarral, rendre kénytelen volt megtörni a könnyed-gyöngyöző passzázsok ívét. Játékából már-már letűnt kor szépségideálja üzent, olyan koré, ahol sokkal magától-értetődőbb volt a klasszikus szépségideál.

A zenekar játszott, a karmester pedig hagyta. Pontosabban, gyakran rájuk-hagyta az összhangzást. Ami azért nem volt minden esetben szerencsés, mert részlet-szépségek mentek veszendőbe, amelyek megszólaltatása pedig aligha jelentett volna problémát az együttesnek. Viszont, vannak olyasmik, amik csak akkor válhatnak hangzó valósággá, ha a „központi akarat” igényli, megkívánja. Gál Tamás többnyire csak „terelte” muzsikusait, figyelve az érzékeny-problémás helyekre; olyankor szinte igazságtalan megkülönböztetéssel bánt egyik-másik szólammal. Az est folyamán elsősorban az előadókkal foglalkozott. Háttérbe került így mindaz a lehetőség, amely a nagyformák viszonylatában csak karmesteri irányítással valósulhat meg. Ügyelt a pontosságra, a belépésekre, sőt, a fafúvósokkal egyetértésben az artikulációs kidolgozottságra. Elsikkadtak viszont a „miértek”; a furcsa hangnemi „zökkenők” értő-megformált megjelenítése, a különböző hangsúlyok értelmezettsége. Vagyis, inkább a színek, semmint a feszültségek viszonylatai tűntek megoldottnak. Gyakori-rendszeres együtt-munka esetén minden bizonyonnyal másképp „súlyoz”; kevesebb (véltetően lelkesítőnek szánt) tükör-mozdulattal, felesleges animálással, és a mindenkori ideálisnak tartott hangzásarányok maradéktalan megvalósítására való törekvéssel személyesebb hangot tudott volna kihozni a zenekarból. Hanyagolta például a mélyvonókat; akik ily módon elanyátlanodva, még akkor sem ébredtek öntudatra, amikor náluk volt a dallam (pedig tudták; erre vall megformált, ám korántsem tematikus igényű tónusuk). A hegedű(s)k pedig nehezen éltek bele magukat abba, a helyzetbe, hogy nem ők viszik a prímet... Viték akkor is, ha ezáltal elnyomták tematikus anyagot játszó partnereiket; majd amikor ismét hozzájuk került az irányítás, helyreállt a világrend.

Kockázatni többfélelepp lehet; felelőtlenül, annak tudatában, hogy „legfeljebb nem jön össze”, vagy mindent „egy lapra” téve fel, amikor a maximalizmus ad hajtóerőt. Ez utóbbi esetben mindenki intenzív jelenlétének köszönhetően „zárul az áramkör”. Minden pillanat megtalálja a helyét az időfolyamban, minden szólam a gazdag zenei szövetben. Kiválthatja az ehhez szükséges lelkesedést a

játszanivaló, a közreműködő partnerek, a helyszín, az esemény... bármi. De ennek hiányában marad valami hiányérzet a hallgatóban, s a végső mérleg nem adhat pozitívabb értékelést, mint hogy kellemes este volt. Ami csak akkor kevés, ha érződik: kevésen múlt, hogy nem lett intenzívebb is az élmény.

***

Május 16-án beigazolódott a **Pannon Filharmonikusok – Pécs** idei MüPa-bérletének címének létjogosultsága: a hangzatos „A tavasz megszentelése” korántsem hatásos közönségcsalogató csupán. A zárókoncert befeljező műsorszámával, Sztravinszkij: Le sacre de printemps-jével koronázták meg budapesti szereplésorozatot (természetesen városuk közönségét is részesítették ebben az élményben). Ez a koncert volt egyben a Magyar Szimfonikus Körkép záróestje is – abban a minőségében is helyállt.

A hangverseny több szempontból is „crescendo-formát” követett; mind az előadói apparátust, mind a darabok terjedelmét tekintve az egyre nagyobb felé haladt – és arányaiban követte ezt a tetszésnyilvánítás is. Hamar Zsolt vezényletével a zenekar 16 játékos szolgáltatta meg Szőllősy András III. concertóját (NB., a rövid ismertetést tartalmazó szórólapon is érdemes lenne hibátlanul közölni a szerző nevét!), hatásosan kifejezésre juttatva az elégikus életérzést, ám a sötét alaptónus csak nyomokban volt érezhető. Összefügghet az azzal a ténnyel, hogy ezúttal nyitódarabként szerepelt a mű – márpedig kevés olyan funkció van, amelyre annyira alkalmas lenne, mint a „bejátszás” (a közönséget illetően: a ráhangolódás). A műsor egészének felépítését tekintve érthető, bár csupán az előadás színvonala tudott meggyőzni ennek az összeállításnak a létjogosultságáról.

A folytatás B-dúrban szólt: Michael Haydn egytételes Concertinójával és Mozart Fagottversenyével, Milan Turkovic szólójával. A 70 éves művész játéka arról győzte meg hallgató-ságát, hogy korántsem kényszerpályaként választotta a dirigálást a hangszerjáték mellé. Jó iskola volt számára a Concentus Musicus Wien – és az is hasznos, hogy egyidejűleg vett részt historikus és modern hangszereken játszó kamaragyüttesekben. Könnyed-virtuóz technika, kamarazenei érzékenység – bizonyára a zenekarnak is kellemes emlék marad az együttműködésük. Az est fénypontja mindenképp a Sztravinszkij-mű (a zenekarban az Amadinda Ütőegyüttes tagjaival). Hamar Zsolt zenekarnevelő programjának visszajátszása a remek előadás és a siker. Olyan

kétségkívül nehéz feladatot kapott az együttes, amely nem eleve lehetetlen vállalkozás; a cél megérte a ráfordított munkát! A kissé egyenetlen szólósztikus helyekről jogos eltekintünk, hiszen az egész élményszerű megvalósítása sikerült! A ritmus feszes volt, a metrikus játékokat hallhatóan élvezettel valósította meg a zenekar, Hamar Zsolt irányítása pedig egyaránt kiterjedt a részletekre és a nagyformára. Az arányok megélhetőek voltak; az egyszerre elválasztó és kapcsolatot teremtő szünetek feszültsége élt, meggyőző volt. Ugyanakkor, nem érződött semmiféle görcsös igyekezet – befektetett munka eredményét élvezhettük. Megvalósult a terv, öröm. Sikerült – ez is megelégedettség forrása. Így hát a siker feledtette az idáig vezető út fáradtságát, s maradt energia ráadásra is. Borodin Igor hercegének részletét kitörő lelkesedéssel fogadta a közönség – kicsit oldotta a nagy élmény súlyát. Elégedett lehet karmester és együttese – de mindenki, aki részese annak a folyamatnak, amelynek immár évek óta haszonélvezője a főváros. A Pannon Filharmonikusok – Pécs volt az első vidéki együttes, amely vállalkozott önálló bérletsorozat meghirdetésére a Művészetek Palotájában – sikerült népes törzsközönséget szereznie tetszetős, értékekre és érdekességekre egyaránt érzékeny műsoraival. Az évad végén nem búcsúzhatunk tőlük másképp: várjuk a folytatást!

***

Május 25-i és 26-i koncertje közül az előn hallottam a **Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarát**. Kovács János vezényletével Dvořák-Smetana műsört adtak; az első részben azok a művek szerepeltek, amelyeket a Dvořák-maratonon is eljátszottak, a szünet után pedig a Hazám szimfonikus költeménysorozatból szolgáltattak meg három darabot (Cseh erdőkön és mezőkön, Sárka, Moldva). Az est szólistája a csellósólam egyik szólamvezetője, a szép, éneklő hangon játszó Kántor Balázs volt.

Minél többször hallom az együttest, annál inkább nem értem a játékosok „alapállását”. Vezető karmesterük vezényelt, akinél jobbat kívánniuk sem lehetne, ezúttal „hazai pályán” szerepeltek – és mégis (vagy talán: épp ezért feltűnően) alulteljesítettek. Csak ismételni tudom elragadtatásomat, amikor ismét gyönyörködhettem Kovács János láttató mozdulataiban. Aki rá figyelt, beleéltte magát az általa szuggertáltba, boldogan tapsolhatott (joggal). Aki netán arra vetemedett volna, hogy elvonatkoztasson a látványtól, annak a játékosok által is vágyott, megtervezett

összhang hiánya tűnt fel. Mert miről van szó? Ha ismertnek-tudottnak érzik a hangszereket a műsört – ez az első részre vonatkozik –, nem figyelnek. Ha érzésük szerint van figyel-nivalójuk (mármin a játszanivalóra), akkor a szólamokkal foglalkoznak. Lehetetlen, hogy csak hátulról és oldalról legyen szuggesztív a dirigens! Vagy úgy képzelik, a zene lejátszódik benne (ez így van!), és annyi elég is? Szolgáltató muzsikálás volt ez a javából! A javából, hiszen gikszer, feltűnő pontatlanság alig-alig-akadt. Ám szolgáltató, mert csak kiszolgálni akart, anélkül, hogy a játékosok engedték volna önmagukon átáramlani a zenét. A passzivitás leküzdését szolgálta, hogy a dirigens megkülönböztetett figyelmet fordított a mindenkori szólistákra, akiknél sikerült elérni, hogy a rövid frázisok ne mindig „induljanak”, hanem egymással kapcsolatba lépve, terjedelmes felületet töltsenek ki aprólékos mintázattal. Ha valamit mégis a szemére akarnának vetni, az a vonóskar részleges elhanyagolása. A csellósólam néha elmagányosodott, olyankor a halk kíséret jelentéktelen-né silányult, kifakult. De csak időlegesen – egy apró intés, és megint élő hangfolyamok hömpölyögtek, vagy épp stagnáltak, mozdu-latlan háttérrel biztosítva az áttört dallamnak. Ez viszont így kevés – az intenzitás folytonos-sága hiányzott a vonósokból (vajon nekik szavazott meg indokolatlanul sok bizalmat a karmester, vagy a hangszerelés változatos-ságának, a hangszín-varázsának az életre kel-tetéséhez valóban szükséges volt az a megkülönböztető figyelem, amit a többiek a vonós-tutti rovására kaptak?).

Mindenesetre, a műsorkezdő Déli boszorkány című szimfonikus költeményben jól érvényesült Dvořák invenciózus, színekben gazdag hangszerelése, a g-moll rondó leg-feljebb passzív gyönyörködésre, a kellemes zenébe való belefeledkezésre adott lehetőséget, a Hősi ének esetében pedig a terjedelmesnek ható tétel epikuságát feledtette a hirtelen felfokozott zárószakasz.

Smetana zenéje leíró jellegűnek tűnt – aligha tévedek, ha úgy gondolom, két tételen keresztül mindenki csak a Moldvát várta. Ami meg is érkezett, de korántsem adva az örökzöldeknek kijáró „megunhatatlanság” érzetét. Ráadásul, a záró-rész meghajtott tempója veszélyeztette az apoteózist, ami alkalmanként tűnhet akár giccsesnek is, de jól felépített előzmény után soha.

Év végi fáradtság? – keresném a mentséget, de nem találok. Mert vérbeli zenekari játékos feledi önmagát, ha beleilleszkedik a hangzó életre keltendő hangépitményekbe, része lehet a nagy egésznek. És elég lett volna többször Kovács Jánosra nézni: lelkesítő alakjából

és gesztusaiból az is erőt meríthetett volna, aki leverten-fáradtan érkezett az előadásra. Miként a nézőtérben, úgy a színpadon is bizonyára működött volna ez a varázs.

A bekonferált ráadás-szám, Dvořák 6. szláv táncja is stilizáltra sikeredett, szép volt, ám kevésbé jelen-idejű. Aminek elsődleges oka abban keresendő, hogy az előadók a reprodukálásban jeleskedtek mindössze.

***

Programváltozás következtében Beethoven-estet adott az Olasz Kultúrintézetben május 28-án a **MÁV Szimfonikus Zenekar**, ciprusi művészek közreműködésével. A szólista a ciprusi-francia Cyprien Katsaris volt, s a régóta hazánkban élő Notis Georgiou vezényelt. Mondhatnánk, a hármasszám jegyében: a 3. Leonóra-nyitányt követően a c-moll (3.) zongoraverseny csendült fel, a műsor második részében pedig a III. (Eroica) szimfónia került előadásra (a zongoraművész Liszt Csárdás obstinóját választotta ráadás-számmak).

Teljesült Beethoven vágya, miszerint az emberi szíveket akarta műveivel megszólítani; kevés olyan szerző van, akinek a művei hasonlóképp biztos sikerre számíthatnak (szinte függetlenül az interpretáció színvonalától). Ez igazolódott be ezen az esten is. A karmester mintha zongorakivonathól (fokozatosan) ismerkedett volna a művekkel – leginkább a dallamok igényes artikulációjára törekedett. Hogy a dallamok mindenkor szimfonikus zenekari szövetbe ágyazódnak, azt olyannyira természetesnek vette, hogy nem is foglalkozott azzal. Kiváltképp a mélyvonások mellőzése volt feltűnő. Szerencsére, a zenekar egyik erősségét jelentő cselisták (a társuló bőgősökkel) saját kezükbe vették sorsukat, s kéretlenül is biztosították azt a fundamentumot, amelyre épülhetnek a tételek. Hogy a szimfónia II. tételének már-már groteszk kezdete (mintha óriás gyomra kordult volna, úgy hangzott a vonósbaszus előkecsoportja) mégsem tűnt bizarrnak, az kizárólag a hallgatóság korábbi műismeretének köszönhető. Az Eroica zárótételének a hatásossága jórészt az ő érdemük; biztosították az alapot, amelyre a (pár)variációk épülhettek. Kiváltképp a g-moll epizód hangulatos megformáltsága tűnt hatásosnak. Georgiou nem „rosszat” hanem keveset, pontosabban: kevés lényegit kért mozgulataival. A részletek kidolgozására oly módon törekedett, hogy figyelmen kívül hagyta a nagy egészeket (formarészeket, tételeket). Ily módon minden effektus öncélú hatássá (jelenséggé) vált, anélkül, hogy a folyamatba ágyazva jelentést nyert volna. A legkirívóbb a hangsúlyel-

tolódásokkal való foglalatossága volt; a szinkopált, vagy bármiképp szokatlan-szabálytalan helyre kerülő hangsúlyok azért sem találhatták meg helyüket a folyamatokban, mert hiányzott a tájékozódáshoz szükséges metrikus biztonság; ha nincs „ütem-egy”, akkor nincs mihez képest „eltolódni” – vagyis, legfeljebb elbizonytalanító hatást keltenek a korrektül, mondhatni, didaktikusan kijátszott hangsúlyok. Borulás-veszély nem volt, hiszen a zenekar „zsígerből” vezette a folyamatokat; csak épp az értelmes tagoláshoz, az egész együttes együtt-lélegeztetéséhez lett volna elengedhetetlen olyan zenei építőmester, akinek képzeletében már az első hang előtt helyet kapott a megtervezett hangzás, a formai és harmóniai történések pillérei és támpillérei figyelembevételével. A zenekart dicséri, hogy minőségi többletet adott ahhoz képest, amit a vendégkarmester kért tőlük. Helyette azonban, a pódium bármely részén foglalva helyet, arányokról másvalaki aligha dönthetett! Így hát jobbra maradt az emlékeknek az azonos léptékben való felelevenítése.

A terem adottságait jó érzékkel aknázták ki: a Leonóra-nyitányban a „megváltó” trombitaszignál ezúttal a nézőtér mögül, a galéria magasából érkezett. A koncert csúcspontját nyilvánvalóan a zongoraverseny jelentette. Arra viszont aligha lehet mentséget találni, hogy minősíthetetlen állapotú instrumentum jutott a szólistának. Tény, hogy a zongoristák általában kiszolgáltatottak fellépéseik alkalmával a „zsákbamacska” hangszernek – de ilyen lestrapált, egyenetlen hangzású Steinway-hangszert keresve is ritkán találni. Katsaris persze nagy varázsló – de ezt még ő sem tudta feledtetni! Más kérdés, hogy így is elkápráztatta játékával a hallgatókat. Technikai nehézséget nem ismerő felkészültségében mégsem a virtuozitás a lenyűgöző elsősorban, hanem az a közvetlenség, amellyel az alkotó által leírottakat meggyőző érzelmi-indulati töltéssel közvetíti. Mindent a saját léptékében értékel (semmit sem túl vagy alul!), úgy formálva meg, hogy az adott lépték mindig ideálisan illeszkedjék a nagyobb szerkezeti egységekbe. Nem végigjátssza szólalmát, hanem a zenei szöveg egészében megtalálva a helyét, szinte motívumról motívumra újraértékeli az ismertnek tűnő dallamokat is. Elemi erejű gesztusokkal rajzolja meg a skálamenetek ívét, s a trillák mindig érzelmi kommentárnak hatnak tolmácsolásában. Persze, amikor a zenekari dallam vérszegény, hiába jut neki csupáncsak kíséret, a megformált-plasztikus zongoraszólalmak a kísérfórmulaí is élményszerűek. A lehangzó ráadásával pedig gondoskodott arról, hogy

minden esetlegessége ellenére ez az est bekerüljön hallgatóinak emlékezetes koncert-élményei közé.

***

Haydn halálának bicentenáriuma időzítette a World Creation projektet az osztrák Haydn-Festspiele Eisenstadt. E kezdeményezéshez csatlakozva május 31-én hazánkban öt helyszínen csendült fel Haydn A teremtés című oratóriuma: a Zeneakadémián, valamint Esztergomban, Balatonfüreden, Pécsen és Sopronban. És egy héten belül ismét hallhattuk a Zeneakadémián, június 5-én, amikor is a **MÁV Szimfonikus Zenekara** szólaltatta meg Szabóki Tünde, Brickner Szabolcs, Bretz Gábor szólójával és az MR Énekkar közreműködésével. A Lukács Miklós-bérlet zárókoncertjén a karmester Kollár Imre volt.

Az oratóriumbérletekkel, s zenekari bérletek keretében oratorikus alkotások megszólaltatásával közönségigényt elégített ki az utóbbi évtizedek műsorpolitikája, így tehát mind többen üdvözölhetjük immár ismerősként Haydn kései remekeit is. Az ismertségből adódóan egyre kevésbé tűnnek parttalanul hosszúnak – még akkor sem (s ez sajnos még mindig gyakori!), ha a tájékozódást legfeljebb rövid szerkezeti-tartalmi ismertető segíti. (Nem véletlen, hogy a „rutinosabbak” szöveggel felfegyverkezve jönnek ilyen koncertekre.)

A Zeneakadémia közelgő bezárásának híre pedig arra készteti a zenebarátokat, hogy az utolsó idők kínálatát mindinkább kihasználják; fokozatosan szoktatva hozzá magukat az egyelőre szinte elképzelhetetlenhez. Ennek a pszichológiai tényezőnek is szerepe lehetett abban, hogy olyan odaadással hallgatta a közönség az előadást, ami egyébként legfeljebb a világsztároknak jár ki ugyanitt. Talán szokatlan is lehetett ilyen légkörben muzsikálni...

Aki gyakran jár hangversenyekre, azt veszi észre önmagán, hogy óhatatlanul is hasonlítgat, összemér – ráadásul nem valamiféle meózási szándéktól indítva, hanem azért, mert észreveszi, ahogyan a hangzó élmények formálják zenehallgatói igényét és érzékenységet.

Ennek a koncertnek a legnagyobb élményét az adta, hogy megannyi Mozart allúzióra kellett felfigyelni. Zenetudományi tanulmányok foglalkoznak (többé-kevésbé) tudatos idézetek, utalások feltérképezésével – ami kiváltképp a hivatkozott művek ismeretében jelent élvezetes olvasmányt. De amikor az előadás adott pillanatában „gyanútlanul” szembesül ilyenekkel a hallgató: élmény, melynek

alapfeltételét abban kereshetjük, hogy ezek az összefüggéseknek az előadók is tudatában vannak. Mert anélkül hasonlóképp átsiklanánk felettük, mint ugyanezen művek más interpretációi esetében. Immár közhely, hogy Mozart megértésének a kulcsát operái jelentik – ily módon a Haydn-oratórium előadói Mozart-értésből is remekül vizsgáztak.

A koncert végén az a gondolatom támadt: most kellene ismét megszólaltatni a mű kezdetét, a káosz megjelenítését – bizonyára másként szólna! Mert a bizonytalannak a biztos kézzel való megjelenítése a legnagyobb tudatosságot igényli; akár annak elhitést, hogy most születik valami. E látomás elképzeltetése korántsem zenekari rutin-feladat, ideális esetben a játékosok előre lejegyzett „kollektív improvizációjának” eredménye. Ezúttal inkább csak a várakozás érzését fokozta. A zenekart dicséri, hogy a terjedelmesebb instrumentális szakaszokat korántsem közjátékként éltük meg, hanem szöveg nélküli kommentárként, atmoszfériteremtő, hangulatos ábrázolásaként a recitativókban „felkonferáltaknak”. Különösen szép volt az égitestek és csillagok teremtésének láttató megjelenítése.

Az oratórium felépítése könnyen áttekinthető; mégis, a belső arányok elhithető erejű megteremtése azonban nem kis feladat. A játék hevében néha bántóan elsikkadtak a szünetek; amelyeknek szintaktikai szerepük lett volna. Az ária-kíséret nem jelent gondot az énekesekkel gyakran fellépő zenekarnak – a recitativ szakaszok kevésbé életszerűre sikerültek. Valami jószándékú alkalmazkodni igyekvés jellemezte az énekesek és a hangszeresek teljesítményét, a karmester pedig főképp összerendezésükre koncentrált, nem pedig vezette-irányította e szakaszok belső tagolódását.

A vonóskar rendezett hangzása mindenképp figyelemreméltó – azonban ez a fegyelmezettségre-törekvés egyelőre gátat szab a bátrabb, felvállaltan kifejező játéknak. Itt a hang-festésben a hangszerelésből adódó effektusok valósultak meg leginkább. A metrika is fontos karakterizáló szereppel bír – ám ha „elszabadul” egy-egy felületet uraló ritmusképlet, immár függetlenül a szövegtől (megjelenítenivalótól), akkor csakhamar háttér-mintázattá degradálódik. Szabóki Tündétől egyelőre idegen az aprólékosan megmunkált Haydn-zene; az ária-felirat láttán kétségkívül szép hanganyaga érvényesítésére törekszik, mimikai túljátszással szüntette meg a differenciálásnak még a lehetőségét is. A szólisták közül leginkább Brickner Szabolcs volt meggyőző: nála mindig arányban állt a „mit” és a „hogyan”.

Dinamikailag is az ő éneke volt a legdifferenciáltabb; nem elégedett meg a kottába írott utasításokkal, hanem azokat kontextusban, értelmezve valósította meg. Bretz Gábor szép hangon énekelt, de valahogy kívül maradt a mű epikus menetén.

Minden Teremtés-előadás próbaköve a mű harmadik része, a Paradicsom. Ezúttal a kórus-belépések mentették meg a helyzetet; megemelve a protokolláris sámatizálódó örvendező emberpár dialógusát és duettjét. A karmester kitüntetően figyelt az előadás folyamán a kórusra, s ennek meg is lett az eredménye – a zenekarnak biztos tételkezdő intésekkel (melyek nemcsak tempót, hanem karaktert is sugallnak), s a recitativók formai felépítésének kézben-tartásával sokat tudott volna segíteni. A kisebb formaszakaszok hangulatának-karakterének érzékeltetésére ezúttal aligha volt szükség – arra viszont igen, hogy állandó jelenlétére inspirálja ne csak a szólisztikus, dallamjátszó hangszereseket, hanem a mindenkori összhangzásban más funkciót betöltő játékosokat is.

***

Örvendetes jelenség, hogy Kocsis Zoltán karmesterként szinte valamennyi jelentős zenekarunkkal fellép – annak jeleként is értelmezhető, hogy túl a saját együttesén, a hazai zenekari élet alakulásában is felelősséggel vállal részt. Nem kétséges: bármely zenekar tudása legjavát adja, ha ilyen esemény részese lehet – s ily módon, már megjelenése előtt olyan készenléti állapotba hozza az együtteseket, amelyben önmagukon túlmutató produkciók születhetnek. Lélektanilag indokolt ez a reakció, függetlenül attól, hogy valamely zenekar milyen kapcsolatban van vezető karmesterével. A rendszeres munka hatása mutatkozik meg abban, hogy az ilyesfajta kihívásnak hogyan tudnak eleget tenni.

Június 7-én a **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar** játszott Kocsis vezényletével a Romantikus-bérlét keretében. Bartók Táncszvitjét követően Kocsi hangszerelésében Rachmanyinov nyolc dala került előadásra, majd – a Dvořák-maraton megkésített függelékeként – Dvořák op. 46 szláv táncai csendültek fel.

A népszerű Bartók-művek közé tartozó Táncszvit igényességre törekvő megszólaltatása hasznos az előadók számára, s a színvonal újabb híveket toborozhat e muzsikának. E nagy falattal kezdődött a műsor, s a koncentrált előadás a nézők figyelmét mindvégig lekötötte. Érezhetően kedvvel, lelkesedéssel játszották a művet, s ez a személyesség akkor

is jótékonyan érezte hatását, amikor elkerülhetetlenül bennmaradtak az előadásban apró pontatlanságok. Az élmény sodrában akkor is esetlegességgént értelmezhetőek, ha sejtjük: sok munka kellett volna biztonságos kiküszöbölésükhöz. Ennél többet nyom a mérleg serpenyőjében az a tapasztalat, amelyet a próbák során szereztek, s ami vélhetőleg beépült a játékosok tudatába.

Remek ötlet volt, hogy az egyes Rachmanyinov-dalokat megelőzően Helyey László előadásában hallhattuk a megzenésített verseket magyarul. Fekete Attila remekelt, a versek ismeretében előadásának érzelmi-hangulati görbéjét különösen értékelhette a közönség. A hangszerelés gazdag szín-palettája atmoszfériteremtő, s egyben kommentáló funkciójú. A regiszterek érzékeny kezelésének köszönhetően az énekhang a testes hangzáson is át tud jönni. Fekete Attila hangjának tónusa élménnyé avatta a zenekari dalokat.

A második részben a Szláv táncokat az előadók örömmel éltek meg – így a közönség is. Ugyanakkor, itt tűnt fel leginkább az a hangzásbeli aránytalanság, amely a vonósszólamok létszámából szinte automatikusan kikövetkeztethető volt: a hegedűszólamok nem tudták felvenni dinamikában (testességben) a mélyvonósok intenzív játékával. A gordonkások és bőgősök jól artikulált játéka, a pizzicato-effektusok nagyban hozzájárultak a táncok karakterének megteremtéséhez, de néha már-már „leárynyékolták” a hegedűdallamokat. Ilyenkor a „lépték” került veszélybe; a rövid, meghitt dallamokat, amelyek alkalmanként már-már a dúdolás közvetlenségét idézik, nem lehet világgá ordítani. Az éneklő tónus dinamikájának csúcspontja behatárolt – és így még mindig a jobb megoldást választották, nem feladva az éneklő karaktert, mintha a zenei frázisok megformálásának feladásával, kizárólag a dinamikai egyensúlyra koncentrálnak. A magvas tónust a belső szólamok kidolgozottsága szinte eleve szavatolta. Az áttört hangszerelésű szakaszokban a szólamok perfektt kivitelezésében gyönyörködhettünk. Csak azt sajnáltuk, hogy a lendület hevében néha olyan tempót vettek, amelyben óhatatlanul is elsikkadtak azok a részlet-szépségek, amelyek „kijátszására” (így átélésére és közvetítésére) nem maradt elég idő. De ez is apróságnak tűnt a jól diszponált program egészében. Mindent egybevéve: emlékeztető koncerttel búcsúzott az évad végén a zenekar. Vélhetően hasonló érzések töltötték el a játékosokat, mint a közönséget – s ez sem elhanyagolható szempont!

Fittler Katalin

Reményi Ferenc:

Reményi Ede hegedűművész életrajza

– 11. rész

(A „Gyászertartás San Franciscóban és New-Yorkban” című fejezet folytatása)

Cukor Morris ügyvéd és konzul emelt most szót, és ekképp búcsúztatta elhunyt barátját, magyar nyelven:

„Honfitársak, és az elhunytak barátai! Mi nemcsak művészt és zenészt veszítettünk el, hanem egy oly férfit és hazafit, aki zenéjének géniuszával meg tudta hódítani az embereket. Nem csak Magyarországnak van joga e nagy emberhez, hanem ennek az országnak is, melynek nemzeti himnuszát játszva halt meg. Szerette Amerikát azért a szabadságért, melyet népe élvez, mert mindennek felett állt nála a szabadság. Mint zenész, nem követett egy iskolát, egy mestert sem, az inspiráció volt nála minden. Isten veled kedves Mester, jó Reményi! Szerettünk az életben, szeretünk a halálban is.”

Nagy hatása volt e szavaknak, könnyek hullottak a hölgyek szeméből. Majd Goff W. János recorder (vizsgálóbíró), New-York fejtető törvényszékének főbírája mondta el a következő emlékbeszédet, angol nyelven:

„Megtiszteltem érzem magamat, hogy a sokak közül, kik az én nyelvemet beszélik, és nálam erre sokkal jobban képesek, engem választottak ki, hogy a nagy ember és zenész, Reményi Ede iránt a tisztelet adóját lerójam. Élete a bölcsőtől kezdve a sírig csupa áldozat volt hazájáért, és testvéreierért. Ő nem csak nagy zenész, hanem nagy hazafi is volt. Tizenkét éve annak, hogy mi az Egyesült Államokban, két evangélista által felvillanyoztattunk. Az egyik szónok volt, a másik dalos. S ez nem az első eset volt, hogy két azonos természetű ember a zene és a szó hatalmával megváltoztatta az egyének életét és a nemzetek politikáját. Az 1848-as forradalom alatt, mikor Magyarország függetlennek nyilvánította magát Ausztriától, két férfi ébresztett az országban lelkesedést a szabadságért: Kossuth, a szónok, és Reményi, a zenész. Reményi úgy halt meg, ahogy meghalni óhajtott. Éppen mostan, mikor ebben az országban a hazafias lelkesedés lángja végiglobog óceántól óceánig (akkor volt ugyanis az Unió háborúja Spanyolországgal Cuba miatt), Reményi megzendítette vonójával hegedűjét, s

miközben a „csillagoktól fénylő lobogó” hangjai elvesztek a mennydörgő tapsban, halt meg ő, ahogy halni akart, kedves régi hegedűjét szorosán keblére ölelve. Isten veled Reményi! A világ jobb lett, amíg Te abban éltél. Béke, áldás szálljon emlékedre!”

Most a Yorkvillei Egyesület hat tagja újból vállára emelte a koporsót, és a Chopin-gyászinduló hangjai mellett kivitte a gyászkocsiba. A közönség néma felállással búcsúzott a nagy halottól. A nagyszabású, nyilvános gyászünnep ezzel véget ért.

A végtisztesség utolsó része az Evergreen Cemetery-ben (Örökzöld temető) ment végbe, ahol az Actors Fund of America által felajánlott díszsír helyen helyezték örök nyugalomra a Mestert. Itt Mayer József, a Yorkvillei Egyesület elnöke mondott megbató búcsúztatót, és hazai földet szórt a koporsóra. Számos virágadomány díszítette azt, melyeket főleg amerikai magyar egyesületek és magánszemélyek küldtek.

Megemlékezett róla úgyszólván az egész amerikai magyarság, és az amerikai társadalom sok-sok tagja, kik az elhunytat szerették, tisztelték, becsülték. Az amerikai lapok meglehetősen sok nekrológokkal búcsúztatták a népszerű művészt. Így a „New Yorker Staats Zeitung” 1898. május 30-iki számában többek között ezt írja róla:

„Im Evergreen Friedhof ruht nun die sterbliche Hülle von Eduard Reményi, der mit der Allgewalt der Töne, welcher seiner Geige zu entlocken verstand, so oft die Massen begeisterte. Im Tode erstarbt is die Hand, die mit so seltner Virtuosität den Bogen geführt. Fern von der Heimat, der teuren, hat der Töne Meister die letzte Ruhestätte gefunden.”

(Az Evergreen temetőben nyugszik Reményi Ede porhüvelyé, aki minden hangot elő tudott csalogatni hegedűjéből, és a tömeg gyakran lelkesedett érte. A halálban megdermedt a kéz, amely ritka virtuozitással vezette a vonót. A hangok mestere a drága szülőföldtől távol lelte meg végső nyughelyét.)

A „Budapesti Hírlap”, leírásának végén két dologra hívja fel a magyar zenekörök figyelmét. Az egyik az, hogy Reményi „Magyar Király-himnusz”-át nem adhatta elő hazájában, mint óhajtott. A balál véget vetett e tervének. Otthoni zenészeinken a sor gondoskodni róla, hogy oda kerüljön, ahová szánva volt: Magyarországra, és ott nyilvánosan előadassék.

A másik az, hogy talán még sem volna helyes, hogy a század legnagyobb magyar hegedűse idegen földben nyugodjék. A new-yorki magyarok megtették kötelességüket. Elhozatták a hamvakat New-Yorkba. Most otthon élő honfitársainkon a sor, hogy hazahozassák Reményi hült porait, és helyezték nyugalomra abban a földben, melynek szíve meleg szívének minden dobbanása. A new-yorki magyarság várja ez irányban hazuról a kezdeményezést, s mindenképpen elő fogja segíteni a terv megvalósítását.”

A felszólítás hiába hangzott el a „Budapesti Hírlap” hasábjain. Az özeveg elbeszélte Pásztor Árpádnak, hogy Magyarországról egyetlen részvétnyilatkozatot sem kapott. Néhány nekrológ, ennyi volt az egész, amit a hazai újságok Reményi Ede emlékének szántak. Pedig végigküzdötte a szabadságharcot, tizenhat évet töltött azután itthon, hegedűjének ábrándos, majd tüzes hangjaival élesztve a hazafias érzést. Egész vagyont áldozott hazafias és jótékony célokra, míg ő maga szegény maradt, előmozdította a magyar műzene kifejlesztését, tiszteletet és elismerést szerzett a magyar géniusznak, különösen a magyar nemzeti zenének. És csak hét évvel halála előtt járta végig még egyszer az egész országot. Mégis, halála nagyobb benyomást nem keltett, mozgalmat, mely emlékét megörökítette volna, nem indított. Csutor Sándor nyugalmazott magyar királyi erdőtanácsos volt az egyetlen, aki „Emlékezzünk Reményi Edéről” cím alatt felhívást intézett a Petőfi Társaság elnökségéhez a „Pesti Hírlap” 1909. febr. 21-iki számában. Azt indítványozta, hogy Budapesten a Régi Posta utcát, melynek 2. számú házában lakott Reményi leg-

huzamosabban, nevezzék el Reményi Ede utcának. Hiszen hogy a régi posta valaha ebben az utcában volt, talán nem olyan historiai tény, hogy ezt meg kellene örököteni. Viszont nem csak hogy ott lakott Reményi, hanem az az utca torkollik bele a Petőfi térbe, ahol a lánglelkű költő szobra áll, melynek alaptökéjét Reményi úgyszólván egymaga hegedülte össze.

E felbívásnak akkor fogantja nem volt. A Régiposta utca neve változatlan maradt. A Petőfi-szobor talapzatán csak ez van bevésvé, a költő nevén kívül: „Nemzeti adakozásból”. A való ténynek az felelne meg, ha ehhez hozzátették volna: „Reményi Ede kezdeményezésére.” Így aztán nevét egyelőre nem örököltette meg Magyarországon semmi. A későbbi időben már a hírlapok is csak nagy ritkán emlékeztek meg a „nemzet hegedüséről”. A Párizsból írt milleniumi megemlékezést már említettem. Halálának 10-ik évfordulóján, 1908. május 15-én Huszár Imre publikált még egy igen szép visszapillantást „Reményi Edéről” cím alatt, „Az Ujság” tárcarovatában. Aztán elcsendesült minden, s úgy látszott, mintha a magyar nemzet teljesen megfeledkezett volna a „nemzet hegedüsé”-ről, akiért egykor szinte szertelen lángolással lelkesedett. Viszont Amerikában, második bazájában elevenen élt emlékezete.

A nagyrabecsülés, melyet az amerikaiak iránta éreztek, nem merült ki abban, hogy impozáns temetésről gondoskodtak. Gondoskodtak barátai arról is, hogy emléket egy díszes és érdekes könyv alakjában (megjelent Chicagóban, 1906-ban) megörökítsék, mely életrajzán kívül jellemző mozzanatok, és a művész írói bagyatékát teszi közzé. Gondoltak ők az élőkre is, a művész bátrabagyott családjára, melyről tudták, hogy nagyon rá van szorulva a segélyre. Az özvegy állandóan beteg volt, s most teljesen meg volt törve, és az árvák még kereset nélkül voltak. Az elhunyt semmiféle vagyont nem bagyott hátra. Néhány hegedű, műtárgy, kép – ez volt az egész bagyatéka. A család barátai elbatározták, hogy kinyomozzák Reményi rengeteg hegedűjének hollétét, és ezeket, valamint a képeket értékesítve, biztosítják az özvegy bátralevő éveit. A két gyermek részére pedig kereset után néztek. A mi nemeslelkű főkonzulunk, Stockinger Ferenc, mint az elhunyt művész barátja állott a mozgalom élére. Az özvegy javára egy nagy emlékbangverseny rendezését kezdeményezte, bárba, mint atyámnak 1898. május 31-iki kelettel írja, az idény lehetőleg kedvezőtlen volt, mert ily jótékonyági előadásról októberig szó sem lehetett. Ugyane

levelében megpendítette az eszmét, hogy „otthon nem lehetne-e rendezni valamit?”, s hozzá teszi: „Írtam Harkányi Frigyes bárónak (politikus, közigazdász, országgyűlési képviselő, a közmunkatanács tagja), hogy lehetőleg járjon közbe a Fáy családnál” (bizonyára, hogy segíeyezték az özvegyet, ki Fáy-leány volt).

Magyarország részéről ez irányban semmi történt, de az amerikai társadalom részéről bizonyára, mert midőn Pásztor Árpád író kinn járt 1914-ben az Egyesült Államokban, az özvegyet és fiát Acron városában (Ohio állam) találta eléggé szegényes viszonyok között ugyan, de megélték. Tíz évvel azelőtt költöztek oda. Adrienne már férjnél volt, nőül ment von Ende, Amerikában megtelepedett, német hegedűművészhez. Tibor pedig, ki előbb francia nyelvemester volt, egy áruháznál dolgozott és haladt előre. Utóbb, ugyancsak Acronban, egy alumíniumvállalat vezetője lett, és kedvezőbb viszonyok közt élt.

Az özvegy még ugyanazon évben meghalt (Budapesti Hírlap 1914. április 22-iki, s. „Az Est” április 23-iki száma) anélkül, hogy házját viszontláthatta volna. Hogy mennyire vágyódott pedig utána, mutatja az, hogy utolsó kívánságához képest Clevelandban elégették avégett, hogy porait hazaszállítsák és széjjelszórják szülőföldjén, a miskolci temetőben. Temetésén a gyásztertartást Csutoros Elek clevelandi református lelkész végezte, megható beszédben búcsúztatva a megboldogultat.

Nekrológnak beillik, bár még életében írta róla 1908-ban Huszár Imre: „Reményi Edéről” című visszapillantásában („Az Ujság”, 1908. május 15.): „E szenvedélyes, de nagy műveltségű és bámulatosan nemeslelkű nő a legnagyobb viszontagságok és legkeserűbb nélkülözések közt is valóban rajongó szeretettel csüngött mindvégig férjén, aki méltán mondbhatta róla: „Oly türelmes, mint egy szent.” És ha még él, és e sorok eljutnak hozzá, talán örömet fog szerezni neki az a tudat, hogy vannak még itthon barátai, kik szeretettel és kegyelettel emlékeznek meg róla.” Tehát még barátai sem tudták itthon, hogy az Amerikába szakadt család hol van, él-e vagy nem, annyira megszakadt minden kapcsolat közte és a szülőbaza közt.

Tíz évvel később meghalt Tibor is Acronban (Budapesti Hírlap 1924. január 19-iki száma). Az életben maradt Adrienne csakhamar özvegy lett. New-Yorkban élt, énektanítással tartván fenn magát. Házasságából származott egyetlen leánya férjhez ment egy Johnson nevű jogászhoz, aki szintén meghalt néhány év múlva, egy fiacskát

bagyván hátra. Ezek voltak az utolsó hírek Reményi Edéről és családtagjairól, Amerikából.

Itthon minden és mindenki ballgatott róla. Úgy látszott, mintha a nemzet egykor annyira tömjénezett hegedüsének emléke teljesen feledésbe ment volna. Szinte meglepetés számba ment tehát, amikor 1928-ban neve egyszerre ismét aktuális lett. A huszas évek folyamán egymást követték híres magyar írók születésének századik évfordulói. Megünnepeltük Petőfi, Madách, Jókai és Lévy centenáriumait. Meglehet, hogy a múlt század kiváló magyar férfainak ezen utóünnepelése fordította a figyelmet Reményire, aki szintén a múlt század huszas éveinek vége felé született. Meglehet azonban, hogy Miskolc, az ő szülővárosa különben is megemlékezett volna róla. Tény az, hogy a Miskolcon székelő Lévy József Közművelődési Egyesület, mely élénk tevékenységet fejleszt ki minden kulturális téren, már az 1927-28. évi egyesületi programjába beillesztette a Reményi-centenárium előkészítését. Az egyesület rendkívül agilis és szakavatott igazgatója: Bank Sándor, kereskedelmi igazgató, az egymástól eltérő adatoknak utána járva megállapította, hogy Reményi 1828. január 17-én született Miskolcon. Hiteles anyakönyvi előjegyzéseket nem talált, ennél fogva Egerbe fordult, mert az bebizonyított tény volt, hogy Reményi az ottani ciszterciták gimnáziumába járt. Ezen gimnázium anyakönyveinek 1838–39. évi I. Semesterének feljegyzéseiben találtatott a pontos és más híján egyetlen hiteles születési adat, továbbá hogy római katolikus vallású volt; atyja: Henrik egri polgár, magaviselete és tanulmányi eredménye: eminens. Pontosan a születés századik évfordulójára már nem lehetett kitűzni az ünnepélyt, de még ugyanazon év december 8-án és 9-én tartották meg. Az egyesület ezt előkészítendő, felkutatta a művészeknek még élő összes rokonait és hozzátartozóit, akikkel érintkezésbe lépett, hogy az ünnepély számára megfelelő anyagot szerezzen. Így jutott birtokába életrajzi adatainak, leveleinek, fényképeinek és egyéb emlékeinek. Felkutatta nyomtatott zeneszerzeményeit is, amelyekből néhányat a Rózsavölgyi és Társa cégnél – Reményi műveinek egykori kiadóinál –, azután az Országos Zeneművészeti Főiskola könyvtárában találtak, összesen körülbelül tizet. Plotényi Nándor, Reményi egykori tanítványa és kísérfője, aki az idő szerint mint 85 éves ember élt visszavonultan Nagy Lázon, Ungvár mellett, szintén küldött közel 10 Reményi-kötőt, úgyhogy az egyesület a centenárium

idejére egész kis gyűjteményt állítbatott össze Reményi zeneműveiből. A készítenő emléktábla céljára én küldtem meg nagybátyámnak egyik bíres német szobrászművész által készített plakettjét, melyet a Lévay Egyesület Budapesten, Ficzek Károly szoboröntő műhelyében bronzba öntetett, és a márvány emléktábla felső részén elhelyezett. Utóbbi Waelder Gyula műegyetemi tanár rajzolta meg, és Edelstein miskolci kőfaragó készítette el siklósi márványból.

Az ünnepély első napjára egy, a városi zenepalota dísztermében adandó, nagyszabású bangverseny volt kitűzve, míg másnapra az emléktábla leleplezése volt terve véve. Ezenkívül a Lévay Egyesület szaklapjának: a „Miskolci Szemlé”-nek október-november-december 7-8-9. számát „Reményi-szám” elnevezéssel teljes egészében a művész emlékének szentelte. Érdemes ezen „Reményi-szám” bevezető sorait idézni, mert megvilágítja az egyesületnek célját, melyet e centenárium megünneplésével ma elé kitűzött:

„A Lévay József Egyesület Reményi Edének, a világhírű művésznak a születése 100-ik évfordulóján Reményi-számot ad a közönség kezébe. Reményi Ede fél-száz év előtt sok dicsőséget hozott az akkor még kis Miskolc város szellemi életére. A Lévay Egyesület a centenárium esztendejében kötelességének érzi, hogy azért a fényért, mely Reményi pályájáról reánk világít, hálások legyünk s emléket felidézzük. A virtuózok sorsa bizonyos tekintetben úgyis tragikus. Minden fény, minden dicsőség reájuk szakad életükben, de azután, testi halálukkal művészetük emléke is feledésbe megy.

Reményi, Dérnyé, Egressy Gábor, Jókainé Laborfalvi Róza, Blaba Lujza pályájának fényessége – bizony – ma már csak a folyton fogyó emberi emlékezetben él. Pedig nekünk, magyaroknak mostanában kétszerezsen szükségünk van reá, hogy múltunk emlékeit el ne felejtsük, hanem a jelen sivárságban öleljük át a múlt fényét, dicsőségét, hogy Anteusként új erőt leljünk sivár helyzetünkben. Ez a meg gondolás vezette a Lévay József Egyesületet, amikor Reményi Ede centenáris ünnepségét országos jelentőségűvé akarja tenni, emlékművet állít részére, a nagy hegedűs művész-rokonainak segítségével bangversenyt rendez, külön könyvben kiadja Reményi életrajzát, és a Miskolci Szemle mai számát teljesen Reményi emlékének szenteli.”

A Miskolci Szemle idézett számának tartalmát érdekes életrajzi adatok, visszaem-

lékezések, négy saját kezű levele, melyet hozzátartozóihoz intézett 1862 és 72 között, Arany Jánosnak („Reményihez”, emlékkönyvbe), Tompa Mihálynak és Berzsenyi Lászlónak hozzá intézett költeményei tették.

(Megjegyzés: a Reményihez írt költeményeket Reményi Ferenc az életrajzi kézirat 148–151. oldalán ismerteti. Itt közli Arany 1859-ben írt versét, valamint Tompa 1861. szeptember 16-án, Rimaszombatban, Reményi emlékkönyvébe írt költeményét. Itt található még Dalmady Győzőnek „Reményi Ede emlékkönyvébe” címmel, 1860. október 7-én, Érsekújvárott írt verse (Dalmady Győző: Hazafias költemények, 1856–1894, Budapest, 1894, Atheneum, 52. l.), és Berzsenyi Lászlónak – aki a „Magyarország” 1908. december 25-én kelt száma szerint Berzsenyi Dániel legfiatalabb gyermeke volt – Reményihez írt ódája, amit 1861. február 11-én jegyzett be Niklán a gazdasági naplóba, annak emlékére, hogy a művész 1860-ban Niklára jött, a Berzsenyi-emlékoszlop leleplezésére. Ezekon kívül a szerző még 12 magyar, 1 cseh, 1 latin, és 1 olasz nyelvű költeményről tesz említést, illetve az előző számunkban közölt angol nyelvű versről, valamint az 1928. évi centenárium alkalmával, a miskolci „Magyar Jövő” december 8-i számában megjelent költeményről, amely „Igric” írói álnéven jelent meg. Lestyán Sándor 1942-ben megjelent, „Repülj fecském” c. életrajzában arról számol be (25–26. l.) hogy Szász Károly 1849. május 16-án részt vett Kazinczy Gábor estélyén Debrecenben, ahol Reményi Ede hegedült, és jelen volt Szemere miniszterelnök is. Reményi játéknak hatására később Szász verset jelentetett meg az esti lapban: egy „ábrándot a Rákóczi-induló felett” – olvasható az életrajzban.)

Közölve volt a művésznak az 1860-as évekből származott arcképe is Barabástól, valamint Liszt Ferenc, Reményi Ede és Plotényi Nándornak egy együttes fényképe. A miskolci zenepalotában – amely kulturépülettel Miskolc városa, azt hiszem, megelőzte az ország összes vidéki városait –, a december 8-iki bangverseny valóban díszes keretekben mozgott. A nagy díszterem, amely architektonikusan (művészi felépítésében) szépen van kiképezve, és amelynek legnagyobb díszé a Sugár Viktor orgonaművész tervei szerint épített pompás orgona, teljesen megtelt ünneplő közönséggel, amely az emlékbangverseny összes számait emelkedett hangulatban hallgatta meg, és egyes számait lelkes tapssal honorálta. A bangverseny műsora a következő volt:

1. Liszt Ferenc: Epithalamium (Reményi esküvőjére, 1872 február 10-re). Orgonán előadja Sugár Viktor kormányfőtanácsos, a koronázó Mátyás templom karnagya. Hegedűn: Koncz János hegedűművész.
2. Megnyitó szavak (Bank Sándor igazgató)
3. Hubay: Repülj fecském - Csárdajelenet. Hegedűn előadja Tornyai Rigó Csaba hegedűművész

(Itt jegyezzük meg, hogy a „Repülj fecském...” Hubay 6. csárdajelenetének harmadik dallama. Ez a népdal egyik változata a „Gyere velem Mónár Anna...” kezdetű népballada dallamának, amit Kodály Bukovinában, Fogadjistenen gyűjtött. A népdal Bartók Béla által Magyarvalkón, Kolozs megyében gyűjtött változata az Apáczai kiadó által megjelentetett, 6. osztályos énekkönyvben található, „A tavaszi szép időnek...” kezdettel. Második versszakának kezdete: „Repülj fecském ablakára, Kérjed: nyissa meg szavadra...”

Két szép, régi stílusú népdalunkkal összevetve, ma már hitelesebben tudjuk megítélni a Reményi által játszott „Repülj fecském”-dallam zenei értékét, mint ahogy azt a XIX. század utolsó harmadának egyik-másik hazai kritikusa tette.)

4. „Emlékezés nagybátyámra” – Kőszegi Reményi Ferenc nyugalmazott ezredes, a nagy művész unokaöccsének felolvasása.
5. a) Chopin-Reményi: Nocturno (Esz dúr)
b) Reményi Ede: Nagy ballgató magyar. Előadja Farkas Márta hegedűművész, Reményi Ede dédunokabúga. Zongorán kíséri Plotényi Nándor művész, Reményi Ede egykori tanítványa és búséges barátja.
6. a) Thaly Kálmán-Reményi Ede: Huldadozó hársfavirág
b) Petőfi-Reményi: Boldog éjjel, együtt vagyok rózsámmal
c) Petőfi-Reményi: Hejb! Nekem hát vigasztalást mi sem ad. Éneklő Kolbay Ildikó, a Miskolci Nemzeti Színház művésznője, zongorán kíséri Donáth Lajos, az Egyesület zenei osztályának titkára.
7. Mendelssohn: Hegedűverseny (II. és III. tétel) – Reményi ezt a versenyművet szerette legjobban, és ismertette meg a világgal. Előadja Farkas Márta hegedű-

művésznő, zongorán kíséri Kőszegi Reményi Ferenc ezredes.

8. Reményi: Rákóczi induló. Zongorán előadja Ambrózy Béla zongoraművész.

A műsorból látjuk, hogy az előadók közt szerepeltek az ünnepelt művész rokonai is. Kivette részét Plotényi Nándor is, és megindító látvány volt, amikor az agg művész zongorához ült, hogy egykori mesterének „Nagy ballgató magyar”-ját – amelyet a Plotényiben élő hagyomány szerint, Farkas Márta, Reményi dédunokahúga adott elő –, kíséresse. Az élénk taps nem csak a régi magyar zenét megszólaltató, hangulatos szerzeménynek, és nem csak a violinistának szólt, hanem Plotényinek is, aki tekintet nélkül agg korára és az utazás fáradalmaira, eljött, hogy még egyszer áldozzon mestere emlékének.

A ballgató közönség közt ott voltak Reményi Ede rokonai közül mindazok, akik eljöttek. Sajnos, nem lehetett jelen egyetlen, még élő gyermeke, Adrienne; körülményei nem engedték meg, hogy a nagy utat Amerikából Miskolcra megtéhesse. A hangverseny után közös vacsora volt, amelynek felszólalói közül különösen Bank Sándor igazgató és Hodobay Sándor polgármester emlékeztek meg szép, találó szavakkal az ünnepeltről, és az ünnepély jelentőségéről.

Másnap, december 9-én délelőtt 11 órakor folyt le az emléktábla leleplezésének ünnepélye. Az emléktábla a zenepalota előcsarnokának egyik falába volt illesztve, a következő felírással a bronz profil-fej alatt:

„Reményi Ede (1828–1898) világhírű hegedűművész, e város szülöttje emlékeztetének, születése százszentendős évfordulóján – Miskolc város közönsége.”

Az emlékmű költségét Hodobay Sándor dr., Miskolc város lelkes és rendkívül agilis polgármestere, egyben a Lévy Egyesület alelnöke is, vállalta el. Miután díszes közönség gyűlt össze, emlékbeszédeket mondtak Csathó Kálmán író, a Petőfi Társaság képviselőjében, és Meszlényi Róbert dr., a zeneművészeti főiskola titkára, az Országos Zeneművészeti Főiskola képviselőjében. Hodobay polgármester átvette az emlékművet, s azt a testületek és a rokonok megkoszorúzták. Bevezetésül, és az ünnep végén a Miskolci Daláregylet énekelte a Himnuszt, illetőleg a Szózatot. Az ünnepélyről úgy a miskolci, mint a fővárosi lapok részletes ismertetést hoztak, és egyben felelevenítették az ünnepelt művész emlékét.

Egy „Reményi Ede utca” már régebben van a szülővárosában. A főváros azonban csak hat évvel a centenárium után követte Miskolc példáját, amennyiben a Fővárosi Közmunkák Tanácsának 1934. június 27-én tartott ülésén hozott határozatával elrendelte, hogy a III. kerület egyik névtelen utcája „Reményi Ede utcának” neveztesse el. (Megjegyzés: a Reményi Ede utca a HÉV Kaszásdűlő-megállójánál van). Megfelelőbb lett volna ugyan, ha Csutor erdő-számtanácsosnak 25 évvel azelőtt, a Pesti Hírlapban tett javaslata szerint, a Régi Posta utcát nevezték volna el Reményiről. Mindazonáltal, a főváros e ténykedésével bizonyosságot tett arról, hogy Reményi Ede emlékezte a főváros intézőinek körében nem ment feledésbe. Valamiképpen mégis megemlékeztek arról az ízig-vérig magyar művészről és lelkes hazafiról, aki több mint másfél évtizedig lakván a múlt század közepén Pesten, éber tartotta a hazafias érzést, hozzájárult a magyar zene kifejlesztéséhez, és minden hazafias és jótékony célra bőkezűen áldozott, nevezetesen úgyszólván ő állította fel Petőfinek, a legnagyobb magyar lírikusnak fővárosi szobrát.

Tünneményes életpálya volt az, amelyet híven követtünk végig. Jól jellemzi Reményi Edét egy amerikai író, aki azt mondja, hogy üstökös volt ő a művészet égén, fényes, szípkarkázó nyugtalan üstökös, mely kiszámíthatatlan görbét írva le az égen, egy nagyot lobbant utoljára, aztán eltűnt valahol a messze Nyugat látóhatárán. Mint szerény család szülötte, egy szál begedűvel a kezében, istenadta tehetségével felküzdötte magát az emberi társadalom legmagasabb szférájába. Fejedelmek és lángészek kegyeltje volt anélkül, hogy szoros viszonya a nagy néptömegekkel megszünt volna. Látott és élvezett ő mindent, amit bőditóan változatos földünk, s a rajta lakó emberiség szépet és érdekeset produkált. Ő mindebből ihletet merített, hogy a zeneművészet magasztos hivatását teljesítve, duzzadó szívének érzéseit kiöntse a tömegekre, s őket magához ragadja, ki a föld porából, fel a Szépség birodalmába. S ő sohasem fáradt el eme hivatásban. Tovább és tovább vándorolt, hogy megalkossa életének szenzációját, hogy megindítsa a zene hatalmával ezrek lelkében a hazafias lelkesedés lávafolyamát. Ez a lávafolyam öntötte el őt. Mikor mennydörgő tapsok és barsogó éljenek közt egyszerre csak megállt a szíve, hoozászorította hű Stradiváriusát, mely mind e szenzációt létrehozta, rátekinített ujjaira, melyek oly hatalmas hangokat

tudtak kicsalni a száraz fából, s visszagondolt hátrabagyott családjára: „Mamákám, mamákám, mintha szárnya nőne az ujjaimnak!” – mondta volt két hónappal azelőtt feleségének, mikor utolsó útjára indult. Most talán ismételte magában búcsúmondását, de más értelemben: szárnya nőtt az ujjainak, s elrepült velök a másvilágra. Szép halál volt, diadalmas művészhalál, a lehető legszebb befejezése művészéletének.

REMÉNYI EDE JELLEMZÉSE, MINT MŰVÉSZ ÉS MINT EMBER

Külsője. Hegedűjátéka

Külsőjét tekintve első pillantásra senki sem sejtette volna benne a művészt. Alacsony, zömök, kissé köpcös termet. Szélesen ovális, sima arc, melyet megnagyobbított a korán kopaszodó koponya. Joviális, többnyire vidám arckifejezés. S mint hogy otthon egy papos szabású, sok apró gombbal nyakig begombolt bársonykabátban szeretett lenni, inkább valami jól táplált szerzeteshez hasonlított, mint a többnyire excentrikus külsejű művészberekhez. Nem volt tehat feltűnő. Csak ha kedvére való társaságban beszélni kezdett, és ha megszólaltatta hegedűjét, akkor egy egészen sajátos delezesség, a lángész foszforeszkáló tüze sugárzott belőle. Sohasem felejttem el kék szemének ama felvillanását, melyet 1891-ben, utolsó magyarországi időzésekor, mikor betegség utáni bosszú szabadságon otthon voltam a pesti szülői házban, egy próba alatt reám vetett. Zongorakísérőjével az adandó hangverseny műsorát próbálta, ha jól emlékszem, Godard érdekes „Concerto romantique”-ját. Fel és alá járt játék közben a szobában, olykor energikusan odakiáltott a kísézőnek és nagyokat dobantott zömök lábaival, ha a kíséző a darab komplikált ritmikájában csak egy hajszálnyit is vétett. Egész alakja mintegy megnőtt, arca sugárzott, szeme lángolt. Ez a lángoló tekintet az elemében lévő művészt tükrözte vissza, ki feltétlenül uralkodik a maga birodalmában, aki érzi és tudja fölényes hivatottságát.

Amerikai szakírók, amatőrök, és személyes barátai is mind megegyeznek abban, hogy Reményi nagy volt a hangversenyteremben is, a dobogón, a nyilvánosság előtt, különösen, ha lelkesen fogadták, s ha érezte a feléje sugárzó rokonszenvet, de igazi művészi volta csak kis, megbítt körben, congeniális (rokonlelkű) ballgatók társaságában nyil-

vánult meg. Rendkívül érzékeny, impresszív volt. A hideg, közönyös, tárgyilagos közönség lehütötte. Játéka ilyenkor se nem egészen biztos, se gyújtó nem volt. Ilyen elfogódottság vett rajta erőt első budapesti hangversenye alkalmával, 1891-ben. A fővárosi sajtó egy része büvösen, gunyorosan, lekicsinylően fogadta, s Reményi tudta, hogy oly közönség előtt áll, mely őt jórészt csak hírből ismeri és szkeptikus. Ezért játékába nem öntötte bele lelkének gyújtó lángját, nagyjából hidegen is hagyta közönségét. Mennyire másképp fogadták, és mennyire másképp játszott is tehát a vidéki városokban, amelyek közönsége nem olyan blazírt, internacionális és fölényes, mint a főváros. Itt Reményit majdnem oly melegen fogadták, mint fénykorában. Itt aztán ismét az igazi Reményi Ede volt, majd gyújtó, majd ábrándos, mindig meleg érzelmű begedű-költő, kinek ujjai alatt daloltak a húrok.

Technikája annyira tökéletes volt, hogy nehezségek nem léteztek számára. Ezt annál inkább ki kell emelni, mert a természet nem éppen ideális művészkezzel teremtette, amennyiben természetnek megfelelően kissé rövid és kövéres ujjai voltak. Mégis, még a nehéz Paganini féle darabokat is könnyen játszotta. Mennyire képes volt még öreg korában is e tekintetben baladni, mutatja az az eset, hogy egyszer Amerikában Thomson Césárt hallván, egészen el volt ragadtatva e virtuóznak bámulatos technikája által, amely egészen új lehetőségekkel ismertette meg. Szállására visszatérve, azonnal elővette begedűjét, és kezdte próbálgatni az imént ballott új fogásokat. Alig telt bele pár hét, máris bemutatta néhány barátja előtt a Thomsontól elsajátított technikát.

Hogyan értékelte Reményi Bachot

Igazi bobém természet volt, impulzív, szeszélyes, eleven képzeletű és nagy mértékben alávetve az alkalom, a környezet, az előadott darab és egyéb tényezők által keltett hangulatnak. Ezért nem tartozott ő azon művészek közé, akiket par excellence klasszikus művészeknek szokás nevezni (amilyenek voltak például Joachim, Wilhelmj, stb.). Nem mintha ő nem értette volna, és nem tudta volna szépen előadni a zeneköltészet klasszikusainak műveit is. Hiszen ismeretes, hogy éppen Bachnak „Chaconne”-ja volt egyik force-darabja már a hatvanas évek óta, és éppen a Bach-darabok klasszikus előadása miatt választották őt meg 1890-ben az angol Bach Társaság tiszteletbeli tagjává.

Hogy Bachot tartotta a zeneművészet alfájának és omegájának, ezt egy ditirambikus (mámorosan csapongó) esszéből tudjuk, melyet Amerikában, vasúti utazás közben írt. Ebben ilyen kifejezések fordulnak elő: „Ha oly zenét akarsz hallani, mely abszolút tele van jelentőséggel, nézz fel Bachra. Ha abszolút zenét akarsz, melyben nincs semmi eltérés a szépség fenséges vonalától, és amelyben nincs semmi üresség, nézz fel Bachra. Ha mennyei zenét akarsz hallani, mely lejött hozzánk a földre, nézz fel Bachra. Ha azt akarod tudni, hogy hogyan énekelnek a hetedik égben az angyalok, úgy hallgasd meg Máté passióját.” E tanulmány végén azt ajánlja, hogy minden zenélni tanuló gyermek, mibelyt megfelelő technikai készsége van, azonnal játssza Bachnak két szolamú invencióit, és azt ajánlja, hogy Bach legyen minden zenésznek mindennapi kenyere, talizmánja, vademecumja (utikalauz, „jőjj velem” jelentéssel). Ha ez így lesz, akkor a zene lesz a művészetek művészete. Még nem értük el ezen állapotot, de a zene máris valami kombinációja a művészetnek és tudománynak, melyet a mennyek, mint vigasztaló és közvetítő elemet a föld és az ég között küldtek le hozzánk, mely elemnek arkanalya Bach.

A hivatott klasszikus művésznak kiegyenlített, nyugodt kedélyűnek kell lennie, mert a tulajdonképpeni klasszikus zene nem hangulatzene, hanem formaművészet. Előadása nem az egyéni hangulatnak, hanem ama régi kor és ezen belül a szerző stíljének feleljen meg. Éppen ezért Reményi egyéniségének a klasszikus zene kevésbé felelt meg. Ő a maga impulzív és emocionális természetével az u. n. romantikus zene hivatott interpretálója volt, azon zenének, amelyben az egyén jut érvényre a forma felett. Itt volt ő igazi elemében, itt játszhatta el a hangulatok és kifejezések bámulatosan változatos skáláját, és kiélbette magát minden isteni és emberi iránt fogékony lelke. Játéka majd erőteljes, férfias sőt bősies volt, majd ábrándos és érzelmes. Komoly és magába szállt volt egy percben, azután, ha a zene jellege változott, gyengéd vagy játszi lett a következő percben. Ilyenkor arckifejezése is híven tükrözte vissza hangulatváltozását. Olykor halkan beszélt önmagához játék közben. Meghitt körben fel és alá járt, olykor egy jellemző szót odavetett valamelyik hallgatójának; ha táncdarabot játszott, néha lendületesen mozgott, kifejezve a tánc ritmusát. Ilyenkor hatása ellenállhatatlan, szuggesztív, delejes és elragadó volt.

Habanera

Jellemző példája ennek egy eset, melyet amerikai életrajzában találunk. „Egy reggel – így írja az emlékiró –, Reményi megkért, hogy engedjem meg, miszerint lakásomra hivatbassa zongorakisérőjét és az énekesnőt, és nálam tartsa meg az aznap este adandó hangverseny műsorának próbáját. Midőn bozzátette, hogy meghívhatom ha tetszik néhány zenekedvelő barátomat, tudtam, hogy nagy élvezetben lesz részünk. Midőn a koncertdarabok próbáját, melyben mindnyájan gyönyörködtünk, elvégezte, Reményi, ki lelkes bangulatban volt, így szólt. „Most eljátszom önöknek az én Habanerámat.” A darab csak kéziratban volt meg, és nehéz volt első látásra eljátszani. A nehéz feladatra egy fiatal hölgy vállalkozott, kit szellemessége és művészi hajlamai miatt Reményi barátságára méltatott. Az ő finom zenei érzéke, pótolván a tudást, szimpatikusan támogatta Reményi gyönyörű játékát. Micsoda tűz! Micsoda lendületes ritmus! Mi féktelen elevenség a kergetőző frázisokban! Kiballottuk belőle a pálmalevelek egymáshoz csapódását, és a pálmák alatt táncoló párok lábdobbanását, a perdülő táncosnők ruhájának subogását. Reményi maga is, elragadtatva zenéjének lendületétől, ide-oda mozgott a szoba szabadon hagyott helyén, és testével olykor ritmikusan lengett. Saját lelkesedtsége és jókedve átragadt a hallgatókra, kik maguk előtt láttak egy ünnepi ruhába öltözött, csapongó hévvel, ingerlő mozdulatokkal táncoló, kreol parasztokból álló társaságot. Itt megemléendő, hogy miképp jutott Reményi a Habanera szerzéséhez. Már gyermekkorában vágyott pálmákat látni, miket addig csak könyvekből ismert. Végre a 60-as években Genuában, 73-ban pedig Egyiptomban látott igazi, élő pálmafákat. A kecses, művészi alakú növényt annyira megkedvelte, hogy valóságos kultuszt űzött vele. Ha tehetett, például Kaliforniában egy kecsesen görbülő palmaággal a háttérben fényképezte le magát. Kedvenc Stradivarius begedűjének tokjában mindig rejtgetett egy palmaágot. Ismerte ugyan a „Carmen” c. opera habaneráját, sőt ez egyik kedvenc darabja is volt, de az igazi, népies habanerával, úgy a táncval mint a hozzávaló zenével, valószínűleg csak Amerikában ismerkedett meg, midőn az 1878-84 közti időben lement az Egyesült Államok déli részébe, Mexikóba, sőt Habanába (Havanna) is, a habanera ősi helyére. E délvidéken, egy pálmaligetben

ülve kapta Habanerájának intuícióját. Amint a szél ide-oda csapkodta a pálmafák ágait, sajátos szinkópás ritmust ballott ki belőle, mely basonlított a habanera alapritmusához. Gondolatkapcsolat folytán szeme előtt látta a kreolok ingerlő táncát, és megszületett benne Habanerájának gondolata. Ebben egyesítette a pálmák ringatózását a habanera táncmozdulataival.

A pálmakultusz még amerikai leveleiben is megnyilatkozik. Egyszer például ezt írja kedvelt, fiatal barátnőjének: „Ezer millió üdvözet és köszönet az én jó és zseniális barátnőmnek az ő bódoló pálmafa-begedűsétől, Reményi Edétől.”

Magyar Nemzeti Himnusz

De térjünk vissza a szóban forgó, rögtönzött zeneestélyhez. A Habanera után elővette „Magyar Nemzeti Himnusz”-ának kéziratát, és felkérte szoprán énekesnőjét, hogy a vezető szólamot első látásra énekelje; a kíséret játszása is a legnagyobb követelményt támasztotta a pianistával szemben. Természetes, hogy Reményi vezette begedűjátékával az együttest. Alig lehet nagyobb ellentétet elképzelni, mint ami a briliáns Habanera és e himnusz között van.

Hangulata az elején nyugodt, méltóságos volt, azután mindjobban emelkedett, szimfonikus harmóniai mind szövevényesebbek lettek. Reményi maga lassan előre és hátra mozgott, néha bebunyta szemeit, majd vonójával megérintette a pianistát, erősebb akcentusokra serkentvén. A zene hullámai mind magasabbra csapkodtak. A hallgatók elbűvölten és lélegzetüket visszatartva érezték, hogy a művész most mint bazafi, bazája szabadságának és dicsőségének eszméjét akarja megnyilatkoztatni, és ezen eszmét a zenész géniuszán átszűrve, végül egy nagyszerű csúcspontot ér el, melyben a zeneköltő az ő szeretett hazájának apoteózisát fejezi ki. Rendkívüli lelki esemény volt ez mindnyájunk számára, mert ritkán vehetni részt a lélek és az érzés ilyen felemelkedésében.

Ezután más zenét csinálni igazán lehetetlen lett volna. A varázs megszűnt, a társaság apró csoportokra oszlott, és sokan égték a vágytól beszélni azzal az emberrel, akinek bűvös hatalmát csak az imént érezték. Ez volt az a nagyszabású himnusz, melyet Mátyás király kolozsvári szobrának leleplezési ünnepére szánt.

Érdekes volt az is, hogy miképp végezte Reményi játékát ily intim magánelőadásokon. Ha a darab valami nyugodt pianó-

ban csengett ki, akkor vonóját lassan, zajtalanul lebecsátotta térdébe. Ha azonban valami briliáns darabot adott elő, úgy egy egészen sajátos lendülettel subogtatta meg vonóját a záróakkord után.

Reményi igen érzékeny volt a természet szépsége iránt, és a hatás, mit benne a természet szemlélete keltett, megnyilatkozott zenélésében is. Degré Alajos írja például (Budapesti Hírlap, 1891. január 4.), hogy Reményi látogatóba jött hozzá Papvölgyre. Gyönyörű, holdvilágos nyári éj volt. A Degré család kiült a teraszra, s onnan csodálta azt a bűbajos látványt, amit a teliboldtól megvilágított Duna nyújtott. A hatalmas folyó tündökölt, ragyogott, mint valami tündérregebeli óriás tükör. Mindnyájan költői gondolatokba merülve andalogtak, midőn a kert bokrai közül, hová Reményi lelopódzott, megszólalt varázshagedűje. Tán soba szebben, szüvrehatóbban nem szólt, mint ebben a pillanatban. „Azt hittük – írja Degré –, hogy nem vagyunk a földön. A csodásan igéző hangok mintha az égből szálltak volna alá, és oly érzést keltettek bennünk, mintha a föld tünedeznék, és mi lassanként közelednénk a mennyországhoz.”

A „Repülj fecském” keletkezése

Ilyen hangulat szülte meg az elbíresedett „Repülj fecském”-et is. „Alkonyatkor – így írja Vécseyné Jankovich Lujza író, Reményi unokabúga, emlékeiben („Magyarország”, 1908. nov. 1.) –, bűvös félhomályban együtt ült a család. A művész fel és alá járkálva a szobában, ábrándozott begedűjén. Egy régi magyar dal motívuma tört elő ujjai alól. Később csodás változatokat rögtönzött hozzá; benne volt e hangokban az erdő mélyén támadt szellő sóhajta, hegyi patak csörgése, páráját sírató vadgalamb bűgása. Katica, Reményi egyik nővére (az én édesanyám), kivel mindig a legjobban értették meg egymást, elragadtatva sóhajtott fel: „Edus, ha te ezt egy hangversenyen így eljátszanád!” „Igazán? Hát tetszik neked?” – csillantak fel Reményi szemei, és tovább játszott, most már öntudatosan, lelkesedéssel. A begedű sírt, zokogott. Megszületett a „Repülj fecském”, melyet a legközelebbi alkalommal, egy hangverseny végén ráadásként el is játszott. Leírhatatlan az a lelkesedés, szünni nem akaró tapsvihar, mely játékát kísérte. És attól kezdve sobasem engedték el neki a „Repülj fecském”-et, a közönség mindig addig tombolt, lázongott, míg el nem játszotta.”

Rögtönzött játéka a Cheop piramisnál

A „Leipziger Illustrierte Zeitung” 1873 március 15-iki számában találjuk Reményi rögtönzött előadásának leírását, melyre őt Cheops piramisának megmászása indította.

„Január 2-án néhány bölgy és úr kirándult Kairóból Gizehbe. Köztük voltak Reményi Ede kísérőjével, Plotényi Nándorral, Klapka tábornok, és más ismeretes személyek. Felérkezve a 450 láb magas gúla tetejére, gyönyörű idő fogadta a kirándulókat. Szellő sem rezdítette a nyugodt levegőt, tisztán, felhőtlenül tündökölt alá a sötétkék égbolt. Tiszta fényben csilámlott a végtelenül elterülő sivatag. A zene hangjai hatalmas benyomást keltettek a fenséges csendben, mely a magasságban honolt. Reményi több darabot játszott, egy Chopin-féle prelude-t, Vörösmarty „Szózat”-át, egy saját szerzeményű török dalt, Kölcsey „Himnusz”-át, és Plotényival együtt egy Spobr-féle kettőst. Tömören és tisztán hangzottak alá a begedű hangjai a piramis csúcsáról, majd vígan, majd ábrándosan és remegve, a lejjebb elmerülve hallgatók közé.

Midőn a társaság leszállt a gúláról, a piramis lábánál felállított alkirályi pavilonban finom reggeli várta őket. És mindenki megegyezett abban, hogy az imént élvezett órák emlékét semmi sem moshatja le többé.

„Niagara Apó”

Élete vége felé így írja le Reményi a Niagara-vízesés hatását reá, amerikai barátnőjének, „Niagara Apó” címmel:

„E néhány sort azért írom Önöknek, hogy tudassam, mennyire lenyűgözött Niagara Apó „basso profundo”-ja (mély basszusa). E nagy öreg ember nem alkuszik senkivel, sem ragyogásával, sem szépségével, sem örökkévalóságával. Röviden: Niagara Apó megteszi kötelességét, és ő boldoggá tett engemet tegnap és ma. Ablakommal szemben vannak a zúhatagok, és briliáns párázatok gyönyörködte szemeimet. Eksztázisban vagyok, tegnap a hangversenyen úgy játszottam, mint 100 000 fenegyerek. Nem ismertem magamra, s mindezt Niagara Apónak köszönhetem. A szépség örök forrása az örömmek: ez az, amit Niagara Apó a fülembe zúg.”

Közreadja: Rakos Miklós

(Következő számunkban folytatjuk)

Angelika Stockmann

Hogyan gyakoroljunk?

Megoldás-orientált gyakorlás

Ha a hangszerjátékkal kapcsolatos ártalmak és a lámpaláz legyőzése szóba kerül, a gyakorlás mindig újból központi témává válik. Számos fizikai és pszichés panasz keletkezik vagy manifesztálódik a helytelen gyakorlás következményeként. Ideglettani ismeretekből kiindulva itt a gyakorláshoz szolgálunk pozitív stratégiákkal.

„Gyakorolnom kell!”

Vizsgálatok kimutatták, hogy aki professzionális muzsikusi akar lenni, annak körülbelül 10 000 órára van szüksége a kívánatos készségek elsajátításához. Ehhez azonban hozzá kell fűzni egy lényeges kiegészítést: akkor, ha ez önként vállalt módon történik! Nos, hát hogy állunk a motivációval? Ez attól függ, milyen hatékonysággal gyakorolunk. A gyakorlás frusztráló erőfelfejtésé válhat, ha az eredmény elmarad. Azoknak a muzsikusoknak a számára, akik drukkk hatására vagy durvamotorikus izomerővel gyakorolnak, egy ilyen gyakorlási- és játékpraxis veszélyessé is válhat. Sok túlterhelési szindrómának lehet oka az, ha a muzsikusok a gyakorlásra szánt időt csak „letudják”, nincsenek tisztában azzal, hogyan kellene hatásosan gyakorolniuk és amellet az időt és az „erőbedobást” gazdaságosan szervezniük. Fontos tehát tisztázni, hogyan gyakorolunk.

A gyakorlás tanulást jelent

Neurobiológiai szempontból a tanulás a létrehozás, módosítás és megerősítés plasztikus idegi leképezése az agyban. Az agy mindig tanul. A tapasztalatokat bizonyos mértékig idegrendszeri reprezentációban, különféle erősségű szinapszisok (idegsejtek

egymáshoz csatlakozó helyei) formájában tükrözi vissza. Így jön létre egész egyéni és egyszeri képünk önmagunkról, arról, amit mint valóságot ismerünk meg – pl. egy mozgásfolyamatról vagy a hangok helyéről hangszerünk fogólapján. Ezt neuroplaszticitásnak nevezik. Ha megismétlődik egy tapasztalás és ezáltal egyre több rögződik az agyban, képek és elképzelések jönnek létre, amelyek alapján az agy a valóságot és az elvárható cselekvést összehangolja. Itt ismerjük fel a gyakorlás jelentőségét: amikor gyakorolunk, elképzeléseket kreálunk. A gyakorlásnál feldolgozott idegrendszeri leképezések megelőző mozgás-szervezések: Ahogy ezt a mozgást a „merekvelemen” elmentettük, úgy lesz az a valóságban is kivitelezhető.

A „megtervezett” tartás

A tartás megelőzi a mozgást. Testhelyzetünk, a székünk minősége, más ergonomikus segédeszközök, mint álltartó, válltámasz, tartó szíj, stb. beállítása többé-kevésbé befolyásolják mozgásszabadságunkat. Így testünk kezdeti helyzete a hangszerjátéknál szintén jelentős alkotórésze a játékunkról az agyunkban létrejövő képnek, és döntő szerepet játszik a játék sikerénél. Ebben az összefüggésben szót kell ejteni a sok muzsikus által előszeretettel ápolt gyakorlatra: hogy otthon sokszor mezítaláb vagy legalábbis cipő nélkül gyakorolnak. Közülük azonban senki nem játszott soha cipő nélkül koncerten! Hangverseny közben emiatt szokatlan testézés jöhet létre, amely a muzsikust játék közben irritálja. Értelmesebb ezért cipőben gyakorolni. A muzsikusoknak otthoni gyakorlásuk során tudatosan kellene testtartásukat ellenőrizni. Hogyan állok? Mi számomra a stabil tartás, amellyel „megállok” a színpadon is? Miként fejleszthetem mozgás-elképzelésemet annak érdekében, hogy a játékot könnyűvé és szabaddá tegyem?

Helyes és helytelen – vagy „mellette” van egy információ is

A muzsikusok hajlamosak a gyakorlásnál „helyes” és „helytelen” kategóriákban, tehát eredményorientáltan gondolkodni. Az azonnali értékelés azonban megakadályozza, hogy a tapasztalatokból tanulni lehessen. Egy „hamis” hang nem hamis többé, hanem fontos információvá válik, ha felfigyeltem arra, hogy miként jött az létre. Az eredményorientált gyakorlás gyakran olyan stílussá válik, amelyben főleg az ismétlés játszik szerepet – abban a reményben, hogy majd csak egyszer sikerül. Ilyen módon a gyakorló talán eljut egy relatív „találati arány”-hoz, de nem lesz világos

A fúvósok intonálása annál megbízhatóbb lesz, minél biztosabban képes a muzsikus a testtartás, légoszlop és szájmotorika összjátékát mint testézetet minden egyes megszólaló hangnál „előformálni”.

elképzelése a megbízható testérzékelésről. Csak egy megbízható előérzet nyújt komoly esetben biztonságot, hiszen ha a színpadon a hang megszólalt, már késő. A fúvósok intonálása például komoly esetben annál megbízhatóbb lesz, minél biztosabban képes a muzsikos a testtartás, légoszlop és szájmotorika összjátékát mint testérzetet minden egyes megszólaló hangnál „előformálni”. Az eredményorientált gyakorlás megakadályozza, hogy az agy a tapasztalatokból az alkalomnak megfelelő változatot válassza ki. A megoldás-orientált gyakorlás ezzel szemben idegrendszerünknek az információk sokaságát szállítja, ami lehetővé teszi az „igazi” kiválasztását.

Milyen érzés ez? Ennek a kérdésnek kulcskérdésnek kell válnia. Könnyű ez vagy nehéz? A könnyedség kellemes és szárnyakat ad. Izomzatunk kellemes tónust igazol visszsa. Ezzel szemben a nehézség, feszesség, szorosság vagy pláne fájdalom érzése jelzés a túlzott feszültségre. Harcolok a hangszerem vagy éppenséggel magam ellen? Nyomás alatt érzem magam, mert az ambícióm hajt? A becsvágy és konkurencia harc is „megtestesül” és előhívja „harcizomzatunkat”, például a bicepszet a küzdőterre. A bicepsz azonban egy durvamotorikus beidegészű tartó izom és nincs dolga a hangszertechnikában.

Honnan ered a mozgás kezdeményezése? Honnan gondolkodom? A neurofiziológiából tudjuk, hogy az ujjvégek, nyelv és ajak rendelkeznek a legsűrűbb idegsejt-végződésekkkel. Ugyanakkor finommotorikus szerkezetünkre jellemzők a legkisebb működető egységek (idegsejtek izomszövetkötegei). Az emlékezetünkben ehhez tartozó „kép” pontossága következőképpen bizonyos mértékig egy nagyfelosztású fényképhez hasonlít. Fordítva érvényes: minél durvamotorikusabb, annál pontatlanabb.

A finommotorika azt is jelenti, hogy az erőbevetés kontraindikált. A muzsikások kifejezési mozgásokat fejlesztenek ki, de az izomtréningnek nincs a kifejezéshez köze. Nemcsak az értelem nélküli gyakorlás, de a durvamotorikus mozgáskezdemények vagy erőfelfejtések elképzelése is túlterheléshez vezet. A muzsikások szívesen figyelmen kívül hagyják, ha rosszul érzik magukat, mert „gyakorolniuk kell”. Ugyanakkor a test figyelmeztető jelzései a gyakorlásnál felhívást jelentenek jobb megoldások kereséséhez. Akkor is, ha emellett néha a járt utat elhagyjuk és valamit kipróbálunk, ami addig „tiltott” volt: a jó érzés jelenti az orientációs segítséget a gyakorlásnál.

Nagy különbséget jelent: otthon mezítláb gyakorolni és a koncerten cipőben játszani

Hogy szól a jó érzés?

Ha két érzékelés egymással társul színesztéziának nevezzük. Tapasztalatból tudjuk, hogy a hallás- és a mozgásérzékelés jól összedolgoznak. Ha egy harmadik csatlakozik, például a látás, a benyomás kevésbé pontos. A szem kontrollja nélkül gyakorolni lehetővé teszi a tartás, a mozgás és a hangzás közvetlen összekapcsolását. Így az ún. szenzomotorikus visszacsatolásunkat javítjuk. „Úgy szól, ahogy én ezt elképzeltem?”, „Ha én így csinálom, akkor úgy szól, ha más elképzelést választok, másképp.” Ilyen módon a gyakorlásnál egy bizonyos „mozgáskoreográfia” jön létre, amelynek segítségével a muzsikos a hangzás-elképzelését megbízhatóan realizálja.

Jobb-agyféltekével gyakorolni

Sok muzsikos „jobboldali-gondolkodó”: képekben gondolkodik, fogalmakat ösztönösen hoz létre és holisztikusan, azaz az egészre vonatkozóan dolgozza fel az információkat. A kihívás, muzsikálás közben többféle dologgal foglalkozni, a jobb agyféltekének a specialitása. A muzsikálás természetesen nemcsak analóg, hanem „digitális” képességeket is igényel, amelyek inkább a bal agyfélteke funkciójának felelnek meg. Különösen a zenei mozgáselképzelések fejlesztésénél kellene a két agyfélteke integrációfolyamatainak jobbról balra áttérnie. A zenészek azonban gyakran fordítva próbálják meg, a darabot először csak technikailag helyezik „kontroll alá” és csak azután gondolnak az interpretációra. Túl későn veszik észre aztán, hogy a zene nem jön létre, mivel természetesen már mozgásfolyamatokat tároltak, amelyek kifejezési

minősége már nem felelt meg a zenei elképzelésnek.

Milyen az, ha a gyakorlásnál először a hangzás elképzeléstől hagyjuk magunkat inspirálni?

A látott képek mozgásérzéseket csálnak elő és minden ember számára lehetővé teszik, hogy azokat egy egészen személyes és természetes élet- és mozgástapasztalattal töltsék meg. A technikai gondolkodás vagy az analitikus mozgásfeladatok ezzel szemben nehezen hagyják magukat egy individuális mozgásrepertoárba integrálni. Könnyen művi és sztereotip mintákhoz vezetnek, amelyek mesterségesnek tűnnek, nem jó érzéseket keltenek és hosszú távon panaszokat okoznak. Mindazonáltal a pedagógiában gyakran találkozunk ilyen gyakorló módszerek átadásával. Egy jobb agyfélteki tanítási módszer ezzel szemben, amikor a tanár tisztában van a szó és mozdulat érzékelési és motorikus „tartalmával”, a legjobb út a növendéket értelmes és mindenekelőtt muzikális gyakorlásra tanítani.

Összefoglalás

A gyakorlás „hogyan”-kérdéssel igényes és figyelmet követelő munka. Ezzel szemben viszont hatásos, időt takarít meg, pozitív érzésekhez vezet, és ezáltal segít megelőzni a muzsikos betegségeket. A megoldás-orientált gyakorlás a zenei kifejezés bázisán megbízható elképzeléseket alkothat, amelyek a döntő pillanatban a színpadon lehívhatók. Ilyen módon a teljesítmény és siker egy munka gyümölcse, amely nem a teljesítményre fókuszál, hanem a fejlődésnek színel figyelmet.

(Das Orchester 2008/6)

Hans-Christian Jabusch/Eckart Altenmüller

Gondolkodás hangszeres játék helyett

Mentális gyakorlási technikák muzsikusk számára

Élsportok esetében a tréning-stratégiáknál már évtizedek óta gyakorlat a mentális technikák alkalmazása. Zenei tanulmányoknál és gyakorlásnál azonban ezek a módszerek eddig csak igen csekély mértékben hasznosultak. Ez a cikk betekintést ad a mentális gyakorlás neurofiziológiai hátterébe és praktikus útmutatással szolgál a gyakorlati alkalmazáshoz.

A zene professzionális szinten való művelése az értelmi módozatok milliszekundumok alatt történő feldolgozását, valamint a térbeli és időbeli finom-motorikus precízió maximumát igényli. Eközben az ember a fiziológiai lehetőségeinek határát súrolja. Ennek következtében a hangszeres zenélés mind gyakorlásnál, mind előadási helyzetben a megtanult mű eljátszása során – amihez gyakran a helyzetből adódó stressz is társul, – rendkívüli komplex szellemi teljesítmény. A hangszeres gyakorlásnál ennél fogva a fizikai gyakorlás kiegészítéseképpen mentális technikák is alkalmazhatók, a be-tanulandó zene idegrendszeri és az elő-adáshoz szükséges mozgásprogram stabilizálása céljából. Ezen kívül a mentális gyakorlás segítséget nyújt a hatásosabb és célzatosabb gyakorláshoz, a megtanulandó mű jobb zenei felfogásához, a hangzás-elképzelés javításához, a technikai nehézsé-

gek legyőzéséhez, fellépési szituációban a játék biztonságának növeléséhez, a lámpaláz csökkentéséhez és a túlterhelési károsodások elkerüléséhez.

Neves művészek nyilatkoztak pozitívan a mentális gyakorlásról. Így például Arthur Rubinstein César Franck Variations symphoniques c. művét egy hosszú autóbuszúton dolgozta fel mentálisan, majd közvetlenül azután emlékezetből játszotta el zenekarral. Habár a mentális technika alkalmazását a gyakorlási folyamatban hangszeres tanárok is propagálják, a gyakorlásnak ez a formája a muzsikusk körében eddig nem talált szélesebb elfogadásra. Szűrőpróbaszerűen 123 mozgásfüggő fájdalommal küszködő muzsikust kérdeztek meg, akik közül csupán 23 százalék nyilatkozott úgy, hogy alkalomadtán vagy gyakran mentálisan is gyakorol.

Mentális gyakorlás

Mentális gyakorlásnak nevezzük szűkebb értelemben a megtanulandó zene gyakorlati kivitelezés nélküli értelmi feldolgozását. Ezen kívül ide tartozik még a megfigyelés és az imitáció is, éppen úgy mint a felkészülés a fellépésre és az autoszugesztív eljárás a lámpaláz csökkentésére.

A mentális gyakorlás alapjait képező neurofiziológiai mechanizmus kutatása a korai 1980-as évekre vezethető vissza. A komplex ujmozgás hangszeres játékhoz szükséges

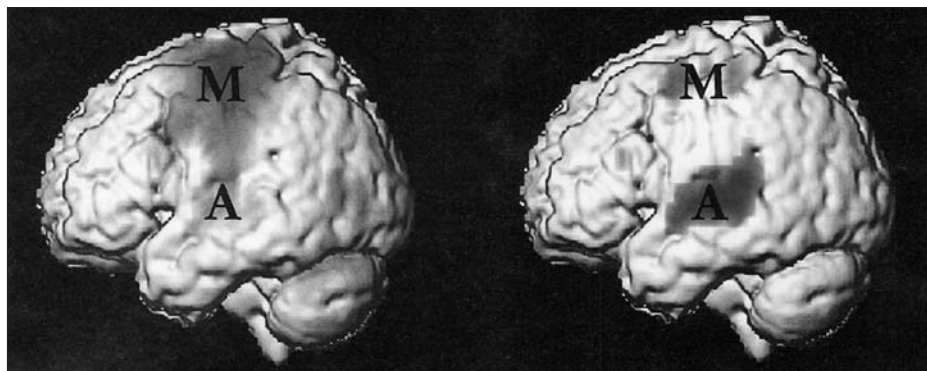
kivitelezésének és tárolásának helyeként a nagyagykéregben az ún. szekunder motorikus tartományt azonosították. Úttörő volt az a felfedezés, hogy ennek a tartománynak az idegsejt kötegeiben csupán a komplex ujjmozgások elképzelésétől is ugyanolyan aktivitás volt észlelhető, mint amilyen az ilyen mozgásoknál a fizikai gyakorlásnál volt megfigyelhető.

A hangszeres játék központi idegrendszeri tervezéséhez, vezérléséhez és feldolgozásához a szenzomotoros (megj.: mozgató és érzékelő szervek összehangolásával kapcsolatos) területek mellett számos további agyi tartomány kapcsolódik, amelyek közös, hálózatszerű aktivitása az elképzelt hangszerjátéknál a legutóbbi években nyert bizonyítást. Zongoristáknál hangsorok hallgatása közben a hallókéreg várt aktivitása mellett a szenzomotoros kéregállományban is járulékos aktivitás mutatkozott, habár mozgás nem történt. Fordítva, a néma zongorán való játéknál nemcsak a szenzomotoros terület, hanem a hallókéreg is aktivizálódott (lásd az ábrát). Nem muzsikuskoknál ez a jelenség nem volt felismerhető.

A hangszerjáték közben a különböző modalitások hálózattá szerveződése a központi idegrendszerben megvilágítja annak szükségességet, hogy a mentális gyakorlásba is be kell vonni minden gondolkodási modalitást. A muzsikuskoknál nemcsak a saját játék elképzelése, hanem más muzsikuskok mozgásának megfigyelése is a szenzomotoros terület aktivitásához vezet. Érdekes, hogy egy muzsikusknak egy néma hangszeren történő mozgása – minden hangbenyomás nélkül is – a megfigyelő muzsikusk hallástartományának aktivizálásához vezethet.

Gyakorlati kivitelezés

A továbbiakban a mentális hangszeres gyakorlás kivitelezéséhez a neurofiziológiai háttérre alapozva gyakorlati útmutatások következnek. Ideális esetben ez a tanulmányozandó mű formai és harmóniai elemzésével indul. A formai (pl. fűgafelépítés, szonátatétel forma, rondó) és a harmonikus struktúra (pl. kadenciák, modulációk) felis-

A játék egy néma zongorán (balra) nemcsak az „M” szenzomotoros terület hanem az „A” auditív kéregállományban is aktivizálásához vezet. Egyszerű hangsorok ballásánál (jobbra) az auditív mellett a szenzomotoros kéregterületek is aktivizáltak.

Arthur Rubinstein egészen rendkívüli mentális képességekkel rendelkezett

merése nemcsak a zene jobb megértését szolgálja, hanem lehetővé teszi az egyes információk (pl. egyes hangjegyek) nagyobb információs egységekhez való kapcsolását, amelyek így könnyebben memorizálhatóbbá válnak. Egy különböző szakmai szinteken álló zongoristákkal végzett felmérés kimutatta, hogy a kezdők a zeneműveket amorf egészek tekintették és kívülről tanulásnál az egyes hangjegyeket illesztették egymáshoz, míg tapasztalt zongoristák a kívülről tanulás előtt analitikus módszerrel jelentősebb szegmenseket foglaltak össze.

Az előkészítő analízis keretében az ujjrendet, vonósoknál a vonásnemet, továbbá a dinamika, frazírozás és artikuláció részleteit kell tisztázni. Végül a művet áttekinthető részletekre kell felosztani, amelyek hossza a mű komplexitásától és a muzsikusként a mentális gyakorlásban szerzett tapasztalatától függ. A mentális gyakorláshoz kipi-hentnek és ellazultnak kell lenni, egy

ellazulási technika (pl. autogén tréning, lélegzés technika, progresszív izom feszte-lenítés) ehhez segítséget nyújthat. A tulajdonképpen mentális gyakorlás az első kijelölt részlettel kezdődik és a következő lépéseket foglalja magába:

- Az első gyakorlási részlet hangjegy-szövetének memorizálása az előzőleg analízált struktúra elemek, ujjrend stb. segítségével,
- az első gyakorlási részlet elképzelése pl. hangjegyről hangjegyre vagy akkordról akkordra, közben a mindenkor hangszer képzeletbeli érzékelése (billentyűk, fogások, húrok, vonások stb.),
- a mozgások belső elképzelése (ujjak, kar, vonás), adott esetben a légzés és levegővel való gazdálkodás,
- a hangzó eredmény belső hallása,
- adott esetben zenén kívüli képzetek kapcsolása.

Amint az első gyakorlási részlet elképzelése sikerült, ennek a hangszeren történő megvalósítása következhet. A mentális és gyakorlati memorizálás váltogatása különösen hatásosnak bizonyult. Amennyiben a kivitelezésnél hibák történtek, az első gyakorlási szakasz újbóli mentális áttekintését a hibák és a korrektúra lehetőségek analizálásának kell megelőznie. Amennyiben az első részlet feldolgozása sikeresnek mondható, folytatni lehet a munkát a következő részletekkel. Időről időre az egyes gyakorlási szegmenseket össze kell fűzni.

A mentális gyakorlásnak ez a formája feltételez bizonyos jártasságot a hangszerkezelésben, hogy a már az emlékezetbe vésett mozgásformák és hangzás emlékek felidézhetők lehessenek. A mentális gyakorlást mindazonáltal már korán a hangszeres oktatás részévé kell tenni. Kezdetben – legyen az gyermek- vagy felnőttkorban – fontos, hogy

az relatíve egyszerű nehézségi fokú művekkel kezdődjön és a memorizálandó egységek eleinte rövidek, néhány percet nem túlhaladóak legyenek. A különböző modalitások egyidejű elképzelése gyakran nem rögtön sikerül, mégis a figyelem edzésével, a mentális gyakorlás ilyen módon még csekély tapasztalattal is már kezdetben meglepően jó eredményekkel kecsegtet.

Gyakorlás megfigyeléssel és imitációval

Függetlenül az előzetes tapasztalatoktól a fentvezett módszer további formája a gyakorlás megfigyeléssel és utánzással. A hangszeres tanár számára ez lehetővé teszi a nehezen verbalizálható jelenségek, mint pl. a mozdulatokkal való gazdálkodás, tartásoptimum és hangképzés átadását. Ebben fontos, hogy a demonstráció – különösen fiatal hangszeres növendékek esetében – minőségileg magas színvonalú legyen, mivel ebben a korban a fiatalok még nem tudnak különbséget tenni előnyös és előnytelen mozgások között, így negatív esetben az előnytelen mozgásokat is utánozhatják. A tapasztalt és professzionális muzsikusként számára ajánlatos a koncertlátogatás és az azzal kapcsolatos mozgásfolyamatok megfigyelése, mivel az a gyakorlásnál és a zenei és hangszeres készségek kialakításánál jelentős segítséget nyújthat. Az olyan rendkívüli mentális képesség, mint amelyet a Rubinsteinről szóló epizódban említettünk, nyilvánvalóan kivételes jelenség. Mindazonáltal a mentális technikák bevonása a napi gyakorlási rutinba minden muzsikusként számára nemcsak a gyakorlási folyamatot és annak eredményét optimálja, hanem a zene átélését az előadó és ennek következményeként a hallgató számára is gazdagítja és hatékonyabbá teszi.

(Das Orchester 2008/6)

Karin Erichsen

Mitől sikeres egy koncert a zenekari muzsikusként szerint?

Mi a fontosabb, a helyiség, a közönség, a program, a dirigens, vagy az egyéni forma? – mindezek befolyásolják a zenei produkciót. Magával ragadó boldogságos érzés az, ha az egész zenekart egy azonos folyamatos sorsolja magával, ha a karmester olyan

energiát áraszt, amely mindenkit magával ragad, ha kipattan egy szikra a teremben, és a publikum is a zene hatalmába kerül, amitől már nem tud szabadulni, ha a végén üdvrivalgás tör ki. Egy különösen jól sikerült hangverseny a legtöbb muzsikusként

számára azokhoz a percekhez tartozik, amely során (újra) egészen világossá válik számára, hogy miért választotta ezt a hivatást, és hogy miért volt a kínlás, a vég nélküli gyakorlások, amit vállalt. Egy jól sikerült koncertest a legszebb jutalom min-

den fáradozásért. Mágiája éppen annyira nem fejezhető ki szavakkal, mint amennyire nem tervezhető a létrehozása. Mégis minden rendkívüli koncertélmény hasonló-habár különböző adagolású - alkotórészekből áll.

A karmester?

A lelkes közönség természetesen nem az egyetlen motivációs forrás. A karmester kiemelkedő hatással van a zenekarra. Minél nagyobb a zenekar és minél komplexebb a program, annál nehezebbé válik mindenkit az első taktustól kezdve megközelíteni. Döntő szerepet játszik egy határozott, intelligens koncepció, amit az egész zenekar követni tud. Az integrációs tehetség és személyes kisugárzás fontosabb, mint egy kidolgozott pálca-technika. „A dirigensnek bízni kell a zenekarban és a koncerten egy kicsit szabadjára kell engednie”, írja le Stefan Faludi pl. Claudi Abbado siker-receptjét. Daniela Braun is meg van győződve arról, hogy „a szikra akkor pattan ki mindig, ha a dirigens teret hagy a spontaneitásnak. Ha a muzikusokat valami váratlannal édesgetnék ki a tartózkodásukból azonnal abszolút figyelem állna elő. Akkor sokkal intenzívebben kellene a kollegákra figyelni és szemkontaktust keresni. Ez önmagában is hatalmas feszültséget idézne elő.

Ezért játszik sok zenekar, mint pl. az Akademie für Alte Musik gyakran szívesebben teljesen vezetés nélkül. „Ha összehozott együttesről van szó, az dirigens nélkül még közvetlenebbül tud a publikumra hatni, próba nélküli improvizálásba kezdeni és a „labdát feldobni”, bizonygatja Raphael Alpermann. Egyébként a csembalista szívesen dolgozik karmesterekkel is együtt, olyanokkal, akikből - mint Simon Rattle esetében -csak úgy sugárzik a zeneszeretet és karizmájuk mindenkit magával sodor. És éppen a karizmában rejlik végül is a titok, hogy miért van az, hogy egyesek a legnagyobb mozdulatokkal is alig jutnak valamire, míg másoknak csupán a szemöldökükkel kell jelezniük ahhoz, hogy a terem vibrálni kezdjen.

A közönség?

„Én először a publikumot fürkészem. Ha telt sorokat látok, ha az emberek telve várakozással tapsolnak és örülnek a hangversenynek, ez már megadja nekem az „első rúgást”. Ezt állapította meg önmagáról a brácsista Susanne Lerche, és nem ő az egyetlen, akit a fogékony közönség motivál.

„Az éppen a legszebb a koncertben, hogy

az ember a hallgatósággal közvetlen kontaktusban áll.”, véli Raphael Alpermann is. A csembalista az Akademie für Alte Musik és a Berliner Philharmonikern együttesekben játszik, főleg barokk zenét. „Ez a muzika érzéki, ragályos ritmikus érverése van, tág teret nyit a spontán improvizációnak, és valamit el akar mesélni.”, mondja lelkesedve. A közönség közvetlenül reagál rá és egyre bátrabb kísérletekre sarkall. Így hintázik fel a hangulat, mígnem számos ráadás után, mindenki „feldobva” tér haza. Éppen ez jelenti a lényeges különbséget egy stúdióbeli felvételhez képest. Ott a feltétel nélküli zenei tökéletesség áll előtérben. A hallgató, aki később a lakásában a CD-t felteszi, inkább absztrakt jelenség marad. Egy koncert előtt azonban meg kell gondolni, mi lenne egy meghatározott közönség számára új és érdekes, hogyan fog reagálni a műsorra és milyen érzelmeket lehet általa felkelteni.

Az egyes országok közönsége különbözőképpen reagál. „Amikor először játszottunk Japánban, igazán zavarban voltam”, emlékszik vissza Henja Semmler a Mahler Chamber Orchestra tagja. A publikumot egyáltalán nem lehetett a tartózkodásából kicsalogatni, mindent barátságos visszafogottsággal fogadott. Ezzel szemben Koreában a hangulat minden alkalommal forrongott, az embereket alig lehetett a helyükön tartani. Magyarázattal a hegedűs nem tudott szolgálni, ennek oka a mentalitások különbözőségében rejlik.

Arra a kérdésre, hogy egy élénk vagy egy koncentrált publikumot preferál, nem tudott válaszolni. „Japánban nagyszerűen lehet sokrétegű, halk műveket játszani. Ott senki nem tenné meg, hogy egy záró akkordba beletapsoljon”. Olaszországban ezzel szemben ez inkább előfordul. Ott a közönség lényegesen temperamentumosabb, rövid, tüzes darabokat szeret, nekibőszült fináléval. Egy transzcendentális kicsengéssel kevésbé tudna mit kezdeni, ez inkább a német hallgatókat lelkesíti.

A művek?

Az emberek világszerte nagy, romantikus szimfóniákkal vannak elárasztva, amelyek hosszú időn át építik fel a feszültséget, hogy a végén hatásosan feloldódjanak. Daniela Braun, a Staatskapelle Berlin szekund szólamvezetője mindig újból átéli, hogy „éppen a Beethoven szimfóniáknál olyan sodrásba kerül az ember, amelyből nem lehet szabadulni. Már csak fiziológiai okból sem.” A hegedűs első alkalommal volt

zenekarával dél-amerikai koncert turnén. Mialatt ott Brucknert lelkesen fogadták. Schönberg rendszeresen megbukott. „Számos brazil zajosan elhagyta a termet: meglehetősen protestálás volt a zene ellen”, csodálkozik Braun még mindig a feltűnő kulturális különbözőségeken Európa és Dél-Amerika között.

Azóta még jobban meg van arról győződve, hogy a közönség előképzettsége mindenütt a hallgató és muzikus közötti megértést szolgálja, hozzájárul a koncert sikeréhez. „Minél többet tud az ember a zenéről, annál intenzívebb és tartósabb a hallási élmény”, vonja le a tanulságot Daniela Braun saját tapasztalatából. Éppen az új zene esetében kellene leginkább megtalálni az utat a közönséghez, ezért igen fontos a zene-közvetítés.

A terem?

Sok zenekarnál bevált, hogy a programfüzetet a koncert előtt néhány nappal korábban már terjesztik, hogy a hallgatóság felkészülhessen rá. Személyes köszöntéssel és az egyes programpontok decens magyarázatával a közönséghez közelebb lehet hozni a műveket. „Azt gondolom, hogy más koncertformák, mint a speciális családi hangversenyek is fontosak. Ezeknek még az is lehet az eredménye, hogy a gyerekek meg akarnak egy hangszer tanulni, mondja Henja Semmler. Ő még szokatlan előadási helyszínekkel is, mint pl. egy berlini techno-klub, jó tapasztalatokat szerzett. „Itt az emberek megismerkednek a klasszikus zenével, olyanok, akik bizonyára soha nem lépnének be egy koncertterembe.”, számol be a hegedűs a nagyvárosi fiatalok kíváncsiságáról és nyitottságáról.

Más szempontból egy megfelelő teremben éppen a tradicionális koncertforma teszi lehetővé a különleges zenei élvezetet. „Vannak termek, amelyeknek az ember valóban örül, mert szépek vagy csodálatos aurájuk van”, meséli Raphael Alpermann a Berliner Philharmonie-re, a New Yorker Carnegie Hall-ra vagy a luzerni Konzertsaal-ra gondolva. Ezeknek a termeknek sokszor saját közönsége van: „Ha a Royal Albert Hall-ban a Proms-nál többszáz ember egészen csendesen, öt fontért a színpad előtt ácsorog és örömmel várakozik arra ami következni fog, ez már önmagában véve is fellillanyozó”, mondja Stefan Faludi csellista. Ilyen esetben a fegyelmezettség a muzikusra is átragad, kezdetektől fogva koncentrálni és száz százalékgig az ügy mellett van.

(Das Orchester 2008/9)

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Július 17., 24., 31.

Margitsziget

Verdi: Aida
Vez.: Kocsár Balázs

Július 22.

Gyula Várszínház

Erkel Gála
Vez.: Kocsár Balázs

Augusztus 11., 13.

Operaház

Donizetti: Lammermoori Lucia
Vez.: Kocsár Balázs

Augusztus 15.

Debrecen, Kossuth tér

Bánk bán keresztmetszet
Vez.: Kocsár Balázs

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Június 27. 19.00

Győr, Bazilika

Burkali Theodor:
Szent László Himnusz
Medveczky Ádám

Július 10. 21.00

Győr, Hotel Klostrom udvar

Mozart, Haydn művei
Vez.: Jean-Pierre Faber

Augusztus 19. 20.00

Fertőrákos, Barlangszínház

Szokolay Sándor műve a
szerző vezényletével
Beethoven: IX. szimfónia
Vez.: N. Moriyama

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

Június 26. péntek 18.00

Festetics palota tükörterem

Festetics Bérelt

Mozart:
D-dúr divertimento K.251
Mozart:
D-dúr fuvolaverseny K. 314
Haydn: f-moll szimfónia
No. 49. „La passione”
Km.: Drahos Béla
Vez.: Takács-Nagy Gábor

Július 9. csütörtök 19.30

Bartók Béla Nemzeti Hang- versenyterem

Beethoven: IX. szimfónia
Km.: Manastuni Daikuwo
Utakai Kórus (Japán)
Vez.: Kobayashi Ken-Ichiro

MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Június 25. 17.00

Miskolci Nemzeti Színház

Szabadtéri színpad

Promenáde koncert

Vez.: Kovács László

NEMZETI FILHARMONIKUSOK

Július 13. 20.00

Kongresszusi Központ,

Villach – Ausztria

A Karintiai Nyári Zenei Fesztivál nyitókoncertje
Schlee: Ünnepi nyitány, op. 64
Liszt: Esz-dúr zongoraverseny
Beethoven: III. (Esz-dúr,
Eroica) szimfónia, op. 55
Vez.: Kocsis Zoltán
Km.: Zongora: Kocsis Zoltán

Július 18. 19.00

Brunszvik-kastély parkja,

Martonvásár

Haydn: Esz-dúr trombita-
verseny, Hob VIIe. 1
Beethoven: III. (Esz-dúr,
Eroica) szimfónia, op. 55
Vez.: Kocsis Zoltán
Km.: Trombita: Tóth László
Megjegyzés: Esőnap: július 19.

Július 25. 19.00

Brunszvik-kastély parkja,

Martonvásár

Beethoven: V. (c-moll, Sors)
szimfónia op. 67
Beethoven: Krisztus az Olajfák
hegyén, op. 85
Vez.: Antal Mátyás
Km.: Nemzeti Énekkar, Szop-
rán: Sáfár Orsolya, Tenor:
Szappanos Tibor, Basszus:
Bretz Gábor
Megjegyzés: Esőnap: július 26.

SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Július 6–18.

Bartók Szeminárium
„Zene és színpad”

Július 6., hétfő, 19.30

Bartók Terem

Fesztivál nyitókoncert

Bartók: Táncszvit
Johannes Schöllhorn:
Phosphor (magyarországi
bemutató)
Tihanyi László: Epigomena -
Jan Jansson a tejúton (ösbemu-
tató)
Constantinos Stylianou: Pick-
nick im Felde – kamaraopera
(magyarországi bemutató)
Km.: A Linzi Operaház ének-
művészei
Pascal Pons (vibrafon)
Gyöngyössi Zoltán (fuvola)
Vez.: Alpaslan Ertüngaalp

Július 11., szombat, 19.30

Bartók Terem

Zenekari hangverseny

Vajda Gergely: Due Voe
Eötvös Péter: Levitation
(magyarországi bemutató)
Berio: Folksongs
Bartók: Négy zenekari darab
Km.: Várhely Éva (ének)
Klénján Csaba
Rozmán Lajos (klarinét)
Vez.: Eötvös Péter

Július 18., szombat, 19.30

Agora – Művelődési és

Sporház

Fesztiválzáró előadás

Bartók: A kékszakállú herceg
vára c. opera színpadi
előadása
A komplex mesterkurzus
résztevői

Augusztus 23., vasárnap

Fő tér

Karneváli hangverseny

Vez.: Robert Houlihan

ZUGLÓI FILHARMÓNIA – SZENT ISTVÁN KIRÁLY SZIMFONIKUS ZENEKAR

Június 22. 19.00

Zuglói Szent István Zeneház

Zuglói Filharmónia szólólistáinak

hangversenye

Csajkovszkij: Hegedűverseny
Km.: Varga Oszkár
Dvořák: Gordonkaverseny
Km.: Tüske Gergely
Vez.: Záborszky Kálmán

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Duna Palota és Kiadó Kulturális Kht.

Próbaterem: 1038 Budapest, Csobánka tér 5.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Béreltvasárlás, jegyrendelés:
Bokor Erzsébet 06/20 937-1399
www.dunaszimfonikusok.hu
E-mail: info@dunaszimfonikusok.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.

Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122
Művészeti titkárság: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16-22.
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: info@bdz.hu
www.bdz.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: dfz@dfz.hu
www.dfz.hu

Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232
E-mail: office@gyfz.hu
www.gyfz.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 • Fax: 411-6699
E-mail: G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

1094 Budapest, Páva u. 10-12.
Tel.: 215-5770 • Fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu • http://www.telekomzenekar.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: office@mavzenekar.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3525 Miskolc, Fábán u. 6/a.
Tel.: (46) 323-488 • Mobil: 30/219-8497
E-mail: missyo@hu.inter.net • www.mso.hu.

Óbudai Danubia Zenekar

1061 Budapest, Liszt Ferenc tér 5., I. em 4., kapucsengő: 26.
Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel.: (+36-1) 373-0228 • Tel./fax: (+36-1) 269-1178
E-mail: info@danubiazzenekar.hu
www.danubiazzenekar.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs

7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114 • Fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: info@savariaorchestra.hu
www.savariaorchestra.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korzó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symp-hungary.hu • www.symp-hungary.hu

Szolnoki Szimfonikus Zenekar

5000 Szolnok, Hild tér 1
Aba-Novák Kulturális Központ
Tel.: (30) 9358-368
E-mail: info@szolnokiszimfonikusok.hu
www.szolnokiszimfonikusok.hu

Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar

1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel./Fax: (36 1) 467-0788; 467-0788;
E-mail: zuglofilharmonia@szenstistvanzene.sulinet.hu
http://www.szenstistvanzene.hu

zeneKar

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK,
VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK
SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA,
A NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM TÁMOGATÁSÁVAL.

nka

Nemzeti Kulturális Alap

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 - Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS
1021 Budapest, Tárogtató út 26.
Telefon/fax: 200-7330
e-mail: dtp@publicitas.hu • www.publicitas.hu
Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel
szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.
Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.